

דבר ה

בעזה"ת

ספר

דעת תורה

ד

דעת

עמי ונחלתי ישראל (יואל ד') אמר הקב"ה יבא ישראל שנקראו נחלה וכמו בית המקדש שנקרא נחלה כוכח החורה שנקרא נחלה (מכילתא בשלה י')

תורה

זו הלכה

תשמ"ג

חשון

ספר

דעת תורה

ד

בענין אנודת ישראל אנודת הרבנים
והישיבות

השופט אשר יהיה בימים ההם

גירוח בחול המועד, חלב עכו"ם, שידוכין

וענינים מסתעפים

בסופו קונטרס בענין עירובין

חשון תשמ"ג

ברוקלין נ. י.

ישעיהו טוביה הלוי דירעקטאר

המלקט והמסדר

Rabbi Shiah T. Director

842 E. 9th Street

Brooklyn, N. Y. 11230

מודעה ובקשה

בס"ד

אנו מבקשים מכל מי שבא לידם קונטרסים וספרים שיצאו לאור על ידי,
שיעינו במש"כ שם, ואם המצא תמצא שם רברים שאינם אמתיים שיכתוב לי
טעמם ונימוקם ויעמידני על האמת ואחזיק להם טובה.
בברכה לרבנן ותלמידיהן

* * *

Photocomposition by

"דפוס הדר"

EXCELLENT VARITYPER & PRINTER

195 Lee Avenue, Brooklyn, N.Y. 11211

Tel.: (212) 384-4249

נדפס בדפוס

"אחים גרויס"

Printed at U.S.A. GROSS BROS. Printing Co. Inc.
3125 SUMMIT AVENUE UNION CITY, N. J. 07087
Tel. (201) 865-4606

דברי פתיחה

הטומאה והכפידה הציונית הכללית, הביאה עמה גם פגמים שונים בעקיפין בין שלוחי השטן הרבים עמרו שני האגודים (אגודת הרכנים ואגודת ישראל) בשליחות מיוחדת, להסית את שארית ישראל שומרי תורה לכפידה רח"ל והשתמשו השליחים האגודאיים כאמצעים שונים — היותר מפורסם והיותר מוצלח היתה זאת של כלכול המוח עם מסכימיהם, שקראו גדולי ישראל, ודעת תורה כרוד, לא תסור, כל שאינו שומע להם הוא אפיקורס וכו'. על כל השאלות, על כל הקושיות, על כל הפלאים, מענה אחת כפי המסיתים האגודאיים, דרך ארץ, גדולי ישראל מדברים, המה דעת תורה, ומחוייבין להאמין לדבריהם כאמונה פשוטה, היתה זאת מענה הולמת, רכי הלכ פחדו מן הפתגמים הללו שמטילים כל כך מורא לשומעיהם, נסוגו אחור מהאימה של גדולי ישראל, והשטן פעל פעולתו בהצלחה רבה רח"ל.

אמרו שכן פסקו בכוחם הגדול של מעתיקי השמועה מהר סיני. כהגאונים, שכל דבריהם דברי קבלה.

בזמן הזה של שכחת המחות וקטנות הדעת חיים אנו בעולם של שמות, כל שם אשר יקרא לשום דבר או לשום אדם השם הזה קובע ומסתמא את העינים ואין מהרהרין אחר השמות כלל, ואפילו יהיו הדברים הנאמרים עליהם נאמרים על הסנהדרי גדולה כלשכת הגזית, נתרבו הגאונים וגם הצדיקים בעלי רוח הקודש כצמח השדה, וגם נתגדלו ונתעלו כ"כ שא"א לראותם או להרהר אחריהם.

וכי שמענו מהרבה מאות שנה מלפנים מי מגדולי ארץ שיטיל ציווי על ישראל בבחינת "השופט שבימיך".

וכי שמענו מעולם דיבורים כאלה "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל".

אבל ה' הכרח גדול להמסיתים האגודאיים, לשום כסאם של הסדרות הגדולים שלהם בין רבנן סבוראי והגאונים ז"ל, כי אם היו מדמין את חברי מועצת גדולי התורה והנשיא שלהם למשל להחת"ס או להנודע ביהודא ז"ל ה' כל הכנין שלהם נופל ומתפוצץ, כי אז הלא היו מוכרחים להביא איזה טעם לחתימותיהם לההכשירים הרבים על כל חלאה וטומאה.

לזאת אחזו להם בדרך אחרת, — אמונה — גדולי ישראל — גאונים — צדיקים — אסור להרהר אחר דעת תורה הכרורה — לא תסור, וחסל.

הוא שופט שבימיך ומוכנים כבר לומר דעת תורה כרורה, למעלה מעלה מאיזה שכל שאתה יכול להשיגו, וח"ו להרהר אחר דבריהם.

דעת תורה חלק ד'

הכתר הזה כבר מוכן ועומד ותלוי רק אם יש כתבי עת ובעלי פראפאגאנדע המוכנים להרעיש.

וכי שמענו שיכתירו את מי שהוא ל"השופט שבימין", כדורות הקודמים.

וכי שמענו למי שהוא מגדולי עולם שיסכים להכריזו עליו את התוארים והציווים הללו.

האם לא בררו כל גדולי ישראל דבריהם, וכש"כ אם הי' עליהם איזה קושיא.

לא זכינו לשמוע תרועת ה"לא תסור" — אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל" בשום זמן רק בימינו מעת שהאגודיים הנ"ל ומנהיגיהן נטו מפשטות התורה ומקבלת אבותינו והוצרכו לפעמונים ומצלצלים לכלכל את הרעות ולהפחיד את המקשים שלא יעזו להתקומם ולהסיר את המסרה.

וככל שגדל ההסרה מן הדרך, וככל שנתראה יותר הפיכת האמת הוצרכו להרעיש יותר עם ה"לא תסור".

אבל אותם המחזיקים כדרכי אבותינו, אותם הלוחמים נגד הציונות לא שמענו מהם מעולם להשתמש עם הלא תסור אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל, לא אמרו לנו מעולם על ימין שהוא שמאל, לא הפחידו אותנו עם השופט שבימין, כי לא נאחזו בשקר ובלבול הזה, ולא הוצרכו אליו, כי ביררו דבריהם על פי תורה באר היטב, והדריכו ללכת כדרכי אבותינו על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל.

בספר ובחרת בחיים

ס' שופטים אשר יהיה בימים ההם יפתח בדורו וכו' עיין לעיל מזה בד"ה ואל השופט ובס' תבא ע"פ אל הכהן אשר יהיה בימים ההם וכיון במאמרו על כהני בית ב' ועיין מ"ש הט"ז בספר דברי דוד.

ימין ושמאל אפי' אומר לך על ימין שהוא שמאל וכו' וכ"ש וכו' פי' הרא"ם כ"ש שאינו אומר רק על ימין ימין ועל שמאל שמאל כי רוח הש"י ויתר על משרתי מקדשו וישמרם מן הטעות ומן המכשול ולא יצא מפיהם כ"א אמת וכו' יע"ש. כונת דבריו דמסתמא בדבר שלא מצינו שטעו בכירור. כמו בכה"ג שזה הזקן ממרא כבר חלק עם חבירו בב"ד שבעירו ועלה לירו' וכבר עמדו בבתי דינים שבהר הבית ובפתח העזרה ועד אחרון בב"ד הגדול של ע' ואחד שכלישכת הגזית והכריכו כדעת החולקים על זקן הזה ככה"ג ודאי דליכא למימר שיטעו אבל אה"ן דמצינו שטעו בדבר אחד מכל מצות ה' כדכתיב בקרא ס' ויקרא ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל וכן בפ' נשא וכי

תשגו ולא תעשו וכו' ומס' הוריות כולה דאיירי בטעות הדיינים וא"כ וראי רכונת הרא"ם שה' ישמרם שלא טעו הוא דוקא בסתמא דחזקתם הם בכשרות וביושר אבל אה"ן אם ראינו הטעות בעינינו אז אתרע החזקה. ועוד י"ל דדוקא בכה"ג דכבר חלקו עליו על הזקן שלימים וכן רבים והב"ד הגדול כבר ראו ושמעו דברי הזקן ממרא והנגדיים ככל כה"ג אי הוי הטעות מפורסם והדין עם הזקן ממרא אז הו"ל זה הטעות כמזיד יען כבר שמעו דברי הזקן שכנגדם ובכה"ג דהוי טעות מפורסם קרוב למזיד הוא דישמרם ה' מן הטעות ומן המכשול אבל כשהורו על אחד ממצות ה' לעבוד על ד"ת דהוי שוגג גמור דאילו היו אומרים עליו שטעה לא היה מורה ואילו היה מורה הו"ל מזיד גמור כמה שהורו כ"ד בכה"ג יתכן לכא לדידי טעות ויש ראייה לזה ממ"ש בהריות פ"ק דהיכא דתלמיד שהגיע להוראה נודע שטעה פטורים וקא מקשי דהוי מזיד ומתוך דהא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים יע"ש ועיין מ"ש בעניותי בס' הקטן סמיכה לחיים חאה"ע סימן ט' בס"ד.

וכל הנ"ל מיירי אפילו בכ"ד הגדול.

* * *

ומבא בשו"ת חיים ושלום סי' ד' וזה לשונו

כתב כהדיא הרב חסדי דוד כפי' התוספתא דפ"ז דסנהדרין וז"ל והת"ח שמוצא קושייא על מעשה שעשו הב"ד חייב להקשות להם והם חייבים לקבל האמת ממי שאמרו ואפי' הם כ"ד שלם ואפי' במילתא דהוי מדרכנן וע"ש ועם שדברי הרב ז"ל אינם צריכים חיזוק אנכי הצעיר בספרי סמיכה לחיים חאה"ע סי' ט' דס"ב ע"ב הבאתי לדבריו סמוכים דרבנן מדברי הראשונים הרב כעל הטורים ורי"ז ז"ל ושאר רבני האחרונים דס"ל דכוה"ז דהכל כתוב ומפורש בספרי הפוסקים יש לנו לומר מה שנמצא כתוב בספר כש"ס ובפוסקים מה שנראה לעין כל דאיכא תיובתא ודאית ומפורסמת כמבואר שם באורך בס"ד.

והביא שם: כשכונות דל"א ע"א מנין לתלמיד שרואה את רבו שטועה כדין שלא יאמר אמתין עד שיגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק יע"ש. והשתא ומה תלמיד עם רבו איכא איסורא כשרואה שטועה ואינו אומר לו מיד וממתין עד שיגמר כ"ש וק"ו דיינים וכ"ד שבעיר.

וכן כתב שם: שמי שהוא כא להקשות על פסק הב"ד הגדולים ממנו ראוי הוא לכאר מאיזה צד הקשה על פסק דינם מאיזה טעם פסק כהפך כמ"ש הרב בית חדש כתשו' הישנות סס"י י"ד ד"י ע"ד וז"ל כי כן ראוי לכל מי שכא לחלוק על הרב הגדול שלפניו לכאר מאיזה צד הקשה על פסקו ומאיזה טעם פוסק כהפך יע"ש. ולדידי נראה דאפי' יהיה חולק על חכם קטן ממנו כן ראוי לעשוה לכאר מאיזה טעם הוא כא לחלוק עליו.

דעת תורה חלק ד'

ובספר חוקות החיים

סימן א' כתב וזה לשונו: כתב הרא"ש בתשרי כלל מ"ו סי' ב' וז"ל ומעיד אני שמים וארץ שאיני חוקר וחופר לבטל דבריך אם הייתי יכול לקיימם אבל מה אעשה כי תורתנו תורת אמת ואין אדם רשאי להחניף בה ואיני אומר קבלו דעתי אך אם יראו לך דברי תן הודאה ואם לא יראו לך כתוב דעתך שבח לאל יש בעיר מבינים ויש ספרים בעיר ויוכיחו בין שניהם ולא נעשה שתי תורות ואל תאמר אין אחריך גדול בעיר שראוי להכריע הלא שנינו ד"מ הטהרות והטומאות מתחילין מן הגדול ואם יחלוקו עליו הרי הגדול מוכרע מן הקטנים עכ"ל הרי דכתב הרא"ש דיש לקבל הכרעה מן הקטנים וכ"ש כשיהיו גדולים רבים בתורה ותמיד מרגלא בפומיה ממ"ז הרב הגדול אבי התעודה אור היר"ח ז"ל כשהיה חולק על איזה רב ומורה היה אומר מה בכך הרי כתב הרא"ש הכרעת מן הקטנים ואנכי מקבל הכרעה אפילו מן הקטנים ממני על דבר אמת וענוה צדק ועמ"ש בספרי סמיכה לחיים חאה"ע סי' ט' דס"ב ע"ב בס"ד עכ"ל.

* * *

ובש"ת חיים ושלום

סי' כ"ב כתב: ראינו להרשב"א בתשובותיו שחרה לו הרבה על הפוסק כס' הרא"ם נגד רובא דרבנותא כמ"ש הרשב"ץ ומרן בב"י שם באה"ע סי' מ"ב וכמו שהשיב לא' מן התלמידים כיע"ש וה"ט משום דסברו וקבילו דאחרי רבים להטות מד"ת ואפי' באיסור ערוה החמורה וכמו שכן ראיתי להרב גט פשוט בכללים כלל א' דקכ"ו ע"ג בכיוצא בזה שרצה להוכיח בדין אחר דל"ב שיחלקו פנים בפנים ועש"ב ואכמ"ל.

על פי היסודות הנ"ל האמיתיים והברורים, יתבארו הרבה ענינים כפנים כפי מה שחנני הי"ת מפני סופרים ומפי ספרים בס"ד כיד ה' הטובה עלי כחסרו הגדול.

והי"ת יעזרני על דבר כבוד שמו להגדיל תורה ולאדירה ולהוסיף אומץ. יהי נועם וכ'.

ישעי' טובי' הלוי דירעקטאר

* * *

דעת תורה

פרק א

אגודת ישראל אגודת הרבנים והישיבות

ע"ד פסקו של הרב גורן בענין ממזרות

בעה"י

תנן בפ"ג דאבות: המגלה פנים בתורה שלא כהלכה אין לו חלק לעוה"כ וענין מגלה פנים פירש הרע"ב ז"ל שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה (ויש עוד פירושים בזה וכולן אמיתים). ובשכועות ד"ג תניא כי דבר ה' בזה זה הפודק עול והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה. וכתב התם והנפש אשר תעשה ביד דמה כו' הכרת תכרת, כי גילוי פנים בתורה זהו הרמת יד על התורה ועל נותן התורה, ואפי' לא הורה לעשות אלא אמר שכך הוא חושב ואפילו לא אמר כן אלא ליחיד כבר הוא בכלל כי דבר ה' בזה וכ"ש וק"ו המקדיח תבשילו בדבים ומחלל ש"ש בפרהסיא ממש כלפי כל העולם כולו להודות שוא ומרוחים בשם התורה תורתו של הקב"ה וה"ז כעומד ומצהיד שאין דבר ח"ו אם יסלפו דיני תורה"ק לכל אשר יתפוץ בשדירות לבו, איני יודע איזו מילים יתאימו לכנות נבלה כזאת.

ובדור שאדם כזה אין לו שייכות לרבנות כלל וכלל, כתביו כתבי קוסמין והראותיו כהודאת הרע"בנים הרפורמים שד"י שכבר הוציא עצמו מכלל שלומי אמוני ישראל והציג עצמו כשורה אחת אם האח"ר שהי' בזמן החת"ס וכיו"ב, וכמותם ישארו שמם לשמצה ולקלון לחרפות ולדראון עולם לדורי דורות.

הנה כלל ישראל בכל דור ודור קמו עליו מהרסים ומחריכים שונים המתקוממים על תורה"ק והקב"ה מצילנו מידם, המה כרעו ונפלו ואנחנו קמנו ונתעודד, ואחז"ל כיו"ב, יאבד הוא ואלף כיו"ב ואות אחת מן התורה לא יתבטל ח"ו.

הכ"ר עני וכואב על עלבונה של תורה בדור יתום כזה המצפה לרחמי שמים וגאולה שלמה בכ"א והיתה לה' המלוכה.

יעקב ישראל קניבסקי

דברי מרן הגר"א שך

זעזוע ביהדות התורה „זו שריפת התורה“ „אם המעזרים מותרים, לבא בקהל אז הוא אסור לבא בקהל“

באתי לכאן לא להשמיע נאומים, כי אם להביע זעקת לבי לנוכח המצב.

זוכרני כי החפץ חיים זצ"ל הזעיק בשעתו אסיפת רבנים בוילנא, ודיבר על נושא התוכחה לבני הקהלה, וכך פנה אליהם: הרי בני הקהלה לכשיגיעו לעולם האמת ויתבקשו למסור דין וחשבון על מעשיהם, ישתמשו בתשובה כי בעידונו הלא היה הרב, והוא אף פעם לא אמר לנו דבר, ובכך יטילו, כביכול, את כל האשמה על רבם. מה לכם ולצרה הזאת – מנה אליהם החפץ חיים יחננונים. הוכיחום שוב ושוב ואל תמציאו להם טענות למטור.

באותו ענין שמעתי פעם מפי הנאב"ד דפוניב'ל זצ"ל. בעת שאירעה המחלוקת בראדן אודות הנהגת החברא קדישא, כינס או הת"ת זצ"ל אסיפה לביהכ"נ וכה ה' דבריו אליהם: הרי המחלוקת ענין חמור הוא. וכאשר בעולם האמת תתבקשו אתם בני הקהלה לענות על מה

נתתם ידכם למחלוקת זו, הרי תטילו האשמה עלי, באמרוכם כי בעיניכם התגורר ישראל מאיר, שמוחזק הי' לידא שמים ולא הוכיח אתכם על כך, על כן כינסתי אתכם לומר לכם ברורות, כי מחלוקת איסור חמור הוא והרפו ידכם ממנה.

לעתים יש לצאת בנאומים ובמאמרים, אך יש צריך לזעוק כי כאשר מודעת שריפה, הרי למטורף ייחשב הצועד לאיטו בשובה ותחת, ויאמר איני יודע לדבר.

להוי ידוע, כי בוערת אש, מתלקחת להבה, שודפים את התורה, ותולשים ממנה גוילים גוילים, ויש לזעוק לנוכח שריפת ההורה שכנו געוואלד.

וכבר נמסק להלכה כי הרואה ספר תורה שנשרף, ולא זו אלא אפילו אות אחת הנשרפת מספר תורה חייב בקריעה. כמו"כ הדין לגבי השומע ברכת השם כי חייב לקרוע, יש לדעת כי יתכן ועפי"ד יש לקרוע על ברכת השם וזלזול התורה שכוה.

יש הטוענים כי הרב הראשי למדן הוא, ברם מאי משמע למדן – אומרים בשם ר' יוסף דובער זצ"ל כי למדן אינו זה היודע ללמוד כשם שנוג אינו זה היודע לנגוב, אלא הלומד תורה ביראת שמים צרופה הקודמת לחכמתו לזה למדן יקרא.

זה אשר הביאנו לכאן, להודיע קבל עם ועד למען יהא הדבר מושרש בלב כל אחד מאתנו, כי הוא אינו רב ופסקיו אינם פסקים, אין לאכול ע"פ הכשריו, ומתוך למתנה מושבו, ואם מותרים הממזרים לבוא בקהל הרי שאסור הוא לבוא בקהל. ואין לתייחס כלל לדבריו ואליו לא תשמעון, וגרוע הוא מהרפורמים, באשר ובדעתו מתחשבים רבים כי הלא רב הראשי הוא כביכול.

וחזוני שנית: עלינו לזעוק ולהתריע, מעשה זה אשר נעשה אמש – אם כי הדבר נמשך זה מזמן – לעיני כל העולם כולו, מעשה טרופות הוא זה, ואף שאומר שחיבר קונטרס בענין זה, אך אלו שראו זאת אומרים שאינו אלא ליצנות, בלבולים ושקרים.

אין להשאר בשויון נפש במצב זה. זה אשר הביאנו לכינוס זה של אגודת ישראל, אשר היא מפלגה שמתפקדה לתוק תורה ויהדות, בכלל זה נכלל אף לפעול בתחום זה.

וברצוני להדגיש כי אין למתות על-ידי אלימות, באשר אלימות תזיק לכל הענין כי הוא ישתמש בה לטובתו. נזכה בעוה"י להתחיד עטרה ליושנה.

הגר"ש ברמן, חבר הנושיונות, שביקש להשלים את דבריו של הגר"א שך ולפרש אותם אמר: אין מנוחה לאחר מה שקרה, והוסיף כי אגודת ישראל חייבת ליטול על עצמה את ארגון החיים הדתיים, לארגן ספר-יוחסין. אנו צריכים להתעמק בעייה זו ולחפש דרכים כיצד לבצר את חומות היהדות בפני הפרצות. הגר"ש ברמן אמר כנגד אלה הטוענים שעשה מעשה לאחוזות ישראל. אנו מכריזים כי גרם פיהד בישראל, מכאן צריכה לצאת הקריאה: מי לה אלי?

הגרא"מ שך, ראש ישיבת פוניבז'

היה לא תהיה

דגלנו

שבט תשל"ג

מחובתנו לעשות חשבון הנפש לעצמנו. הלא הננו כולנו רואין ב"חוש שבשעה שמתקיים במישהו מאמרם ז"ל "לא זבה נעשית לו סם מות", באיזו מידה זה מגיע. שכשניגשים לתורה בתהשמים ב"שחיתות המידות עד היכן אפשר להיות נידח. עוד רואים מזה, שכ"אשר האדם מתחיל להתרחק, מת"רחק ויורד עמוק ורחוק, וכל זה מחייב התעוררות לכולנו לדעת איך לגשת לתורה — כי כאשר מתרחקים, מתרחקים מאד.

בישראל אשר יצמחו רבנים, מורי הוראה ודיינים כפי שצריך לה"יות, וכפי שהיה מעולם בישראל — היה לא תהיה! אין בעל-הבית שיוכל לפרש מה שירצה. יעקרו אלף כיוצא בו ואות מן התר"ה לא תחרב" — זו לשונו של הגר"י קנייבסקי שליט"א במכתבו. אינני יודע אם אני, אני אינני אב"ך צעיר, יהיה מי שיהיה... ישי"בות יהיו... התורה נתנה לנו הב"טחה "לא ימושו מפי זרע זרעך" ויהיו ב"ה רבנים בישראל, אם ש"ניים הם אני וחנינא בני, כמה ש"יהיו ישאר תמיד גרעין מיהודים חרדים נקיים שומרי תורה. ואנו מקוים שהקב"ה יתן שיתקיים דבר ה' בכלואו.

כבר אמרתי פעם, ואני מזכיר שנית — רק בדרך של שיוכנוע ר' דיבור, ולא חלילה עם אלימות, מה שזה עושה אותם לקדושים ונרדפים. זהו איסור, זה טרף.

הגר"י ניסים קרליץ,
ראש כולל חזו"א

התדרדרות איזמה

כבר מבואר בפ"י המשניות לה"רמב"ם על הצדוקים הביתוסים מה לחץ להם לבוא לידי כך, כי אמונה הרי לא היתה להם כלל, וכדי למצוא דרך שיוכלו לעשות מה שירצו המציאו שח"ו תורה ש"בע"פ אינה תורה וכך עלתה בידם לעשות בתורה כאילו מה שרר"צים. כל מה שלא מפורש בתורה שבכתב אמרו שאינו תורה. והנה ראו מה בין רשעי ישראל מלפנים ובין רשעי ישראל היום, דאילו מ"לפנים לא באו בהיתרים בשם ה"תורה, ואילו היום יכול איש לעמוד בליצנות ולומר שזהו הלכה וממ"שיך צועק שכל מה שעשה הכל הוא עפ"י הלכה — בו בזמן שהוא כולו ליצנות ממש. ראו האמת ה"נעדרת של דורנו. בזמן שיש ב"ה אישים שיודעים קצת ללמד, ועוד מבינים משהו, אינו מתבייש לצ"עוק שכל זה עפ"י הלכה בשעה שזה ממש ליצנות.

כולם יודעים שתמיד היו הרב"נות, הדיינות, ההוראה — מהרב"רים הקדושים ביותר בישראל, ר' כאשר כל אם היתה מנדנדת את בנה התינוק בעריסתו היתה מב"רכת ומתפללת שבנה יהיה רב, שבנה יהיה דיון. הרבנים והדיינים היו תמיד סמל ודוגמא של אהבה לכל העיר. כל מעשי הצדקה היו עוברים דרכם. מעולם לא חשד מישהו את הרב במשהו. הכל היה נקי וקדוש, וכל עניני העל היו בקדושה ובטהרה. כל הלכה שהרב היה פוסק ידעו שזה נקי, וכן היה באמת, נקי חך.

עוד זאת היתה בישראל, שהרב והדיין היה חרות בלבם מאמרם ז"ל "לעולם יראה דיון כאילו הרב וכו' וכאילו גיהנום פתוחה לו מ"תחתית". כל רב היה מלא ביראת ה', ב"ה גם היום ישנם כאלה. עוד לא אלמן ישראל. ולכן כתיב ה"ה' נצב עלי" — לאחר כל

פסק היה בטוח שהקב"ה עומד ולא נותן לו להכשל בשום הלכה והפסק יצא נקי טוב ויפה.

אחרת היא התמונה במעשה ד'נן. אפילו מבלי לדעת את עצם ה"הלכה, כאשר יודעים שמאחורי ה"דיון והרב עומד ה"מערך" וראש הממשלה. מה שזה לחץ עליו, מב"ינים הרי שהקב"ה לא נמצא שמה, וממילא לא יתכן משפט אמת.

אחד הזכיר לי והדאני לשון הרשב"א בתשובה לאחד שפירש סיפורים מהתורה לא כפשוטו, ואת המעשה של אברהם ושרה פירש עפ"י משל, והשיב לו הרשב"א ב"זה"ל: "עלה על דעתך שאין שום בעלים על התורה ויכול כל אחד לדרוש במה שלבו חפץ. אני עורני חי, ואני עומד על המשמר לבלתי לישא פנים לשום אדם, ולא תי"גע קוצו של יוד..."

...אני אינני יכול לומר הדברים האלה שאמר הרשב"א. אין מי ש"יגיד הדברים האלה של הרשב"א, אמנם זאת אני אומר בפני כל עם ועדה: כל זמן שהישיבות הקדרות שות יהיו, וכל זמן שיהיו ישיבות

אודות אגודת ישראל הרבנים והישיבות

הגע בעצמך! אם הי' כותב הרב שלמה גורן, הרה"ר של המזנחים בא"י, היתר לחלב עכו"ם, או למחיצה של ח"י טפחים כבהכנ"ס בין האנשים לנשים, או על הזרעה מלאכותית, ברור שגדולי התורה מאגודת ישראל הי' יוצאים נגדו בחרב ובחנית. מי לא זוכר הרעש שהתעורר בנושא הספק ממזד שהתיר. בא"י אספו אסיפות גזרו תעניתים עשו ימי תפילה וכו' וכן באה"ב הי' כינוסים ומחאות ועוד, ולעיל מובא רק מזעיר מכל שנכתב בענין זה. להעתיק כמש"א בענין זה יש צורך בחיבורים שלמים).

וכן אם הי' כותב הרבי מליובאוויטש שליט"א היתר לרבנים הנ"ל הרב ברור כשמש שהי' גוזרים יום חצי תענית, יום תפילה והתעוררות וכו'. אבל השם של "ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל" כתדיס מפני הפדעניות ומסווה לכל עון ולכל חטאת רח"ל, וכשהראש מועצת ג"ה התיר רבנים הנ"ל ועוד, נגר ההל' כמעט אין פוצה פה ואין מצפץ. (עי' ד"ת ג"ח)

הבא נתבונן. מה עשה הרב גורן כשהתיר הספק ממזד? לא התיר ממזדים לרדות לכלל ישראל. אלא רק מקרה שבא לפניו. ואין זה משמש כלל תקדים בקביעת ההלכה לרורנו ולרדות הבאים.

ידועים דברי העקרה בענין אנשי סרום (פי' וירא שער כ) שחטא של הציבור אפילו ברבד קל שהסכימו עליו הרבים שלא למחות בו חמור מחטא היחיד ברבד חמור. לפי עומק דיני התורה נגר מי צריכים להרעיש? נגר הרה"ר שהתיר ס"מ, או נגר התריו של ראש מועגה"ת של אגודת ישראל? (ויע"ש באריכות ויעויין בספר לב העברי וכן מבואר בהרבה ספרים מגודל הפריצה של שינוי מנהגים של כלל ישראל).

אבל הפוליטיקה של אגודת ישראל גזרה שאין להרעיש נגד "ראש מועצת גדולי התורה", או אפילו נגד אחד מתחברי מועגה"ת של אג"י, וכן הפוליטיקה של אגודת הרבנים גזרה שאין להרעיש נגד הנשיא של אגה"ר, והרבה מאב"י, רבנים ות"ח, נלכדו כמלכודתם.

כ"פ בעוה"ר, הנהגת הציבור וכידוד ופרסום הלכות אינו נקבע על פי דעת תורה רק ע"פ הפוליטיקה. לכן ברורינו כמעט לא שמענו פוצה פה ומצפץ נגד המתיר איסורים חמורים נגד הש"ע, ומנהגי ישראל. בהמ"ס אג"מ, מהאגודיים הנ"ל.

מפני שכך גזרה הפוליטיקה!

אכן אם כך גזרה הפוליטיקה, שהיא לרעתם טובת המפלגה, אין פוצה פה ומצפץ. לדעתם, רח"ל חשבון טובת המפלגה גוברת על הכל, אפי' אם מתירים

דעת תורה חלק ד'

ומחזקים כל מיני ע"ז וכפירה ומהרסים יסודי הדת רח"ל, שקולי המפלגה הם הקובעים, ולא התורה והאמונה הטהורה.

הכתרת הנ"ל הרעישו והפחידו כלל ישראל, עם ה' בסיסמאות: "לא תסור" ו"דעת תורה", ובזה הקשו להסיר המסורה הבא להשלוח בני"י התמימים היקרים והקדושים שצור מחצובתם בקדושה ובטהרה ומבקשים האמת ורצונם לעשות רצון אבינו שבשמים ולדעת ולקיים דברי תורה לאמיתה, בלי שינויים והתרים נגד כונתה ותכליתה. ומקבלים בלב ונפש האמת בלי שינויים בלכולים ופוליטיקה.

ובאמת היתר המחיצות (וכן הזר"מ) יש בו ג"כ מענין היתר ממזרים, שעין רואה ולב חומד וכו', ובפרט בשכתות ויו"ט שהנשים באות במלבושיהן ותכשיטיהן המפוארים לכבוד היום, ומהן בעוה"ר בבגדי פריצות ושחץ.

וזה לשון מרן החבי"ף בספר תוכחת חיים פ' ואתחנן "כתב הרב הגדול מופת הדור רבין חסיד"א זיע"א בספר חומת אנך סדר יתרו, החמדה אב הטומאה וממנה יבא לעבור על כל עשרת הדברות כמו שאמרו רז"ל זה תורף דבריו. ותאוה הוא בלב, וחמדה על ידי השתדלות. כמו שכתב בספר עיר מקלט מוסר סדר יתרו" עכ"ל.

ושם על לאו דלא תנאף כתב: "ובחומ"א סדר יתרו כתב והמסתכל בנשים נקרא משומד לדבר אחד יע"ש (כשם רבינו יונה). ובויקרא רבא פרשה כ"ג אמרו, נואף בעיניו, נקרא נואף, שנאמר ועין נואף יע"ש. ואית ביה לאו מוסף, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים. ועיין שבת דף ס"ד ובבבא בתרא דף נ"ו ועבודה זרה דף כ' בחומר הסתכלות בערוה יע"ש. עכ"ל.

ובגמ' שבת דף נ"ד ע"ב: "תנא לא שלו היתה אלא של שכינתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמר". ועיין שם כל הענין.

וכל שבידם למחות ולא מיחו התירו כל הנ"ל. ונקרא על שמם.

ולאחרונה יצא לאור ספר שו"ת דברי יואל, עי"ש ח"א א' סי' י', מה שהאריך בענין מחיצות בבהכ"ס ובדעת תורה ח"א די"ז מוביאם חלק קטן מדבריו שם. ובהקדמת המוציא לאור מספר שו"ת הנ"ל כתב שאע"פ שהי' רבה"ק זצ"ל טרוד מאוד בענינים שונים "סילק כל טרדותיו ופנה את עצמו מכל וכל, וחשף זרוע עוזו וכו', לגדור גדרן של ראשונים לבל יפרצו פרצות בחומת ישראל סבא, וכו'. והאמת ניתן להאמר שענינים הללו נגעו אצלו עד דכדוכא של נפש וכתובת תשובות הללו עלו לו כבריאות גופו, והצטער מאוד על שכך עלתה בימיו, שמוכרח ללחום מלחמתה של תורה על דברים שהם עיקרי ויסודי הדת". (ויע"ש באריכות דף ל"ב ד"ה אולם ושם דל"ח מדברי מוה"ר איד"א משב"ק).

דעת תורה חלק ד'

ועיין שם חלק יו"ד סימן נ"ט אריכות בענין חיוב תוכחה ואפדושי מאיסודא ובהקדמה לספר ויואל משה ובמקום הקדמה ד"ת ח"ב ושם דכ"א ושם דכ"ד בענין חומר איסור המבטל מנהג ישראל, והנמשכים, ובח"ג בענין גודל כח המנהג והקבלה. וכל זה רק חלק קטן כטיפה מן הים ממש"א חכמי הדורות בענינים אלו ואכמ"ל יותר.

באו עלי כנ"א שהיו נכשלים באיסור חלב עכו"ם, מפני התידו של האג"מ, ומיד פדשו מחומר האיסור הנ"ל כשביאדתי להם הענין, שהדי בני ישראל קדושים, ובפדט הנולדים באדה"ב, תמימים וישרים הם, ומקבלים עליהם בלב ונפש דרכי האמת, דרכי תורתנו הקדושה ומנהגי ישראל קדושים שנהגו בכל הדורות, ורצונם לקיים ולשמור במ"נ כל הכתוב שם בכל הדקדוקים וההידורים. "אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלהיו".

הגע בעצמך! אם הרב גודן או הרבי מליובאוויטש הי' מוציאים היתר למילה ופריעה בכ"א, לבטל מצות מילה כפי הנהוג מדורות (מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות וכלל ישראל מסרו נפשם לקיימה כתיקונה בכל הדורות. וכבר נאסר ע"י העדה החרדית וכן ע"י הרבנות הראשית בא"י לעשות מילה ופריעה בכ"א ע"פ דת תורה ומנהג ישראל המקובל מדורות) ברור שהי' יוצאים נגדם כל גדולי ישראל והי' גוזרים תעניתים ימי תפילה, הי' מאספים אסיפות למחות וכו', אבל כשהוציא ראש מועצת גדולי התורה של אגודת ישראל ונשיא של אגודת הרבנים היתר למילה ופריעה בכ"א, אין פוצה פה ומצפצף שכך גזרה הפוליטיקה. והרבה מוהלים סומכים עליו כזה לבטל מצות מילה כפי הנמסר לנו מדורות. יצ"ה מהמושחתים האלו, שמחטיאים הרבים לבטל מהם מצות מילה כתיקונה. אוי לבריות מעלכונה של תורה!

בעוה"ר דעת הפוליטיקה גוברת על דעת התורה כשאין זו האחרונה נוחה ל"ציבור" והפוליטיקה היא המודר. לפיו נקבע מה לפרסם ומה לאו. מה להרעיש עולמות ומה לאו. ודיני התורה נעשו הפקר ומנהגי ישראל נתבטלו בעוה"ר.

הכי אנו אשמים כזה? לא! אלו שכראש, המעלימים עיניהם מכל חטא ופשע, הם אשמים כזה! שבידם למחות ונלכדו ברשת הפוליטיקה ואין מציל בעוה"ד.

מי אינו יודע מהפרסומת והתעמולה בענין החזרת השטחים להגויים, והמחלוקת בענין זה. מי לא יודע מהפרסומת במכתבי עת וכידחונים אודות המלחמה בלבנון ודעת הגדולים כזה. כל ענין כתורה חשוב הוא וכיבוד כל ענין על פי דעת תורה חשוב הוא ומצוה לכרדה ולפרסמה. אבל פלא שענינים אלו לקחו משפט הבכורה, שהרי ראשי הממשלה בא"י אינם מבקשים עצות

מהגדולים, ואין כל הפרסומת וכירור הלכה נוגע למעשה, שהרי הם עושים כהבנתם מבלי להתייעץ עם דעת גדולי תורה ומש"כ ה"איד" "החומה" וכו'.

מה בצע בפלפולים כשהמדובר הוא אודות ציונים רוצחים שרם ישראל הפקר בעייניהם, ובשביל חשבון פוליטיקה המדומה או מה יאמרו הגויים, דם ישראל נשפך במים רח"ל, וג"ת מפלפלים כזה כאילו הציונים באו לפניהם לד"ת בזבל"א וק"ק, וכד"נ גם הנ"ל לא מהני.

אבל נוגע למעשה, שאלפי יהודים שומרי תורה ומצות נכשלים כחלב עכו"ם, מתפללים בלי מחיצות כד"ן, אינם מקיימים מצות מילה כד"ן ועוד, בעוה"ר מפני התירוי של ראש מגה"ת בהמ"ס אג"מ, זה נוגע למעשה לאלפי יהודים בכל רחבי אה"ב ובכל העולם לדורות וכמעט אין פוצה פה ומצפץ. לא שמענו כלום, לא מאג"י ולא מאגה"ר, מנהיגיהם ורבניהם, וע"י שתיקותם הם מחזקים כל פסקיו כתורה מסיני (ויע' מכתב מהגר"י קניבסקי לעיל).

מס"נ של אגוה"ר

על דבר אחד מסרו אגודת הרבנים נפשם. אלו שכרך כלל מעלימים עיניהם מחטאים החמורים ואינם מתאצמים לתקן פירצת הדור מסרו נפשם לבטל מצות עירובין מכלל ישראל. תיקון עידובין, הנהוג בכל הדורות בעיירות גדולות וקטנות בארץ ישראל ובחור"ל, אלו מחריבי הדת מסרו נפשם לבטלו מכלל ישראל, והוסיפו שקר על שקר להשלוח הציבור שיש איזה ממשות בדכריהם, נגד כל גדולי הפוסקים ראשונים ואחרונים, נגד מנהג ישראל ידוע ומפורסם, ונגד קבלת חבמי הדורות. אלו שכבר החטיאו את הרבים, והעלימו עיניהם מכל התרוי של בעמ"ח אג"מ, הוסיפו עוד להחטיא את ישראל בחלול שבת קודש ולבטל מהם תיקון עירובין הנהוג מימים קדמונים.

* * *

למה מסרו נפשם?

מפני מה? מפני שהם כופרים בתורה! כופרים כפשוטו! אין ביאור אחרת בענין זה. זהו פשוט וברור.

בעוה"ר, כופרים, קלים ורקים, ע"ה שאינם מבינים דת ודין, פרסמו כרוזים בענין הנ"ל, לגנוב דעת הבריות שיש איסור, במקום שמפורש בגדולי הפוסקים שמצוה לערב בכל העיירות להציל הציבור מחלול שבת בשוגג ובמזיד ומפני עונג שבת שלא יהי' ידיהם אסורות מלהכניס ולהוציא.

ועם קשר בוגדים הנ"ל השתתפו עוד כתות של: פושעים, קלים ורקים, כופרים, ומחריבי הדת.

והוסיפו בעולתם ופרסמו שאסור לפרסם דברי תורה בענין הנ"ל, ולפלפל בדברי הפוסקים לברר הדין לאמיתו.

אוי לדור שכך עלתה בימיו!

והם הפחידו ואיימו על הרבנים שלא לחוות דעתם ולכתוב תשובות בענין עירובין, (וע' באום אני חומה ח"ג מדף ק"ט עד דף קי"ב מעט ממה שקרה בענין זה). ולהאריך ולברר ענין הנ"ל ומה שקרה כאן יש צורך בחיבור שלם. ואכמ"ל.

עבירה גוררת עבירה

ועוד כתות הוסיפו לומר, ברוח זנונים שבלבם, אכן אם אין לפרסם דברי תורה בענין עירובין, יש לאבד ספרי קודש המדברים מענין הנ"ל והכתות הרעות הנ"ל אבדו ספרי קודש המדברים מענין עירובין. וספרים שהי' בהם תשובות להלכה בענין הנ"ל נקרעו לגזרים ע"י תלמידי ישיבת לייקווד, מיר, תורה ודעת, מחברי הכוללים הליטיים במאנסי ועוד ותלמידי הישיבות קללו, ב"מ רח"ל, המחברים והמור"ל.

ספרים עם תשובות מהגאון הקדוש רשכבה"ג המהרש"ם הגאון ר' חיים ברלין, הדברי מלכיאל הגה"ג רבה של למזא, הגאון מופת הדור ר' חיים עוזר מווילנא, והחזון איש, ועוד גאונים וקדושים זכ"ל זיע"א, נקרעו לגזרים ע"י תלמידי ישיבת לייקווד, מיר, תורה ודעת ועוד, ותלמידי הישיבות קללו, ב"מ רח"ל, המחברים והמור"ל. וספרי קודש נשלחו על פני חוצות ובאשפות, ונהגו עם ס"ק כמו שיש לנהוג כשרואים דברי מינות שחץ וטינוף רח"ל. ויש שאמרו מפורש שספרי קודש הנ"ל הם בגדר ספרי טינוף רח"ל היות ששם כתובים דברים נגד בה"ס אג"מ, וקראו ספרי קודש הנ"ל בשמות של ניול ושקץ, שאסור להעלותם על הכתב. ואלו יהי', רח"ל, המתנכים של הדור הבא. וימסרו "דרך התורה" הנ"ל לתלמידיהם ולדורות יהי' מקללים ספרי קודש. וזהו התחלת עזיבת הרת דרך הריפארם מעולם, לעזוב קבלת חכמי הדורות ולבזותם. (ועיין מכתב מהגרי"י קניבסקי לעיל).

אכן אם יש לאבד ספרי קודש בענין עירובין היות ששם מבואר היפך מבהמ"ס אגרות משה, ויש לקלל, ב"מ רח"ל, המור"ל, יש לאבד ג"כ ספרים המדברים מענין מחיצות בבהכנ"ס שזהו ג"כ נגד המחבר הנ"ל. לכן, נקרעו ונאבדו ונשלחו על פני חוצות ובאשפות כדברי טינוף רח"ל, ספרי קודש עם הפסק בית דין המבאר חומר האיסור ותשובות להלכה בענין זה. ספרי קודש עם פסקי הלכות מהקדוש מלאך האל, בהמ"ס דברי חיים, תלמידי החתם סופר, וכל קדושים עמם שחתמו על התקנות בשנת תרכ"ו בענין דיני ביהכנ"ס, ועוד גו"צ שרפי מעלה שכתבו תשובות ומכתבים לחזק דבריהם, זכ"ל זיע"א, נקרעו ונאבדו כע"ז שמצוה לאבדה מכלל ישראל. (ועיין בהקדמת מילין מספר דעת תורה ח"ג).

הפועל יצא

זהו הפועל יוצא מפסקיו העקומים של בהמ"ס אגרות משה נגד התורה והתעמולה של שני האגודים לפרסם שאסור להרהר אחרי הגדולים: בזיון התורה באופן נורא, תורתם של קדושים שרפי מעלה מדורות הקודמים זצוק"ל זיע"א, ובזיון ספרי קודש וככל הנ"ל ועוד. בני ישיבות ורבנים נהגו כקומיוניסטיין ימ"ש ועוד כתות מושחתים הידועים, המאכדים ספרי קודש בלי בושפת פנים, שאין רצוני להעלות שמותם על הכתב, ולמדו לשונם לקלל ולכזות ולאבד דבריהם של צדיקים קדמונים בלי שום פחד מהעונש הנורא. לא שמענו מעולם שבני ישיבות יתנהגו בדרך זו, רק בדורינו שמענו זאת.

פחדים!!! פחדים!!! ממש פחד לדבר מזה!!! אוי לדור שכך עלתה בימיו!

כמה גדול כחו של אותו זקן ויושב בישיבה הגאון מופת הדור והדרו ר' חיים מבריסק זצללה"ה, (ועוד גר"צ זי"ע) שצפה ברוח קדשו לרחוק, והבין בשכלו הזך, בהנכנתו הבהירה ובעמקותו הנפלא מה שיהי' באחרית הימים ופרש עצמו לגמרי מאגודת ישראל. שראה חורבן הדת, הריסות מנהגי ישראל, חורבן התורה. בזיון לגדולי תורה שרפי מעלה מדורות הקודמים, וההסרה מדרך המקובל מדורות ע"י מנהגי אגודת ישראל.

אין אנו מדברים כאן מענין ציונות. אין זה מכוונת הספר, יש ב"ה אחרים שמדברים הרבה מענין הנ"ל הבקיאים במלא' יותר ממני, ואינם צריכים לדידי, אבל זאת אגיד. שמעולם לא שמענו באה"ב שום התנגדות לחגיגת ה' אייר ולאמירת הלל ועוד, לא מאגודת ישראל ולא מאגודת הרבנים, ואינו דבר רחוק שכרבות הימים יהי' אומרים הלל רבמ"ד של אגודת ישראל.

מכיון שלא שמענו שום מחאות נגד הנ"ל, יאמרו הדורות הבאים שאין שום עוולה בדבר. וכמו שבענין מחיצות של ח"י טפחים לא שמענו מחאות מהרבנים מאג"י ומאגה"ר, ונעשה מנהג קבוע אפילו בכהכנ"ס שמתפללים שם שומרי תורה ומצות, ולהיפך הם מחזקים פסקי האג"מ עיד"ז שהוא בראש ומפרסמים כסדר שהוא פוסק הדור וכו'. כן בענין הנ"ל היות שלא נתפרסם איסור ופסק הלכה להיפך, יאמרו כבר התירו פרושים את הדבר בעוה"ר.

ופשוט, נפרץ חגיגת ה' אייר וכו' בזמינינו, בהרבה מקומות. מפני שלא מיחו.

(יש הרבה דברים שנפרצו בימינו, בעוה"ר, מפני שלא מיחו. ובספר לקוטי טל שיצא לאור בשנת תשל"ו הארכתי בענין שהוא מיסודי תורתינו הקדושה הנפרץ מאד, וכמעט אין פוצה פה, ומעת שיצא הספר לאור ראינו

שינוי לטוב בדרכי החינוך. בני הישיבות התמימים והישרים רוצים לדעת האמת, שבני ישראל קדושים הם. ואלו שלא מיחו החטאיו הרבים בשתיקותם. וכן הארכת בענינים אלו בחוכרות "לפירי אש דת" ד"ת. ואכמ"ל בכ"ז, תדרשנו (משם).

כבר סיפר אחד מתושבי בריסק שספר דברי חיים הי' על שלחנו של הגאון ר' חיים מבריסק והי' מחשיבו מאוד ומעיין בו. ברוח מכינתו הבין הגר"ח זצ"ל שכרכות הימים יבאו להרס הבנין שבנו חכמי הדורות שהדברי חיים וכל קדושים עמו זי"ע מסרו נפשם עליה לקיים המבוארים בהתקנות אשר נעשו במיהאלאוויטש שנת תרכ"ו המובאים בספר פסק בית דין ועוד ספרים. וראשי אגודת ישראל יהי' המהרסים, לכן פרש מהם אז. כמה עמוקים דברי חכמים ומעשיהם.

ע"י הציונות נעשה אגודת ישראל לכוח בעולם, למפלגה ככל המפלגות, וע"י נהרסו יסודי הדת וקבלת חכמי הדורות, ונאבדו ונקרעו ספרי קודש, ואין פוצה פה ומצפצף, בעוה"ר, מהגדולים של אג"י.

הם ידעו מכל הנ"ל ושתקו, בעוה"ר.

אילו לא הי' הדבר נוגע לפקוח נפש ממש לא הייתי כותב כדברים האלה, שהרי גדולי תורה תמכו אג"י בכל כחם. אבל בעוה"ר, מה נעשה שכבר באו הדברים לידי ענין פקוח נפש, וכודאי ימחלו גדולי עולם על כבודם שהרי לא תמכו אג"י בצורה כזו, וכמו שכתבנו בראש הספר שאנו חיים בעולם של שמות, רק השם של אג"י עמנו לא מציאות אג"י בצורה שמייסדיה יסדוה ומציאות אחרת היא בזמנינו וכנ"ל. ועדיין אין אנו מדברים מציונות.

* * *

בזיון ספרי קודש היא עון חמור ובזיון גאו"צ

קדושים זיע"א ענשו חמור מאוד רח"ל

אזהרה חמורה

צריכים להיזהר מלהוציא מילה אחת נגד קדושים זיע"א מדורות הקודמים, וכ"ש שאין לבזותם רח"ל שהעונש חמור מאוד. הבן והתבונן גדול הזהירות שצריכים להזהר בזה.

מעשה נורא ממרן החבי"ף זצוק"ל זי"ע שספר בנו מרן ר' אברהם זצוק"ל זי"ע וזה לשונו בספר צוואה מחיים דף א"ך ע"ב ס' ל"ד:

דעת תורה חלק ד'

ופעם אחת בקושיא אחת על הרב חפץ ה' למהר"ח ן' עטר זיע"א נתווכח עם דודיו כלילה אחת דהיו דוצים להקשות להרב ז"ל והוא ישב דכדיו בטוב ונתעצמו על זה ואחד שהלכו באשמורת אחרונה לנוס פודתא קמו דודיו כבהלה בקולי קולות דהיה דוצה הרב חפץ ה' לחנקם על כי לא קבלו את תשו' אדונינו רב נד"ר כי דכדיו חיים וקיימים ומאותה לילה ידאו ממנו והיו מכבדים אותו כמו אביהם הגאון האור היד"ח בעל חק"ל זיע"א, עכ"ל.

ושם סימן ב"ן וד"ל: ובדוק ומנוסה היה כי מי שנגע בכבודו והוא ידע לא היה לו שום עונש (מפני שהיה מוחל להם מיד שלא יענש אדם כסיבתו דאין מכניסין אותו במחיצתו של מקום כמש"ש ויע"ש — המעתיק) וכשהיה שלא מיריעתו דאינו פלאות דנהפך עליו הגלגל תכף או מת או נפל למשכב או בא לו יסורים דעים בתוך ביתו זה מפורסם לכמה בני אדם. עכ"ל.

ודי בזה להמשכיל

מדברי העקידה (פ' וירא שער העשרים)

וזה לשונו הזהב של בעל העקידה שם: החטא הקטן כשיסכימו עליו דעת הרבים והדת נתנה בכתי דיניהם שלא למחות בו הנה הוא זמה ועון פילי וחטאת הקהל כולו ולא נתן למחילה וכו' ולכן הוא טוב ומוטב שיכרתו או ישדפו או יסקלו החטאים ההם כנפשותם משתעקד אות אחד מהתורה בהסכמת הרבים וכו' ומי שלא יקבל זה בדעתו אין לו חלק בכינה ונחלה בתורת אל', ע"כ. ויע"ש כל לשונו.

אחד מהמכתבים הרבים שנכתבו להגר"ש זצ"ל ר"ם דישיבת לייקווד

המכתב נכתב ונשלח לסדר "ואלה שמות בני ישראל" תשמ"ב.

לכבוד הר"מ דישיבת לייקווד שליט"א.

מעת שהתחילו תלמידי הישיבות להתלוצץ מדברי צדיקים מדורות הקודמים, לכזותם, ולהעלים עיניהם מדבריהם הקדושים, נאבדו כעשר דאשי ישיבות מפורסמים בעוה"ד, מישיבת בדיסק, מיד, בית התלמוד, תודה ודעת ועוד, ומקור משחית ישיבת תודה ודעת, שארבעה דאשי ישיבות משם חתמו על האיסוד לתקן עידובין, נגד תקנת שלמה המלך ובית דינו וכל הגאונים והצדיקים מדורות הקודמים. וקבלת אכותינו ודכותינו גדולי הדורות, שכל המהדהר אחריהם כאלו מהדהר אחרי כל גדולי ישראל, שעמדו לנו מימות דבינא רב אשי, שתקנו עידובין בעדיהם. וכן נאבדו דח"ל בני תודה מהישיבות, כל זה אינה מקרה. אלא

סימן מן השמים שצריכים לתקן דרכם. וכבר כתבתי לכבודו מזה. עד מתי, ועד כמה צריכים להזהיר?

בני הישיבות מתלוצצים מצדיקים קדמונים והראשי ישיבות שותקים! ועליהם אמרו "ארור" וכו' (ע' ב"ב ד' כ"א ושבת נ"ד). עד מתי?

ישעי'

מכתב להמשגיח רוחני שם

בס"ד

ר"ח תמוז תשמ"ב

לכבוד מוה"ר הרני"ו שליט"א

היות שכתוב בתורה הוכח תוכיח ודרשו חז"ל אפילו ק' פעמים (בכ"מ ד' ל"א) כאתי לעורר עוד הפעם. ר"פ מכתבים שנכתבו בשעתם בזמן שהי' עוד זמן להציל ולשוב. תלמידי הישיבות מבזים ספרי קודש, דברי צדיקים קדמונים, ומי שמפרסם דבריהם הקדושים. והתורה חוגרת שק דח"ל, וכאו צדיקים קדמונים לתבוע עלבונם. עד מתי?

יותר ממה שכתבתי יש בקולמתי, ואקצר, והמבקש האמת יבין ויתבונן וימצא האמת.

דברי המצפה לישועה בכג"צ בכ"א

ישעי'

והחי יתן אל לבו!

יש הדבה מכתבים תח"י אולי ברבות הימים אפרסמם ואם ע"י דברי אני יכול להציל אפילו אחד כדאי ודי כזה!

אבות היקרים חוסו על בניכם אמהות היקרות חוסנה על פרי בטנכם שלא יאבדו משני עולמות רח"ל.

והרחמן יחזירנו כתשובה שלימה לפניו וידחם עלינו בכג"צ בכ"א.

בענין חיוב תוכחה ומחאה

מכתב משנת תש"ל

בעה"י יום א' י"ט למבנ"י ה' תש"ל

למע"כ הרב היקר כו'..... שליט"א

כתשובה לשאלתו ע"ד עיר ואם בישראל אשר בעוה"ד אין שום השגחה על

האטליזים ורבו הכשלונות כו' וזה כבר כמה שנים אשר יחירי סגולה צווחו בזה ולית דמשגיח בהו ועדיין לא נושענו כו' ונפשו כשאלתו עד כמה החיוב תוכחה במצב כזה ע"פ התורה. לענ"ד פשוט שהחיוב תוכחה במקומו עומרמכמה טעמים.

ה"א שאפילו אם באמת המצב לא יתוקן ח"ו לעולם מ"מ הרי כבר אחז"ל בשבת דף נ"ה, שאמרה מדה"ד לפני הקב"ה אם לפניך גלוי לפנייהם מי גלוי ע"ש נוראות דבריהם ז"ל הקדושים.

ה"ב אפילו אם אין הדברים נשמעין לכלל הציבור מ"מ אין ספק שעכ"פ הרבה מועיל לגבי יחידים משומרי התורה להזכירם על המצב למען דעת להזהר ולעמוד על נפשם.

ה"ג באמת ישראל קדושים ורוצים בתיקונא אלא נדמה להם שהדבר בלתי אפשרי ויש לקוות שבעה"ת סוף סוף יוסיפו להציל שולחנם של ישראל מנכילה וטריפה חלב ודם וגיד הנשה ולסדר טבחי דיהושפט.

ה"ד שאפילו היה ברור שהמצב לא יתוקן ח"ו כלל ע"י המחאות הי' ג"כ החיוב להרעיש ע"ז עכ"פ למען דעת כי תורתו של הקב"ה לא נעשית הפקר ח"ו וכי אית דינא ואית דיינא. השי"ת ירחם להציל נפשותינו משחת ולהשיב את הנחת אחת לקבל תוכחה ושבה והיתה לקרוי נאמנה והיא כפורחת. הכו"ח בלב כואב ודואג אל עלבונה של תורה הקדושה המצפה לרחמי השי"ת ולגאולה שלמה במהרה בימינו אמן.

יעקב ישראל קניבסקי

יונתן בן עוזיאל

דברי התרגום יונתן בעשרת הרברות בפרשת יתרו ובפרשת ואתחנן בלאוויין לא תרצח, ולא תנאף, ולא תגנוב וכו'.

עמי בני ישראל לא תהוון קטולין לא חברין ולא שותפין עם קטולין ולא יתחמי בכנישתהון דישראל עם קטולין דלא יקומו בניכון מן בתריכון וילפון להון הינון למהוי עם קטולין ארום בחובי קטוליא חרבא נפיק על עלמא: עמי בני ישראל לא תהוון גיורין (נואפים) לא חברין ולא שותפין עם גיורין ולא יתחמי בכנישתהון דישראל עם גיורין דלא יקומו בניכון מן בתריכון וילפון להון הינון למהוי עם גיורין ארום בחובי גיורא מותא נפיק על עלמא: עמי בני ישראל לא תהוון גנבין לא חברין ולא שותפין עם גנבין ולא יתחמי בכנישתהון דישראל עם גנבין ארום בחובי גנביא כנפא נפיק על עלמא: עמי בני ישראל לא תהוון מסהדין סהדי דשיקרא לא חברין ולא שותפין עם מסהדי סהדי דשיקרא ולא יתחמי בכנישתהון דישראל עם

מסהדין סהדי דשקרא ארום בחובי מסהדי שקרא עננין סלקין ומטרא לא נחית ובצורתא אתי על עלמא: עמי בני ישראל לא תהוון חמודין לא חכרין ולא שותפין עם חמודין ולא יתחמי בכנישתהון דישראל עם חמודין דלא יקומון בניכון מן בתריכון וילפון להון אינון למהוי עם חמודין ולא יירוג חד מנכון ית אנתתיה דחבריה ולא יירוג חד מנכון ית ביתיה דחבריה ולא חקליה ולא עבדיה ולא אמתיה ולא תוריה ולא חמריה ולא כל מאן דאית לחבריה ארום בחובי חמודיא מלכותא מתגריא בנכסיהון דבני נשא למסב יתהון וגלותא אתיא על עלמא:

כל הנ"ל הוא פירוש בפסוק ונכלל בלאוין האמורים שם. היינו חכרין או שותפין עם קטולין (רוצחים) וכו'. עוברין על לא תרצח, וכן כל הלאוין האמורים שם על דרך זה.

והיא סכנה לדורות וכמבואר שם. כמ"ש דלא יקומון בניכון וכו', ורחמנא ליצלן מכל האמור שם, ויעזרינו על דבר אמת ולא נכשל בדבר הלכה.

* * *

פרק ב

ביאור בענין השופט אשר יהי' בימים ההם

ולהיות כי מלאכתי מלאכת שמים היא אחר לא נסוגותי לחוות דעתי בענין זה כפי אשר תשיג ידי יד כהה בעז' משדי מספרי הפוס' ז"ל ראשונ' ואת האחרונ' עד מקו' שידי מגע' ואני בער ולא אדע ולא מחכמ' דאית כי כתבתי שום דבר מדעתי כי אם מה שכבר נמצא כתוב בפ' בספרי הפו' ז"ל והם אמת ודבריה' אמת כאשר ביארנו הדק היטב ויותר לרואה השמש ומה להם כי יצעקו עלי דהם אמרו והם אמרו.

ואי משו' מ"ש... דכיון שהוא רב ושופט בעיר... יש לנו לשמוע אליו מקרא דכתיב לא תסור מן הרבר אשר יגידו לך ימין ושמאל ודרשו רז"ל הביאו רש"י ז"ל בפ' החומש אפי' אומר' לך על ימין שהוא שמאל כו' חייב אתה לשמוע וכ"ש כשאומר' לך על ימין ימין כו' וגם אמר' אין משיבין לאחר מעשה כ"ד, עכ"ז אני אומר דמלבד דליכא שום איסור להשיב ע"ד הדיין אלא אדרבה איכא עליו חיוב ומצוה להשיב ע"ד ולסתור את דינו ואמינא לה ממ"ש בפ"ק דסנהדרין ד"ה ע"ב ריב"ק אומ' מנין לתלמיד שהוא יושב לפני רבו ורואה זכות לפני וחובה לעשיר מנין שלא ישתוק שנא' לא תגורו מפני איש ופרש"י שיושב לפני רבו ובא הדין לפני רבו ולא לפניו וראה התלמי' כו' ורבו טועה כדן מנין

שלא יחלוק לו כבוד וישתוק ת"ל לא תגורו יע"ש וכן איתא בשבועות דל"א האי דרשא גופא ומפקי לה מקרא דכתיב מדבר שקר תרחק ויע"ש בתוס' ז"ל.

ועוד אמרו שם מנין לתלמיד שרואה את רבו טועה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שיגמרנו ואסתרנו ואבננו משלי כדי שיקרא הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק והכי פסקו כל הפוס' ז"ל ש"מ מכ"ז דחייב התלמיד להשיב ע"ד רבו ולומר לו הדין כשהוא טועה בדין ואדרבה מצוה היא לו שלא ימתין לו עד שיגמור הדין כדי לבנותו ויקרא ע"ש דש"מ דדוק' ככה"ג דהתלמי' עומד שם ועדין לא נגמר הדין הוא דאיכא חיובא עליו שלא ימתין עד שיגמור הא אם נגמ' הדין ולא השיבו או שלא היה שם כשנגמ' הדין אז עכ"פ מתחייב להשיב על דינו ולבנותו על שמו והכי מוכח מסוגיא דכתרא דקל"א שכתב לעיל דאמר רבא לתלמידיו כי אתי פסד"ד דידי לקמי"כו וחזיתו בה פירכא לא תקרועה עד דאתיתו לקמאי אי אית לי טעמא אמינא ואי לא הדרי בי, וכבר כתבו משם הרא"ה והר"ן הביא דבריהם הר"ב בש"מ לשם דפירכא היינו טועה בד"מ יע"ש ואף דפסק הדין רבא שהיה רבם עכ"ז קאמר הדרי בי, ומי לנו גדול מרבא וקאמר הדרי בי וחזור את דינו ולא איכפת ליה אם היו תלמידיו סותרין את דינו וגם התלמידים לא חשו לכבוד הרב וה"ט דכל עיקר שעושין כבוד לרב הוא שע"י מתקיים תורת ה' וכל שיש מקום ח"ו לומר שהוא הפך התר' והנה טועה אין חולקין כבוד לרב ורבא בעצמו הוא דאמר שטעה כדאיתא בעירובין דק"ד ע"א הדר אוקים רבא אמורא עליו ודרש דברי' שאמרתי לפניכם טעות הן בידי יע"ש, וכן איתא בגיטין דמ"ג ובתרא דקכ"ח ובזבחים דצ"ד ועמ"ש מהרלנ"ח בפסק הסמיכה ומ"ש בעניותי בזה בחי' ליבמות לדע"ז בס"ד.

וכמו כן אמרו שם בעירובין בדס"ג כי סליק רב דימי לנהרדעא שלח להו דברים שאמרתי לכם טעות הן בידי יע"ש, הרי מצינו עם שהיו שלמים וגדולים בימי התלמוד שטעו והמה באו והודו עליהם וא"כ מה נשאר לנו פה להשי' ולהחזיק ח"ו בטעות שבידנו ומשנה שלימה שנינו איזהו חכם הלומד מכל אדם אפילו מן הקטנים והפחותים ממנו כמ"ש ז"ל.

ועל כיוצא בזה אמרו בירושלמי במסכת ר"ה כשעה שהגדולים שומעים לקטנים אין פרץ ואין צותה ברחובותינו ובודאי דזהו דוקא בד"ת דאלי"כ נפיק מינה תורבה ליקת עצה מן הקטנים במקום דאיכא זקני' שקנו חכמה וכמו שכן מוכ' הענין בירושלמי שם ועיין להרב חוט השני בתשו' סימן ס' שהכריע דאם טעה הדין בדין אפילו כתב פס"ד עכ"ז חיובא רמיא עליה לחזור בו ולהודות על האמת ומי לנו גדול ממרע"ה ויאשיה המלך שחזרו בהם והודו על האמת וגם הכריע מסוגיית הש"ס בשבועות ד"ל ע"ב מנין לדיין שלא יעשה סניור ת"ל מדבר שקר תרחק ופרש"י שלא יעשה מליץ לדבריו אם ראה שטעה בו, ואדרבה

איכא חיוב ומצוה לתלמיד כשרואה לרכו טועה לומר לרכו את הדין כפי מה שיראה בעיניו לבל ישל רכו בדבר הלכה, והר"ז בכלל מ"ע דהוכח תוכיח א"ע ודרשו בב"מ דל"א ע"א אפילו תלמיד לרב, וגם הרב מחוייב לשמוע לו ומכ"ש כשאינו תלמידו, וגם הרא"ש בת' כלל מ"ו סי' ב' כתב וז"ל ומעיד אני שמים וארץ שאיני חוקר וחופר לבטל דבריך אם הייתי יכול לקיימם אבל מה אעשה כי תורתנו תורת אמת ואין אדם רשאי להחניף בה ואיני אומר לך קבל דעתי אך אם יראו לך דברי תן הוראה ואם לא יראו לך כתוב דעתך שכח לאל יש בעיר מבינים ויש ספרים בעיר ויוכיחו בין שניהם ולא נעשה שתי תורות ואל תאמר אין אחר כך גדול בעיר שראוי להכריע עליך הלא שנינו ד"מ הטהרות והטור מתחילין מן הגדול ואם יחלוקו עליו הרי הגדול מוכרע מן הקטנים עכ"ל.

הרי לך בהדיא שכתב הרא"ש וז"ל דיש לקבל האמת וההכרעה אף מן הקטנים וכה"נ כתב התשב"ץ ח"ד בסוס"י ש"ג וז"ל ואני גם כי חלקתי עליו ידעתי כי כונתי טובה ותתרצה אליו כי תורתנו הקדו' נתנה לנו רשות לומר כל א' דעתו ולפעמים הקטין אומר לפני הגדול דבר טוב בעתו וההוא מרבנן אמר אי הוינא התם הר"א מילתא דעדיפא מינייהו יע"ש.

ומתוך הדברים האלה ממילא נשמע דאינו דומה ענין זה למ"ש רז"ל בספרי ורש"י סדר שופטים ע"פ לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל דאפילו אומרים על ימין שהוא שמאל דמחוייב לשמוע וכ"ש כשאומרים על ימין ימין דאין הדברים כפשטן שהרי קשה מכל מ"ש לעיל.

וחוץ מזאת שהדבר קשה מצד עצמו שהרי ממ"ש וכ"ש כשאומרים על ימין ימין נראה דליכא שום טעות בהו, וכמ"ש הגאון הרא"ם וז"ל שם ע"פ זה שהשי"ת ישמרם לדיינים שלא יטעו בדין יע"ש, וקשה דהרי מצינו כמה דיינים שטעו והורו שלא כדין ומקרא מלא דבר הכתוב ואם כל עדת ישראל ישגו ודרשו רז"ל בש"ס דהוא על סנהדרין שטעו בדבר שזדור' כרת גם בסדר שלח לך בפסוק וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה שדרז"ל דהוא בששגו בע"ז שהיא שקולה ככל המצוה הרי מצינו דאפילו בדיינים מומחים וסנהדרין גם הם מעותדים לטעות, וא"כ איך יתכן לומר וכ"ש כשאומר על ימין ימין שהי"ת ישמרם מהטעות.

וכבר ראיתי להרב הגדול מוהרי"ד בס' צמח דוד ח"ב בס' שופטים שעמד בזה יע"ש ולק"ד נראה לישב ולחלק חי' ברור דמ"ש הרא"ם וז"ל שהשי"ת ישמרם מן הטעות הוא דוקא בדבר הלמד בעינינו שם דאיירי קרא בזקן ממרא וכנראה מהכתו' שם בסדר שופטים דכתיב בתחילת הענין כי יפלא ממך דבר דאיירי בזקן ממרא שנחלק עם חכמי עירו ולהיות כי רכתה המחלוקת בדין ההוא בין דם לדם בין דין לדין כו' כדי לברר ההלכה כדברי מי אמר קרא וקמת ועלית

שיעלו לירושלים ובאים בתחילה לב"ד שעל פתח הר הבית והיו נושאים ונותנים בדבר אם שמע מוטב ואם לאו באים לב"ד שכפתח העזרה ואחר כך היו באים לב"ד הגדול של ע"א בלשכת הגזית והיו נושאים ונותנים והיו מסכימים גם המה דלית ה' כזקן ממרא בכה"ג דנתכרר הדבר אשר היו חולקין עליו וראו דברי החולק שהוא הז"מ ועכ"ז לא שב מידיעתו אף שלא נמצא מי שהסכים עמו וכל הב"ד נטו אחרי חכמי עירו כל כי האי מילתא פשיטא ודאי דהכרעתם הכרעה ולא טעו בדבר דלא יתכן טעות גדול כזה בכה"ג כיון ששמעו דברי הז"מ ונשאו ונתנו בדבר חכמי עירו ושלשה בתי דינים אשר בירושלים דהוי סברתם ברורה וגלויה ומפורסמת לעיני כל רואה ובפירסום גדול כזה.

ומה גם למ"ש הרב המאירי ז"ל בחי' לסנהדרין כ"י לד' דס"ל דכדי שיהיה ז"מ צריך שיהיה הוא יחיד בסברתו והוא באחד אבל כל שנמצא אחר עמו דקאי בס' אפילו שכל הבתי דינים חלוקים אינו נעשה ז"מ יע"ש. דנמצא דכל העולם כולו רובו ככולו רוב מנין רוב בנין קיימי דלא כוותיה אם כן אם יעלה בדעת הז"מ לעמוד בדעתו להחזיק בסברתו לכן גזרה חכמתו יתברך ואמר לא תסור כו' אפילו על ימין שהוא שמאל כו' לפי דעתו וס' של הז"מ. אבל לפי האמת אינם טועים כל שנחברר ע"י דעת וס' כל הב"ד וכל שכן כשאומרים על ימין ימין שהשי"ת ישמרם מן הטעות כטעות הזה שיטעו כל הב"ד והסנהדרין ויחלוקו על הס' שכבר שמעו אותה ונשאו ונתנו אבל קראי דאם כל עדת ישראל וכי חשגו מיירי דליכא מאן דקאי ומחזיק בדעתו וסברתו להדיא כמו הז"מ א"כ יתכן ואפשר שיטעו אף שנשאו ונתנו בדבר כה"ג שלא שמעו הס' האמיתית וחלקו עליה כמו שחלקו על סברת הזקן ממרא והראיה לזה הוא ממ"ש ברפ"ק דהוריות דאם ירע אחד מהם שטעה או תלמיד והוא ראוי להוראה והלך ועשה על פיהם כו' ופריך הש"ס כה"ג מזיד הוא כו' עד כגון דידע דאסיר וקא טעי וכמצוה לשמוע דברי חכמים יע"ש הרי לך כבירור דהיכא דיש אחד מהב"ד שידע שטעו או תלמיד ועשה ע"פ היה סברא לר' שיהיה מזיד אם לא דאיכא למימר דקא טעי במצוה לשמוע דברי חכמים דמשמע דלא מיקרי שטעו ב"ד אלא דוקא כשטעו כולם לגמרי משא"כ בזקן ממרא ועיין בס' הבהיר חק"ל למופת דורינו מזה נר"ו בחיור"ד ח"א סי' פ"ז דקכ"ו שהעמיק הרחיב ברוח מבינתו בענין זה כמנהגו הטוב יע"ש.

ועוד דעיקרא יש להשיב ולו' על דרשת הלזו ממ"ש בירוש' שם ברפ"ק דהוריות יכול אמרו לך על שמאל שהוא ימין ועל ימין שהוא שמאל ישמע להם ת"ל ללכת ימין ושמאל יע"ש וכבר עמדו ע"ז הט"ז בפ"י על התורה בס' שופטים בס' דברי דוד ויע"ש מה שחילק בין אומרים דבר מסברתם לאומרים דבר הכתוב בתו' וכה"ג תי' הרב באר שבע והרב חפץ ה' בחי' להוריות יע"ש ועיין להרב הגדול מהרי"א בס' ראש אמנה סו' פי"ג שכתב ז"ל ומ"ש חז"ל על

ימין שהוא שמאל אין כונתם שהחכמים עוקרין דבר מן התורה וגוזרין דבר נגדה על הימין שהוא שמאל נגדה מן הנוהג אצלנו שאינו כן כו' יע"ש וכפירושו עה"ת שם בס' שופטים שהעמיק הרחיב בזה ולע"ד נראה דיש לחלק ביניהם ע"ד שכתבנו דשאני היכא דנשאו ונתנו כדבר בענין הוראה להכריע בין ז"מ לחכמי עירו החול' עליו דזוהי מ"ש בספרי ורש"י והירוש' איירי בסת' ב"ד שישב ודן ומורה וכא והת"ח רואה שהוא טועה בדין דודאי דאין לו לסמוך על הדיין ואדרכה עתי' ליתן את הדין וכמ"ש הכנה"ג כח"מ ח"א סי' ל"ד הגה"ט אות י"א דאם הוא ת"ח ויודע ספר וידע שהור' החכם הוא שלא כדין ואפי' הוא ע"ה וברור לו שהחכם הוא מורה שלא כדין הא ודאי מזיד מיקרי ומפסיל וכתב שם הרב החכ"ב ז"ל שהוצרך לכתוב זה מפני שראה רוב בני אדם יודעים רכונם ומכוונים למרוד וסומכים על הורא' החכם שהורה שלא כדין אע"פ שיודעים בכירור שהורה שלא כדין יע"ש ואע"פ שהכנה"ג כתב שזה ודאי מזיד מיקרי ובש"ס אמרו דלא מיקרי מזיד דהא טעי במצוה לשמוע ד"ח החילוק ברור בדברי הכנה"ג איירי במכווני' שלא לשם מצוה כמבוא' בדבריו ועוד י"ל הרי מצינו דכל דבריא לו שטעה הדיין אסור לו לשמוע דברי הדיין.

ושו"ר להרמב"ן בסה"מ שורש א' שנו' מדבריו שהוא מחלק בהכי יע"ש.ב.
שש אנכי שכינתי לדעת עליון.
ספר סמיכה לחיים חאה"ע סימן ט'

* * *

פרק ג מכתב גלוי

הקדמה קצרה להמכתב גלוי דלהלן

הואיל שהרשות ניתן לדון ולהקשות על דברי רבו, גדול הדור, בית דין, ואפילו על בית דין של ע' ואחד שבלשכת הגזית, יש חייוב ומצוה להשיב ולהקשות כדלעיל, וזהו כבוד התורה האמיתי כדלעיל, ואפילו ע"ה שכרור לו שהחכם הוא מורה שלא כדין ודאי מזיד מקרי ואסור להם לסמוך עליו ולשמוע דבריו וכ"ש שיש להקשות על דבריו, לכן כאתי בשאלות אלה לפני מרן הגדול שליט"א.

ע"פ תורתנו הקדושה שכתב בה אמת חייב לעשות כן כדלעיל בדברים ברורים ומפורשים, לכן העותי פני מעט בדבר זה, שהאמת אהוב מהכל, ומצוה לפרסם הדברים.

השאלות דלהלן נשלחו למרן הגאון שליט"א בר"ח תמוז תשמ"ב. וכשיצא

לאור ספר פסק בית דין לקראת שנת תשמ"ב שלחתי למרן הגאון שליט"א הספר עם מכתב בבקשה להעיר ולהשיב על משכ"ש היפך מדבריו באגרות משה ולא זכינו לתשובתו בזה. וה' יאיר ענינו במאור תורתו ונזכה לאור האמת ובזכות עמל התורה נזכה כולנו לאורות הנ"ל בשלימותן בכג"צ בכ"א.

מי שלומד בגמרא שלא על פי קבלת חכמי הדורות הוא אפיקורוס

אלו דברי כהמ"ס אג"מ שהדפסתי בקונטרס "לפירי אש דת" ח"א בשנת תשל"ז ודבריו נעתקו "מטייפ" מדרשה אשר דרש ברכים סיון תשל"ה בכינוס של מאות בני תורה.

אמרתי הרבה פעמים שמוצאים אנו כאלעזר בן פועירה שנתן עצה לינאי המלך להרוג את חכמי ישראל, אמר לו, "תורה מה תהא עליה", אמר לו, "תורה מונחת בקרן זוית". מיד נזרקה בו רוח מינות ונעשה צדוקי וכפר בתורה שבעל פה, שהרי רק התורה שבכתב מונחת בקרן זוית. אמנם זה היה רק בימיהם שבלתי אפשרי היה להיות אפיקורוס רק אם כפרו בתורה שבעל פה, שאם היו מודים בה, הרי היו צריכים להיות כפופים תחת חכמי ישראל לשמוע ולדעת אותה, אבל בימינו כהיום אחרי שכבר קבעו בכתב גם את התורה שבעל פה, והדפיסו את הש"ס בבלי וירושלמי וראשונים ומפרשים ושו"ע וקיצורי שו"ע, אפשר שיש לחשוב שאם מאמינים כבר בתורה שבעל פה כבר אי אפשר להיות אפיקורוס. הרי אינו כן, כי כהיום גם התורה שבעל פה כבר מונחת בקרן זוית, ויש מציאות להיות אפיקורוס גם אם מאמינים בתורה שבעל פה ולא צריכים לכפור בה, והיינו כאשר לומדים בה כאשר שכתורה שבכתב שלא על פי הקבלה, כי התורה שבעל פה שיש לנו היום בכתב איננה אלא העקרים שניתן ליכתב משום, "עת לעשות וגו'", וגם אותה צריכים ללמוד על פי הקבלה, כדרך שלמדו חז"ל בתורה שבכתב על פי הקבלה מסיני, כך צריכים אנחנו ללמוד את התורה שבעל פה על פי הקבלה שקבלו חכמי הדורות איך ללמוד את המשנה והגמרא ומאמרי חז"ל. וכשאחד לומד כגמרא כאשר עולה לו על רוחו שלא על פי קבלת חכמי הדורות, הרי הוא כאותו האפיקורוס ממש שלומד בתורה שבכתב שלא על פי קבלת חז"ל מהר סיני. ועכ"פ כשהולכים עם סברות כרסיות ועל פי אסמכתות עצמיות, ובונים להם פשט בדוי, אז אותה העצה היא יותר חזקה בעיניהם, והם מייצרים על ידה מצוות חדשות עכ"ל.

שם דף 12

יפה אמר לגבי ענין המדובר שם ועי"ש כל הענין אבל באמת ענין זה נוגע לכל התורה כולה.

מכתב גלוי לבהמ"ס אגרות משה

- וכזה אשאל איזה שאלות ממור' הגה"צ שליט"א בהמ"ס אגרות משה.
- (א) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך להחזיר מחיצה של ח"י טפחים בבהכנ"ס, הלא ביארנו באר היטב שקבלת חכמי הדורות הי' לאסור מחיצה כזו ואפי' אחד לא החזיר דבר זה? (ויע"כ בספכ"ד, דעת תורה ח"א וב' וכמש"כ לעיי"ש).
- (ב) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך להחזיר להתפלל בבהכנ"ס שאין לה בימה באמצע, הלא ביארנו באר היטב שקבלת חכמי הדורות הי' להתרחק ממקומות כאלה ואסרו להתפלל בבהכנ"ס כזה? (יעש"כ בכל מקומות הנ"ל).
- (ג) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך להחזיר חופה בבהכנ"ס, הלא ביארנו שדעת חכמי הדורות הי' לאסור? (יעש"כ).
- (ד) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך להחזיר הזרעה מלאכותית, מזרע עכו"ם, הלא ביארנו באר היטב שאפי' אחד מחכמי הדורות לא החזיר תועבה זו? (וע' בדעת תורה ח' א' ב' ג').
- (ה) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך לאסור תיקון עירובין בכרוקלין הלא ביארנו באר היטב בג' חלקים "תורת תיקוני עירובין" שדעת חכמי הדורות שמצוה וחייב לתקן עירובין בכל העיירות להסיר משול מרבים ודבריהם הקדושים מובאים שם, וזה רק במקצת מכל האמור בענין הנ"ל?
- (ו) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך לחתום שמו על שקר גמור, במודעה שנחפרסמה כסלו תשל"ט, שאסור לתקן עירובין בכל עיירות גדולות "ככל רחבי ארה"ב". דבר שלא הי' ולא נכרא?
- (ז) אם אולי לא חתם על המודעה הנ"ל, למה לא פרסם ברכים שזייפו חתימתו על המודעה, כדי להציל עצמו מעון חמור של המגלה פנים בתורה שלא כהלכה, שרוב בני תורה והרכנים חושבים שבאמת חתם על השקר הנ"ל, ורכנים חתמו על השקר הנ"ל אך ורק מפני שראו חתימתו על המודעה, והכשילו העולם בהלכה מזוייפת ופרסמו שקר נגלה? ממי קבל הנהגה זרה זו?
- (ח) איך לקח החוצפה והעזות לפרסם ברכים ובעתונים (טבת תשמ"א) שהמתקנים עירובין בכרוקלין הם מכשילים הרבים? הכי כל הרכנים צריכים להסכים לפירוש זר כגמ' שפי' היפך מדברי הראשונים, וגדולי האחרונים שמפיהם אנו חיים, והיפך מפסקי הש"ע הכרוזים? וביארנו כל זה בתורת תיקוני עירובין חלק ג', שכל דבריו הם היפך הראשונים וגדולי האחרונים ופסקי הש"ע. הכי אלו הסומכים על פסקי הש"ע וגדולי האחרונים הם מכשילי הרבים

מפני שפירוש בהמ"ח אג"מ פירוש זד בענין המדובר היפך מכל חכמי הדורות. וכפירושו הזר בענין המחיצות והזרעה מלאכותית ועוד כך פידשו הזר נגד חכמי הדורות בעניני עירובין. ומי שמסכים לפי הנ"ל הזר, נגד המקובל מדורות מפי חכמי הדורות, יש להם להסכים לכל מש"כ בהמ"ח אג"מ נגד הקבלה האמיתי, שהרי אינם מאמינים בקבלת חכמי הדורות הרו"א, ולמעשה הם מתריבי הדת (ויש לחלק הרבה בין מחיצות כבהכנ"ס והזרעה מלאכותית ועוד וכין הפסק הלכה בענין עירובין אבל הצד השווה שבהן שכולם הם נגד קבלת חכמי הדורות והסכמתם).

ט) על איזה קבלה סמך להוציא לעז על אנשים כשרים שומרי תורה ומצות, דבנים מפורסמים גדולי הפוסקים שבררו היטב בדריהם, שהם מכשילים הרבים כחלול שבת, וגרם שבני הישיבות יתלוצצו מגדולי הרבנים המאמינים בפסקי הש"ע ובקבלת חכמי הדורות, שפסקו היפך מפירושו הזר כגמ' נגד הראשונים ודברי תוס' מפורשת (פסחים ד' ס"ו ד"ה תוחב) (וכ"כ כתשובתו באגרות משה שדבריו הם נגד התוס' והראשונים)? מה חטאו אלו המאמינים בדברי הראשונים וגדולי האחרונים הכי יש להוציא לעז עליהם? ממי קבל הנהגה זרה זו? הכי התורה הפקר לעשות עמה כרצונו?!!

זה לשון בהמ"ס אפיקי ים בסוף הספר ב"פניני ים" אות י"א: "בלה"ר אחת יוכל לעבור על כמה מאות אלפים לארץ, כגון אלה שחץ שחוט לשונם ועט סופר מהיר ומלשינים על אדם במכתבי העתים, ונקראים ע"י מאות אלפים איש, ועל כל אחד שמקבל הלה"ר (כי ישנם הרבה, בעוה"ר, שמאמינים במ"ע וחשובים שאחרי"ן אין להרהר ואין לחשוב) עובר על לאו דלפני עור" עכ"ל. ושם "דאם הוא שקר הלא מוצש"ר הוא, וגרע יותר ויותר" עכ"ל. ואין לו מחילה עולמי' על זה. רק אם יעשה פרסומת היפך מהשקרים הנ"ל אולי ירחם ה'.

י) ממי קבל הנהגה הזרה, שיש לפסוק הלכות לרבים ולפרסמם קודם שמבררים מציאות הדברים? וזה לשונו כתשובתו שכתב למרן הגבה"מ ספר משנה הלכות הנודפס בהפרדס, בספר אום אני חומה ג' ועוד: "ומצד מחיצות סביב ברוקלין כפי הידיעה שעד עתה אינו כן וזה אפשר לברר" עכ"ל. אם "אפשר לברר", למה לא ברר המציאות קודם שפרסם שאלו המתקנים עירובין הם מכשילים הרבים, וקודם שפרסם תשבותו להלכה בענין הנ"ל? מה משפטם של אלו שבררו המציאות? הכי הם מכשילי הרבים? (ועיין באום אני חומה ג"ח שהאריך בענינים אלו ובחלק ג' תשובתו עמש"כ בהמ"ח אג"מ כתשובתו מיום כ' אדר א' תשמ"א).

י"א) בלא"ה, הלא כבר התיר הגאון בהמ"ס שו"ת המהרש"ם, הגאון בה"ס

דעת תורה חלק ד'

כט

שו"ת הרי בשמים, ועוד גאונים וצדיקים מדורות הקודמים לערב במאנהאטין, ואמר מפורש כתשובתם שאין שם רשות הרבים ומפני שיש שם מחיצת היום וכן הגאון ר' חיים עוזר מווילנא, והחזון איש התירו לערב בפריז מפני מחיצת הים, וכן בהמ"ס תירוש ויצהר התיר לערב במאנהאטין מטעם הנ"ל ומעוד טעמים ואכמ"ל יע"ב בתורת תיקוני עירובין ח"א ששם מוכאים דבריהם. והגה"צ הנ"ל צוק"ל זי"ע. היו גדולי הפוסקים בדורות של גדולי עולם (כל חכמי דורינו אינם שוים אפילו לאחר מהם), אם כן מה חטאו אלו הרה"ג של דורינו שליט"א שסמכו על דכריהם, הלא היו פוסקים מומחים לדורם? הכי הם מכשילי הרבים?! א"כ כל הגה"צ הנ"ל הם ג"כ מכשילי הרבים רח"ל. היש בזיון התורה גדולה מזו?!?

הבן כזה ידידי הקורא, שהרה"ג הצדיקים הנ"ל לא היו פוסקים מומחים כימי ר"י קמנאצקי, ור"י רודארמאן, רק היו פוסקים מומחים בדורות של גאונים וקדושים שאין לנו אפילו השגה קטנה מגדלותם בתורה וקדושתם, ודקדוקם במצות.

מה חטאו אלו שסמכו על פסקם, בפרט שכל דכריהם הם כדורים על פי הקבלה מדורות? ואכמ"ל יותר בזה. ויע"ב במהנ"ל.

(יב) על איזה קבלה סמך להתיר גילוח בחוה"מ, הלא קבלת חכמי הדורות הי' לאסרו בהחלט (ועיין לקמן).

(יג) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך להתיר חלב עכו"ם דבר שחכמי הדורות אסרו? (עיין בחקקי לב מסימן כ"ה עד סימן מ"ג בחיור"ד שהאריך בזה ועוד האריך בזה כספרו סמיכה לחיים היו"ד סימן ה', שקבלת חכמי הדורות הי' שלא לסמוך על הפר"ח ואפילו אם אין דבר טמא ככל העיר יש לאסור חלב שחלבו עכו"ם).

(יד) על איזה קבלה מחכמי הדורות סמך להתיר אימוץ ילדי נכרים להביא פסולים בכלל ישראל, ואיזה מצוה יש לאסוף גוי מהשוק ולגיירו, ובפרט שיש לפקפק אם הגרות תל?

(טו) על איזה קבלה סמך להתיר מילה ופריעה כב"א שלא כפי הנהוג מדורות? (עיין במשנה"ה חלק ר' סי' קע"א — קע"ז אריכות בזה ומש"כ בטהיו"ט ח"ה ר' מ"ח — נ"א ושם ד' פ"ו אות י"ט וכבר האריכו האחרונים בעוד מקומות ומנהג ישראל יוכיח ואכמ"ל).

אבקש בזה ממך הרה"ג לברר לי כל הנ"ל, ובבקשה מתלמידיו המרוכזים לברר לי כל הנ"ל שתורה היא וללמוד אני צריך. בקיצור: איך פוסקים הלכות נגד חכמי הדורות ומפרשים פירושים זרים בגמ' וראשונים, ועליהם סומכים.

ומפדסמים אותם לרבים כהלכות בדורות?

עד כאן לא נתקבל תשובה ברורה לכל מש"כ בחבורי הקודמים, רק נתקבלו רח"ל ב"מ, קללות חירופים וגדופים מתלמידי בהמ"ס אגרות משה. ויש לשאל שאלה זו גם כן ממור' הרה"ג שליט"א: ממי קבל שיש לחנך תלמידיו בדרך זו או שיש לקלל רח"ל ב"מ ולהלשון על מי שמפרסם דברי הראשונים וגדולי האחרונים? (ועיין מכתב מהגרי"י קניבסקי לעיל).

ופה תהי' שביתת קולמתי בענין זה.

היות שמרננים אחרי, שלא שאלתי מהמחבר הנ"ל להשיב קודם שהדפסנו דברים נגדו, יש להודיע, השאלות הנ"ל נשלחו לבהמ"ס אגרות משה ר"ח תמוז תשמ"ב קודם ההדפסה ולקראת שנת תשמ"ב שלחתי לו ספר פסק בית דין ובקשה להעיר על מש"כ שם, ולא זכינו לתשובתו. וכל הספרים שהדפסתי, בחסדי הי"ת, הם תחת ידיו של בהמ"ס אג"מ לעיין בהם ולהשיב ולהעיר עמשכ"ש אם ירצה.

צריכים להחזיק טובה לכל מי שמברר האמת ולשמוע בקולו ואפילו מקטן שבתלמידים

ו"ל ספר חוקות החיים ח"מ סי' צ"ג: צריכין ג"כ הרבנים והבי"ד בכוא עליהם ת"ח אפילו קטון ותלמיד תלמידים הם חייבים לשמוע בקולו ולקבלו בסבר פנים יפות ואפילו לא יהיה ממש בדבריו יסברו לו הדברים במיתון ולא בכעס ולא בהקפדה וכ"ש אם יהיה ממש בדבריו שצריכין להחזיק לו טובה יותר ויותר על אשר זיכה אותם שלא יבא תקלה על ידם ולתקן הענין בכל מה דאפשר כי כל דב ודיין שאין בו מידת ההפקדה ואינו מפקיד בשום דבר הנוגע לכבוד עצמו ולא דידן נצח אלא אוהב את המישרים ומה שהוא אמת יותר אהובה אצלו הרי הוא מוצלח והיו לטוטפות בין עיניך דברי רבינו הגדול הרשב"א ז"ל כתשובותיו ח"ה סי' רח"ל אשר דבר בקדשו במועצות ודעת בהנהגת הדיין במיתון בהמלכה ועצה כמבואר שם דבריו כי נעמו יע"ש. כי בזה בשום אופן לא יבא תקלה על ידו ולא יבוש בעוה"ז ולא יכלם בעוה"ב ואפי' אם ימצא חילוק דעות ומחלוקת בין החכמים מה בכך כי התורה אמרה אחרי רבים להטות ואין כאן מחלוקת כלל ומתברר האמת. עכ"ל.

יהיה מוחה עד מקום שידו מגעת יטול מקל ויכה על קודקודם ויאמר להם זאת חוקת התורה

כשיראה בינו לשמים כבירוד בש"ס ובפוסקים כי אותה ההנהגה ואותו התיקון הוא הפך תורת משרע"ה אזי יתגבר כארי ויטול מקל ויכה על קודקודם

ויאמר להם זאת חוקת התורה ולא תגורו מפני איש ואם בכל זאת לא שבו מדרכם יהיה מוחה עד מקום שידו מגעת וכביכול שהוא הנותן לנו את תורתו כהר סיני הוא יריב את ריבינו כמ"ש רז"ל ועוד ראייה אלימתא כי חייב כל חכם לגלות דעתו בתורה כששואלים ממנו דבר הלכה שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב בס' משפטים לא תהיה אחרי רבים לרעות ולא תענה על ריב לנטות אחרי רבים להטות ותרגם אנקלוס ולא תתמנע מלאלפא מה דבעינך על דינא וכ"כ רש"י שם וז"ל ואנקלוס תרגם לא תתמנע מלאלפא מה דבעינך על דינא ולי' העברי לפי התרגום כך הוא נדרש ולא תענה על ריב לנטות אם ישאלוך דבר במשפט לא תענה לנטות לצד א' ולסלק עצמך מן הריב אלא הוי דן אותו לאמיתו ע"כ וגם הרב החינוך שם סס"י ע"ז כ' וז"ל והעובר על זה ולא רצה ללמד בדין מה שיש בדעתו וסומך על חכירו וכו' עובר בלאו יע"ש והגם כי זה כתבו הרב ז"ל בד"ג וכ"ן מדברי הרמב"ם בספר המצות לאוין דפ"ג יע"ש עכ"ז נראה דלגבי זה אין חילוק וק"ל.

שם

פרק ד

כל ת"ח יזהר שלא להיות מקיל באיסורין ובענין גילוח בחוה"מ, שידוכין, חלב עכו"ם

כל ת"ח יזהר הרבה מאד שלא להיות מקל באיסורין דילפי מקלקלתא ואיכא חרתי לריעותא שחוטא ומחטיא את הרבים ולאידך גיסא גם מי שלא למד ממעשיו הרעים מדבר בעדו דברים הדברים ומקל בכבודו ואיכא ח"ה וחילול התורה ולומדיה ואפי' ת"ח גדול ורב ובעל הוראה יהיה זהיר שלא להורות קולא כדינים התמוהים לרבים וצא ולמד מ"ש הרב יוסף אומץ בתשו' סי' ז' דדיבר בקדשו תוכחת חיים על זה וז"ל על דברתי מלכי צדק שאול שאל אחוה דעי על אודות הרב ההוא שרצה להתיר וכו' האמנם אנא זעירא בלכתי במצוה בשליחות עה"ק שמעתי דיבת רבים דאמרי אינשי הנה החכמים שקדמו בכלי דעת אסרו לנו כמה דברים כשכח ועריות וסתם יינם וכיוצא ועתה חכמי הדור נפקחו עיניהם והתחילו להבין שהראשונים טעו ועתה יש רב גדול שהתיר לגלח בח"ה וכזאת וכזאת יהיה כל מה שאסרו וכו' וכשומעי דבריהם עמדתי מרעיד וגערתי בהם דברתי בלשוני כמלא תנור כוערים בעם וזולתי בהם פעם כדברים קשים פעם בלשון רכה לפי המקום והזמן וכה אמרתי להם כל האיסורים כתובים על ספר הפילוסוף הגדול הרמב"ם ז"ל שכל הגוים מודים בחכמתו והוא תפארת ישראל גאון קדמון הני מילי אשר שמעתם כזבים לכל דבריהם כי אין היום מתיר אסורים במחנה העברים שגבלו ראשונים עושי אורים ונתפשטו בכל

ישראל הכשרים ובכואי לאמשטרד"ם ידעתי משאת נודע ביהודה חדשות מעתה ששם מתיר הרב גילוח בח"ה אם גילח בעיר"ט ע"י פועל שאין לו מה יאכל אז אמרתי אכן נודע הדבר אשר דיברו אינשי דברי נרגן ואולם בו בפרק ראיתי אשר תכף אזרו חיל הגאונים רב של ברלין ורב של אמשטרדם נחלקו עליו ונדפס בספר בנין אדיאל גם ידעתי נאמנה שרבני גאוני פולין ואשכנז הטב חדה להם על התר זה וכמעט נגעו בכבוד הרב ואין ספק כי רבני ארץ ישראל וקושטנרדינה רבתי ואזמיר ושאלוניקי וכל טורקיא ומצרים ודמשק אדם צוכה וערי מערב הפנימי וחיצון כולם יסכימו ועם רבני פולין ואשכנז נגד הגאון מוהר"ד יחזקאל הרב המחבר נודע ביהודה וכו' ומ"ג שיצא תקלה גדולה להקל לכל איסורי שבת ועריות וסתם יינם וכיוצא בזה וכבר בחיים חייתו של הרב ז"ל הנז' עם שהיה גדול בחכמה ובמנין כמה מגדולי גאוני הזמן התדיסו כנגדו וגרם שאפי' מי שאינו ראוי להיות תלמיד תלמידו של הגאון ז"ל נטל העטרה ואמר אני חולק על הרב וכו' ונראה דזה בכלל מ"ש בהגהות מיימוניות דאין לחכם להתיר דבר התמוה לרבים והגם שהרב ש"ך כתב ביו"ד סי' רמ"ב ס"ק י"ז דה"ד אם מתיר בסתם אבל אם נותן טעם לדבריו מותר יע"ש מ"מ בנ"ד אפי' אם יתן טעם לדבריו וידפיס הפסק יצא תקלה ומכשול כאשר שמענו כן ראינו בפסק הרב נודע ביהודה שנדפס ובכה"ג יודה הרב ש"ך דאין להתיר דבר התמוה לרבים ובפרט שנתפשט איסורו בכל ישראל זה כמה מאות שנים ועוד אם הרב הזה יתיר כל רבני ישראל לא יאבו לשמוע לו ותגדל צעקת ריב"ה וח"ה עכ"ל ועמ"ש עוד בזה בסה"ק חקקי לב ח"א חיו"ד סי' מ"ג יעש"ב בס"ד ואם זה כתב הרב להוכיח בשבט פיר תוכחות מוסד על רב גדול ומפורסם ודיין ופוסק גדול כ"ש כשיהיה החכם החולק על הרבנים ורבים מהת"ח בלתי משען ומשענה כי מלבד כי הוא חוטא ומחטיא עוד בה כי יהיה לחדפה וכוז ומאוס בעיני כל הבריות ובפרט בעיני הרבנים והת"ח שבדור דאז אפי' יהיה חכם ורב גדול בישראל יהיה לעג וקלס דאפי' למי שאינו מחשיבו לתלמיד תלמידו יקומו עליו לעמוד כנגדו לבזותו ודי בזה לחכם ידא וסר מרע שיהיה כל מעשיו לשמים ועיין להרב פתח הדביר ח"א דע"א ע"א עכ"ל.

גנוי חיים מערכת חית סימן ב"ן דף ע"ה

ושם מערכת אלף דף ט'

סימן פ'. כשם שאסור להתיר את האיסור כך אסור לאסור את המותר ירוש' ובתשו' מיימו' דשייכי לה' מ"א סי' ט"ו ועיין ב"י יו"ד סי' קט"ו מנחת יעקב כלל ע"ח סק"ב יע"ש קה"י אלגאזי ד"ה ועיין מ"ש בתשו' ליו"ד בדין העברת השוחט בס"ד.

**להודיע לדורות הבאים כי בהיות חכם גדול ורבן של בני הגולה
אם טעה בדין יפרסם אותו, שלא יהזיקו בטעותו ויבואו לעשות
היפך מ"ש בתורה ובענין גילוח בחול המועד**

הרב הגדול מוהרלב"ח ז"ל בפסק הסמיכה דף דע"ט ע"א, הכריח מסוגיית הש"ס בגיטין דף מ"ג ובבא בתרא דף קכ"ח ובזבחים דף צ"ד, בכמה עובדי האוקימו אמורא עליה ודרש, דברים שאמרתי טעות הם בידי, דליכא זילותא לת"ח אי הדר מסברתו יע"ש. וכן אמרו בעירובין דף ס"ג כי סליק רב דימי לנהדרעא שלח להו, דברים שאמרתי טעות הן בידי יע"ש. וכ"כ הרב שאלת יעב"ץ ח"א סי' ל"ג דף ר"ן ע"ב שאחר שהביא מה שאמר רבא בגמ' דברים שאמרתי טעות הם בידי, ומה שאמרו ז"ל על פסוק והמכשלה הזאת תחת ידיך דאין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם, כתב וז"ל והיא אמנם מתנאי החכם האמיתי וגרדיו שיודה על האמת וכזה יקנה לו האדם השלם שם טוב ויתברר שהוא חכם כאמת וזהו כבודו יע"ש. וכיוצא בזה דאיחי בספר משאת משה חלק א' יורה דעה סימן כ"ג, שפסל ספר תורה שהיו מקצת חיטין משונות בצורתן והיה מיוחס אותו ספר לאחד מחכמי המקום עצום ורב ופעמים רבות קראו בצבור בזמן הרב ואף כי אחד מותרו לפני חכמי שלומי ישראל, והוחזק בכשרות בלי פקפוק, ופסל אותו ס"ת. וכתב וז"ל, אין כל אלה מספיקים בידינו להחזיקו בחזקת כשרות היכא דהאות משתנה למראה עינינו, אטו אי אנהו שתקו אנן מי שתקינן היכא דשכיחא דיעותא יעריין שם.

והרי מציינו בפסק הרב נודע ביהודה שהתיד לגלח בחול המועד ע"י ישראל שאין לו מה יאכל וקמו עליו רבני דורו וחלקו עליו ומכללן הרבנים שהוכחו בס' פחד יצחק ז"ל במערכת ח' דף ק"י ע"א, אשר סיימו בסוף דבריהם וכתבו וז"ל, חזרנו על כל הצדדים ודאינו ראיות מעלת הרב המשיג נד"ו שהם בנויות על אדני פז האמת בעצמו עד אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל. ואם מעלת הפוסק הראשון גברא רבה, וכפי מה שהוגד לנו יוקים אמורא עליה וידרוש דברים שאמרתי בפניכם טעות הוא בידי, ויואל נא ויתרצה להיות חלקו ממי שמודה על האמת כי זה הוא שכחייהו דרבנן וחזרה זו תהיה לו לעטרה לראש ובעיני אלקים ואדם לכבוד ולתפארת ושכרו יהיה כפול ומכופל מן השמים. א"ה מודעת זאת בכל ארץ שהרב יחזקאל הנ"ל צוק"ל, שמענו מפי מגידי אמת שחזר בו מכל מה שכתב בצד היתר, וחזר לאסור איסור בכל חוקף, ככל מאי דאמור רבנן, גם בגזירת נח"ש לכל מי שעובר על תקנת חז"ל, ושומר נפשו ירחק לבל יכוה ח"ו בגחלתן. עכ"ל.

הנ"ל הוא לשון ספר תוכחת חיים בפ' תזריע ועיש"ב כמ"ש

דעת תורה?

משה

יורה דעה

אגרות

סימן צ

בהרחקות שאסרו באשתו גרה אם אסור
בשאר נשים

א' ד"ח אלול תשי"ג.

מע"כ ירדתי הרב ר' אברהם שליט"א.

הנהגה האיסורים שאסרו בהרחקות שכין איש לאשתו כימי נדתה הוא רק כאשתו משום שרגיל בה ולא יבואו לעשות כהרגלם גם כביאה אבל בשאר נשים ליכא הרחקות אלו אם ליכא איסור יחוד וליכא נגיעה דרך חבה, ואף רברים של חבה כאכילה כקערה אחת שיש אוסרין באה"ע סי' כ"א סעי' ה' ברמ"א מסיק הרמ"א דנהגין להקל עיי"ש וכמובן באופן שאין לחוש שמחמת זה יבא להרהור.

וברוצים פנוי ופנויה להביר זה את זה לתכלית נישואין אם ימצאו חן אם רשאים לשכור שני חרדי לינה בכית אחד שגם בעה"ב ואשתו ודים שם, הנה אם יודיעו זה להבעה"ב ואשתו שאינם איש ואשתו יש להקל אבל כשלא הודיעו להם שאפשר שיחשבו שהם איש ואשתו לא יועיל ואסור אף ששכרו חרדים מיוחדים שהרי לא ישמרום ולא יתביישו מהם להתייחר וכדומה.

ובכרוב אם תהא רשאה לכשל גם כערד גראה שאין בזה חשש איסור לכו"ע כי אף שאין משתמשין באשה, הרי הוא שמש גם של שפחות שכזה ליכא איסור אף אם עושה בחנם.

וזוהו לענין מרת הרין אבל למעשה אין זה כראי לעשות כי אין להתחכם הרבה והאשה שמוצאת חן במראה ובמשפחתה ושמעותה טובה שהיא שומרת דת יש לסמוך ולישא אותה בתקוה שהיא המומנת לו מן השמים ואין צריך לבחון אותה מתחלה וגם שלא יועיל כי אין הבחנה זו כלום ותמים תהיה עם ה' כתיב.

ירדתי.

משה פיינשטיין

מחאה

היות שאולי ברבות הימים יתפרסם היתר הנ"ל לרבים (ובאנגלית) ואולי יהי נוהגים כן ויתפרסמו מודעות בעתונים שיש חדרי לינה לשכור עבור פנוי ופנויות אם רוצים להכיר זה את זה לתכלית נישואין ע"פ משפסק באגרות משה להלכה כמו הרבה דברים שהם הנהגת הציבור ע"פ פסקיו, ולא ימצא מי שימחה בזה, שהרי אגודת הרבנים מעולם לא פרסמו דבר נגד מש"א הנשיא של אגה"ר, גדולי תורה מאגודת ישראל, במכ"ת, גם כן לא פרסמו שום התנגדות לפסקים רבים באגרות משה מעת שנבחר לראש מועצת גדולי התורה, התאחדות הרבנים גם כן לא פרסמו מחאה בזה שבדרך כלל ענין התירוי אינו נוגע להם, והם מפרסמים בדרך כלל מחאות באיסורים שנפרצו אצל אנ"ש ובענין ציונות לכך באתי למחות בזה במקום שאין איש.

היות שכבר נתפרסם במדריך הכשרות ידוע ומפורסם המופיע בכל שנה, שפסק הלכה של האגרות משה בענין חלב עכו"ם ברורה, ואין דין חלב עכו"ם נוהג בזמנינו, ודברים אלו נתפרסמו בכל שנה באנגלית לאלפים בכל קצוי ארץ, אע"פ שהתנגדו לפסק זה, לא אחד, רק כל גדולי הפוסקים בזמנינו בא"י ובחו"ל, וכן גדולי הפוסקים מדור העבר (עיין טיור"ט ח"ט דר"ז וח"ז מדף ל' עד דף מ"ט ועי' במכתב גלוי לעיל אות י"ג ועי' לקמן בענין חלב עכו"ם ועע"י בספר תוכחת חיים פ' שמיני דל"ו ובפ' תוריע דמ"ו דפוס ירושלים) מ"מ נתפרסם ההיתר כדבר פשוט וברור בלי חולק (ועי' בהקדמת מילין), ויש עוד פירצות בדת שכבר נהגו ע"פ האג"מ נגד כל חכמי הדורות ויש סכנה גדולה לכך באתי להודיע שענין הנ"ל להתיר לפניו ופנויה להשכיר חדרי לינה בבית אחד כדי להכיר זה את זה הוא איסור חמור, בגדר אביזריהו דג"ע, ואין לסמוך על היתר זה, אע"פ שכנראה לפ"ד האג"מ הדבר פשוט להתיר יותר מכל היתיריו שעכ"פ שם כתב תשובות ארוכות ומו"מ לברר הענין, ובהנ"ל כתב שדבר פשוט שמוחר, מ"מ האיסור חמור מאד ומפורש בפסוק: "היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה. אם יהלך איש על הגחלים ורגליו לא תכווינה" (משלי ו' כ"ז כ"ח).

וידוע שכל מי שהי' לו עסק עם הרכה פגישות, והכרות, באיזה אופן שיהי', לא יצא נקי ושלם, ואם לא נכשל בעבירות חמורות רח"ל מידי הרהור לא יצא, ושומר נפשו ירחק, ומי שמע או ראה שרב בישראל יתיר דברים כאלה, ואם בעוה"ר המכשול מצויה, מ"מ מי שחטא בענינים אלו, רח"ל, בידו לעשות תשובה, ויפריש אחרים מהנהגה זרה זו שהיא היפך התורה ויפריש בניו ובנותיו מדרך זו וינהיגם בדרך ישראל קדושים ע"פ דרך המקובל מדורות, לא כן אם יש לו היתר מהרב, אין מפגלין בחצי מתיר, הכל כשר, לשמה, ומותר לך מותר לך מותר לך.

וחי' להורות שום היתר בענין הנ"ל וכל מי שיש לו מעט שכל הישר יבין חומר הענין. וכדי להדגיש חומר הענין, והסכנה בדבר נכון להעיר, שכשום דור לא ראינו שנתפרסם קצור פסקי הלכות מספרי שו"ת. בדורו של הנודע ביהודה, הגרע"א, החת"ס הדברי חיים, ר' יצחק אלחנן, המהרש"ם, וכו' וצוק"ל לא עשו ספרים של קצור פסקי הלכות מההלכות שרנו בהם בתשובתם. תשובתם הי' למו"מ בין ת"ח רבנים וגדולי הדורות שידונו במש"כ שם להלכה ולמעשה לרחק או לקרב דבריהם. ולא נמסרו לההמון בצורה של הלכה ברורה, ולא נמסרו כלשון לעז לכל איש ואשה קטון וגדול. לא כן הפסקי הלכות מספר אגרות משה הם נמסרו לרבים כהלכות ברורות מסיני. ועוד בעוה"ר בזמנינו רבים סוכרים שאסור לחלק על פסקיו וכל מי שיש לו ריח תורה וי"ש יעשה כל מה שביכלתו למחות בזה וכיוצא בזה.

והאיסור ההוא נתקפו עומד, ואל יקל מי שהוא ברבר זה

בענין חלב עכו"ם

ונעתיק בזה מש"כ בענין חלב עכו"ם בספר גנוי חיים ס' ס"ה חלב שחלבו גוי ואין ישראל רואהו הוא אסור מדינא דש"ס וכל הפוסקים ובפרט במקומותינו דשכיחי כמה גמלים וכמה סוסים וכמה חמורים וכמה חזירים וכבר הארכתי בזה הרבה מאוד בסה"ק חקקי לב ח"א חיו"ד ככמה סימנים בחמלת ה' עלי. ועתה חדשות אני מגיד כי בא אלי יהודי כשר והעיר על יהדותו ועל יהדות נפשו איך ראה לגוי אחד שעירב בחלב בהמה טהורה חלב בהמה טמאה ושאל לו על מה ועל מה עשית זאת והוא השיב כי לפעמים אינו נמכר החלב באותו יום ומתחמץ וע"י נתינת חלב בהמה טמאה בתוך החלב הטהור הוא מעמידו לבל יתחמץ זת"ד כי כן צריך כל ירא ה' כי מלבד כי הוא לא יהיה שותה מחלב שחלבו גוי אם לא ראהו גם אם יראה אחריו ששותים שיגעור כהם עד מקום שידו מגעת כי כל ישראל ערכים זל"ז וכמ"ש בתשו' הנ"ל וכחי' לטור וש"ע יו"ד סימן קט"ו בס"ד ואציין שורש הדין מהש"ס והפוסקים בענין זה דחלב שחלבו גוי ואינו ישראל רואהו וקאיימאק וחמאה ויגורטי ש"ג עיין בע"ז דל"ה ורל"ט והריטב"א בחי' שם והרי"ף והמרדכי והש"ג שם והאגודה ס' כ"ח פסקי תוס' ס' פ"ד טור ש"ע יו"ד ס' קט"ו חיים שאל ח"א ס' מ"ג יוסף אומץ ס' ס"ד ירוש' פ"ק דשבת ופ"ח דתרומות סמ"ג לאוין קב"ל הרמב"ם ה' מ"א פ"ג מהי"ב ואילך הרשב"א בס' ת"ה הארוך שער הו' שערי דורא ס' ע"ח וע"ט ופ"ב ס' המנהיג ס' קל"ד ס' האגור ס' אלף רצ"ו ואילך או"ה לר' יונה שער מ"ה סמ"ק סימן רכ"ד ורכ"ה צדה לדרך למהר"י נ' זרח משער ב' כלל ג' פ"ג הריב"ש סימן שס"ד מהר"מ ב"ב ק"ג ס' רט"ו ורי"ו וסי' קנ"ד דברי שמואל ס' קנ"ח ורע"ג יע"ש נחלת יעקב בתשו' מסי' כ"ג ואילך וסי' מ"ג ב"ד חיו"ד

דעת תורה חלק ד'

לז

סי' מ"ט ונ"ב וג"ן ונ"ד ונ"ה זרע אברהם חיור"ד סי' כ"ה הלק"ט ח"א סי' א' מטה יוסף ח"ב חיור"ד סימן ט"ו מעיל שמואל סי' י"ב תשו' הגאונים ומעשה רב ק"ק דיר"ד תשב"ץ ח"ג סי' קמ"ג וח"ד כחוט המשולש סי' ל"ב כפתור ופרח פ"ה ופכ"ב רי"ו סי' אדם נתיב ט"ו אות ל"א מהר"י מברונא סי' ע"ח לב שלמה חיור"ד סי' ט"ו וחח"מ סי' פ"ד ס' נודע ביהודה חיור"ד סימן ס"ד וס"ה וס"ו. זל"א ח"א כיו"ד ועו"ש כח"ג עכ"ל. ואכמ"ל.

וכפרט במקומות שחלב ישראל נמצא לרוב וכל ההיתר הוא כשכיל גלידה וסוכריה עם חלב טמא למלאות תאוותם כדברים של הכל, אין יכולים להקל בזה, הכי יש איזה מצוה להרכות אכילת גלידה בישראל? המזיק לגוף ונפש! ועיין בספר כונת הלכ בסופו אריכות בזה, ובספר חלב ישראל כהלכתה.

מודעא רבה לאורייתא

ומכאן מודעא רבה לאורייתא ומודיע דברי, כי כל מי שיכוא כנגדי באיזה לימוד והוראה להשיב על דברי, בין בהוראה ולימוד בעל פה, בין בהוראה ולימוד בכתב, השב ישיב והשג ישיג כל שכונתו לשמים לברר האמת ולא יבוש ולא יכלם, כי זהו חפצי ורצוני וכפרט לכני ותלמידי העי"א, לא יחושו על כבודי בזה כי אהיה מקפיד, כי אדרכא זהו כבודי. ומרגלא בפומי כי אנכי הצעיר שמח שמחה גדולה שמכררים לי שאנכי טועה לברר האמת, על פי התורה לעשות נחת רוח לכוראינו שירווחו הם ולא אני ולא יש בי, גם לב בהוראה, ולא דידן נצח שכח לאל יתכרך ומחזיק להם טוב וברכה על אשר הסירו הטעות מעלי, וכפרט כשיהיה בהוראה שהוא להתיר, ויהיה לפי האמת הדין לאסור, כי יש להם חיוב ומצות עשה מן התורה לגלות דעתם להודיע דבריהם, וזהו בחיים בעוה"ז כי יאריך ה' ימי ושנותי לעסוק בתורתו לשמה כל שכן וקל וחומר אחרי מותי, לאחר אריכות ימים ושנים, כי אהיה זוכה לעמלא דקשוט, דלית תמן דידן נצח, כי אם יהיו משיבים או משיגים על איזה הוראה, וכפרט כשיהיה מהיתר לאיסור, כי החיוב מוטל עליהם להשיב ולהשיג כל שכונתם לשם שמים, ואל יתפעלו בכבוד המדומה, כי עיקר הכבוד הוא שיתקיימו דיני התורה האמת כמה שהוא אמת, והוא עיקר יסוד הדת וקיום העולם. וזה שאמרו בפרק ו' דאבות, ואין כבוד, אלא תורה, שנאמר כבוד חכמים ינחלו ותמימים ינחלו טוב וכו' יע"ש. כי הכבוד האמיתי הוא מה שהוא דין תורה על דבר אמת, וגם אנכי אשמח בהם ובתורתם ואברכם ברכות שמים על אשר הצילו אותי מהטעות והצילו מלהכשיל לאחרים, וזה דרך ישכון אור לאור באר החיים. וכן שמעתי כד הוינן טלייא, מפה קדוש מורינו ורבינו הרב הגדול כמוהרי"ם ז"ל, שהיה אומר שאינו מפקיד על הקורא בספריו, ומקשה עליו וחולק על רבריו, וכמ"ש בספרי

דעת תורה חלק ד'

הק' חקקי לב חלק א' חיר"ד סימן מ' דף ג"ץ ע"ג יע"ש.
 לשון מרן החבי"ף בספר תוכחת חיים פ' תוריע.

ובודאי כל מבין יבין שאין לחלק ולומר שאין להקשות על מחברי זמנינו.
 החכמים השלמים אינם מקפידים על זה, וממדת החכמים לקבל האמת ולא
 יבושו ולא יכלמו ופשוט גם בהמ"ס אג"מ אינו מפקיד ע"ז.

ואם נמצאים איזה קלים ורקים, מינים וכפרים, מכת הלצים, שקרנים,
 חנפים, ומספרי לה"ר, הם אינם בעלי דברים ידירי, כל ימי גדלתי בין
 החכמים, בחסדי ה', הכנתי דרכם ושיחתם, על דרך הנ"ל, ואם הכתות הנ"ל
 שרוחות זרות ומחשבות זרות בלבם סוברים אחרת שאין להקשות קושיות
 ולפרסם האמת, אין לסתור תורה שלימה מפני טפשותם ולצנותם. שה' אמת
 ותורתו אמת והאמת אהוב מהכל, "והוא עיקר יסוד הדת וקיום העולם".

* * *

הערה: בח"ב דף י"ג כתוב שהגאב"ד בראשוי כתב תשובה בענין הזרעה מלאכותית.
 התשובה הנ"ל נדפסה בקובץ אוצרות ירושלים חלק רי"ד סי' ע"ז וחרט"ז סי' צ"ג.
 בשו"ת משנה הלכות ח"ד סי' קנ"ד, קנ"ה, ק"ס קס"ז ובחלק ז' סי' י"ח כתב מענין
 הנ"ל. ובשו"ת אמרי המזג סי' כ"ה כתב מענין המבואר שם ובשו"ת מ"ה שם ח"ד כתב
 י"ד חששות על פי דין אם אין מפרסמים ומדיעים לילדים נכרים המתגדלים כיהודים
 (הנקרא אימוץ אדאפטשין בלע"ז) שמם האמיתי ושם משפחתם וה"ה לבנים הנולדים
 מהזרעה מלאכותית. וביאור חומר האיסור להתעסק בהנ"ל. ובספר להט החרב
 המתהפחת בסופו האריך בענין גרות והזרעה מלאכותית יע"ש במקור ישראל מש"כ
 בגנות הנ"ל וחקירתו אם יש בזה איסור של יהרג ואל יעבור (שם פט"ו) ובקונטרס
 אחרון שם וע' טהי"ט חט"ו בענין הנ"ל.

בענין עירובין

בעזר החונן לאדם דעת מאת
ישעיהו טוביה דירעקטאר

הקונטרס הזה הופיע בשנת תשמ"א

ואנו מדפיסים אותו עוד הפעם

לזכות את הרבים

ברוקלין נ"י, תשמ"ג

הקדמה בדרך מודעה

א) אמר המחבר להוי ידוע לכל מאן רבעי למידע כי אלו אשר לא ניחא להם כחקון העירוב הרי לאו לשם שמים אלא קנאה היא וקנאתם קנאת שקר הוא כידוע ויש מהם אשר דין חסיד שוטה רביע עליהם.

ב) וצאו וראו מה שאמרו חז"ל כדבר חיוב הזריוות של חקוני עירובין. עיין בגמרא עירובין דף ס"ח ע"א ודף פ' ע"א ודף מ"ו ע"א ודף ל"ד כתוספות ס"ה ואמאי ורש"י סוד"ה תורת מחיצה ר"ף ס' וס"א וס"ד וס"ה וס"ו ושם ברש"י ותוספות. וכן כתוספות מ"ה ונ"ט.

ג) ועיין בתשובת הרא"ש כלל כ"א שנידה לרב אחר בעבור זה שהיה נגד חקון העירוב שבעירו ע"ש. וכן כתב התשב"ץ על אנשים כאלו או שהם הריטוט גמורה הוא או מינות נזרקה בו, ובכלל על אנשים כאלו אשר בית ישראל נשען עליהם כעוה"ר הרי נאמרו רק בעבור עצלותם כי קולר העם תלוי בצוארם וכבר צוויי הרבה מגדולי ישראל כספריהם שאין לנו לגבכ חומרות בזמן הזה בענין הנחויץ להרים מכשול.

ד) על כן חובה עלינו להמתיק הדינים בכל מזו שנוכל וכפרט בשל סופרים והלכה כדברי המקיל בעירוב עכ"ל.

ה) וכן כתבו עוד רבים ואמרו שכל בר דעת ויראח ה' נוגעת בלבכו הרי ישפוט בשכלו כי אנחנו מחויבים ככל אמצעי חכנו לחפש היחרים וקולות ולסמוך בעת הצורך להקל כחקון העירוב ולחקנו אף שבהאי אופן חיקון הרי המקיל יחיד לגבי רבים אפ"כ אם כקושי הוא לחקנו באופן היחור מועיל אזי יש לסמוך על היחיד המקיל ולא לבטל מלחקן כלל. וטעמא כזה כתבו גדולי האחרונים דכיון שאי אפשר בשום אופן לקהל ישראל לשמור את כל ב"ב הקטנים וגם לא את נשותיהם וחלושי דעת. לשמרם ככל יום השבת מבלי להוציא מפתח ביתם החוצה דברים קטנים ומטפחות.

ו) וכן כמה צער ודוחק יסכלו הגדולים הנוהרים וכפרט בענין חפלה בבית הכנסת כיום שבת קודש כהבאת הטליתים והסידורים וכדומה ולכן פשוט הוא דאמרינן כל מה שיש לך להקל כזה הקל ואל ינוח את העיר מבלי שום חקון חלילה.

ז) ועיין ברכי משה סי' שס"ג אשר בעבור זה הניח תקנה להיות בעירו אף שהתקנה זו לא ישר בעינו ויש לי אריכות רב בזה בגודל התאמצות של חקוני עירובין ואין להאריך: ומעט מן המעט כזה יחבאר לקמן בס"ד.

תיקוני עירובין

סימן א

**האומרים שלא לתקן עירובין המה עוברי דרך התורה
דברי התשב"ץ בזה**

א) ואולם שמעתי דבת עם אשר לדעתי המה עוברי דרך התורה, שמים אור לחושך וחושך לאורה, שאומרים כי זהו מצוה הבאה בעבירה, כי בהחיר טלטול כשבת להחמין יטלטלו גם דברים המוקצים כשבת, וגם זילותא היא לקדושת שבת אם הכל מטלטלים כשבת ואפילו בהיתר.
וכהנה סכרות הכרס מלאות ארס אשר יכדו להם.

ב) לזאת הנני להודיעם כי כתשב"ץ הגדול (ת"כ סימן ל"ז) נשאל כזה אם יש חשש עבירה כתיקוני מובאות לת"ח והשיב תס ושלום אבל הזריו כזה הר"ז משוכח, ואדרכה הם תמהים כגמרא על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן, כדאיחא כפ' הרר (ס"ח). ונראה מכאן (היינו מהגמרא דפ' הדר) דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלבו נוקפו כזה הריוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו כו' וזכות גדול היא למתקן עיין שם.

המחמיר שלא כדון נגד פסקי התלמיד הוא כמו מינות

א) והסכה השנית אשר יתכן שאינו חושש לתקן עירובין ולהסיר מכשול מעם הוא לא מצד כפירה ומינות רק בהיפך מצד ידאת שמים דאית ביה שאומר כי זילותא הוא לקדושת שבת אם הכל מטלטלים בפרהסיא אפילו בהיתר.

והנה כסולת למנחה (מהגאון בעל מנח"י) כחכ בשם תורת האשם דמי שרוצה להתמיר לנהוג איסור כדבר שלא מצינו שהחמירו אמוראי כגון מה שנתבטל בששים או בכלי שני הוי כמו מינות ויצא שכרו בהפסדו ודלא כמ"ש או"ה כלל נ"ז כסופו עכ"ל.

ב) ואיך שיהיה י"ל דשיטת התשב"ץ שכתב דמי שלבו נוקפו ואינו מתקן עירובין אם הוא אינו הריוט אמרינן דמינות נזרקה בו הוא כדברי תורת האשם, והמרדכי בשם מהרש"ם והמרש"ל כתשובה דהמתמיד נגד פסק התלמוד הוא כמו מינות, ועיין ר"ה פ' כידה כפסק דהטמנה שכתב ג"כ כה"ג.

**ביאור דברי התשב"ץ שמי שלבו נוקפו בזה ואינו מתקן עירובין
הדיוטות גמורה היא או מינות נזרקה בו**

(א) דברי התשב"ץ שהבאתי לעיל בס"ד שאמר דהוריו לתקן עירובין הר"ז משוכת ודרך ת"ח הוא לתקן בו' ומי שלכו נוקפו כזה הדיוטות גמורה היא או מינות נזדקה בו עכ"ל, הנה זה צריך ביאור טובא דכשלמא מאי דחשדו התשב"ץ בהדיוטות נחא, כי כן המוחש למד אותנו לדעת כי ההדיוט גם שנתמנה לרב ומורה, ולרבים יענה הוראות כחך ביתו כאיסור והיתר וכיוצא, בכל זאת רצונו אשר כמחשך יהיה מעשהו וירא לעשות מעשה כרבים כמו תקון עירובין מילתא דמפרסמא כי יתוש לנפשו פן תגלה חרפתו בקהל, ונודע אשמתו וגסותו והדיוטותו, כי הוא ע"ה וכוד וכתד הרבנות אינה הולמתו.

(ב) ואמנם האיש אשר הוא ת"ח ריודע איך אפשר לתקן עירובין ולהסיר מכשול מעם ולא יהיה חילול דבר ד' ומצותו והוא מתרשל בזה הוא רק לאחת משתי אלה, או מצד כפייה וזה יתכן על כמה אופנים כופר לגמדי ת"ו, או שאינו מאמין כלל בקדושת השבת וסובר כדברי טורנוסדופס הרשע שאמר בסנהדרין (ס"ה:) מה יום מימים, או לכל הפחות שאינו מאמין באיסור טלטול והוצאה.

ואולם כ"ז יש להסתפק אם אנחנו כאים לרוננו כעכו"ם לגמרי (או מה"ת או מדרבנן) אבל להביאור כדברי התשב"ץ הרי אין אנו צריכים כלל לזה אלא דאמדין דהתרשלות התיקון, זה אות רמינות אית ביה, וכיון דאינו מאמין באיסור טלטול והוצאה אע"ג דהוא פרט מן המצוה הרי כבר נמצא בו מינות, גם יתכן דהמינות דאית ביה הוא שאינו מודה בעירוב וכופר בתורה שבע"פ עיין דמכ"ם פ"א מעירובין וברבדי החוסרות יו"ט ריש פ"ו ריש פ"ו דעירובין, ומה"ט מתרשל בתיקונם. (גלקט משו"ת בית אב חניינא)

סימן ב

ענף א

דברי חז"ל וגדולי הדורות המזרזים לתקן עירובין

(א) והנה למותר להביא פה ראיות על תקון גדול כזה שהוא תקון, וכבר נהגו בו ככל ערי ישראל העתיקות והגדולות, כמו ווילנא, ווארשא, קראקא, פינסק, ברדיטשוב, וכדומה. שהרבנים הגאונים שישבו שם בסאות למשפט השתדלו כ"א בעירו להנהיג התקון הזה.

וכל המהרהר אח"ז כאלו מהרהר אחרי כל גדולי ישראל, שעמדו לנו מימות רבינא ורב אשי, שחקנו עירובין בעידיהם.

(ב) אולם מפני שבשמי הירוע לבני עירנו, היו כזה מעדערים אחרים על עיקר התקון הזה, שאמרו שאינו תקון כל עיקר, ואחדים נואלו לומר שזהו משול, אמרתי לצדין כזה מאמדים אחרים מדברי חז"ל, שמימיהם אנו שוחים, עד כמה שהפליגו כענין זה, כדי להוציא מלבן של הנוקפים.

(ג) בעירובין (ס"ח ע"א) אמרו: מבואה דאית ביה חרי גברי רבכרי כרבנן לא ליהוי ביה לא עירוב ולא שיתוף, ומביא ע"ז במדרכי מבאן משמע דמצוה לערב דלא ליתו לידי איסור (ובהגהות מיימוני מביא זה בשם החוס' וכתוס' שלפנינו ליתא וצ"ע). ואמרו שם (דף פ' ע"א) אחד מבני מכוי שרגיל להשתתף עם בני מכוי ולא השתתף,

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

בני המכוי נכנסים לחוך כיתו ונוטלין שיחופין כע"כ ממנו. ושם: כוסין אותו לעשות לחי וקודה למכוי, וכחוס' שם ע"כ פידשו רכי ליבא מחיצות דאסור לטלטל בתוכו דין הוא שבוטין אותו לעשות תקנה להחיד הטלטול. ושם אמרו: אמר ליי ר"י כד' יוסי כבלאי כ"כ אתה מתמיד בעירובין. כך אמר אבא כל שיש לך להקל בעירובין הקל. וכן הוא שם בירושלמי שר"ה א"ל לר"י כך שמעתי מאבין כל מה שאת יכול להקל בעירובין הקל, והרמב"ם חשב זה למצות עשה מרבדי סופרים.

תשובות הרא"ש

ד) וכתשובת הרא"ש כלל כ"א ס"י ח' נמצא, שדב אחד התנגד לחקוני המבואות בעירו והתמרמר הרא"ש מאד על זה עד שהתרימו ונידו. ומפני חירושה אעתיק כאן תוכן תשובתו וז"ל:

תשובה.

על שלא רצה לשוב מאולחו מענין העירוב: אתה רבי יעקב כד' משה כבר כתבתי לך על ענין העירוב שנהגו בכל גלילות ישראל להחיד מבואותיהם המפולשין בין הגוים בצורת פתח ואחא אסרת אותה לקהל פרייש וכתבת לי כאלתך ואני הודעתך שאין בהם ממש, והוהרתך שתחזור כך ותאמר לקהל שיחקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפ"י גדוליהם.

והנה הוגד לי שאתה עומד כמרדך ואתה מבשיל את הרבים כחלול שבת. לכן אני גוזר עליך אחר שינתן לך כתב זה בעדים, שתחקן המבואות כצוה"פ חוך שכועים אחר שתדאה כתב זה. ואם לא תחקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך ואם היית בימי הסנהדרין היו ממיתין אותך כי אתה בא לעקור לימוד ססידר לנו רב אשי, לחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה אותם שמתו ז"ל ואת אשר המה חיים עד הנה. לכן חזור כך ואל תשוט תורת משה רבינו ע"ה. חתום הרא"ש.

ה) והלאה שם תשובה שני' ממנו אודות זה וז"ל:

הכתב ששלחתי לאותו החסר"מות כו' ואם לא יתזור בו אני מתדה כך ואת כל הקהל שינהגו בו נידוי באותו המשוגע יעקב כ"ר משה וירחיקוהו ויכדילוהו מעדת ישראל כי דבר זה צריך חיזוק שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת משה רבינו ע"ה, ואם יעמרר כמרדו ולא ינהוג דין מנודה בעצמו אני גוזר עליו כמצות ארונינו המלך יר"ה שיתן אלף זוז למושל העיר. ואני גוזר עליך ר"י שתמסור כתבי זה למושל העיר. שיגבה ממנו קנס הנזכר ואם כל זה לא יועיל גוזרני עליך שתודיעני הכל. ומצוה לנדוהו ככל הקהלות ספרד, וגם ירונו אותו למות כדין זקן ממרא כי אנו חייבים למסור נפשותינו על תורת האלהים ולבער עושה הרעה מקרבנו כו'. עכ"ל הרא"ש.

והנה רואים אנחנו דברים נוראים ומכהילים יוצאים בלבת אש מפי קדוש ד' מן הרא"ש ז"ל ומי יתן ונודע שיטת הר' יעקב כ"ר משה טעמו ונימוקו והלא בטח גם הוא לא היה קטיל קני באגמא.

ענף ב

דברי הטור, ב"י, המרדכי, ברכי יוסף, ש"ע הרב בגודל המצוה להדר אחר תיקון עירובין.

(א) בטור ס' שצ"ה מצוה לחזור בין אחר עירובי חצרות ובין אחר שתופי מכוואות ועל שניהם הוא מכרך כו'. וכס"י סו"ס שצ"ד וז"ל: אבל גבי עירובי חצרות מאי מצוה איכא? ואפשר דכיון שאם לא עירב אפשר לבוא לטלטל באיסור וכשמערב פורש מאיסור זה מצוה חשובה. ועוד שם רס"י שצ"ה על דברי הטור מצוה לחזור בין אחר ער"ח כו'. כ"כ המדרכי בפ' הדר כו' וטעמא רבא איכא ולא ליחו לידי איסור לאפוקי ולעיולי באיסור עכ"ל.

(ב) וז"ל שו"ע הרב מלאדי ז"ל (ס' שס"ו סעי' י"ח) מצוה לחזור אחרי עירובי חצרות, כדי שלא יבאו לטלטל באיסור וצריך לכרך עליו כו'. וכס"י שצ"ה מצוה לחזור אחר שיחופי מכוואות כמו עירובי חצרות ומכרך עליו על מצות עירוב כו'.

(ג) וגם בכרכי יוסף מביא בשם התשב"ץ ז"ל אין חשש עכירה ח"ו בתקוני מכוואות ואדרבא הזריז הרי זה משובח ואיכא לאתמוה על מי שאפשר לו לתקן ואינו מתקן ואלמלא טרדת הגרסא דרך ת"ח הוא לתקן ומי שלכו נוקפו בזה הדיניטות גמורה היא או מינות נזרקה בו עכ"ל, וכדלעיל.

ענף ג תשובת הח"ס

(א) ראוי להעתיק בכאן תשובת הגאון הצדיק הח"ס חלק או"ח חשוב צ"ט בענין זה וז"ל: "שואל ממני הד"כ נ"י לברר לו בראיות בדברי חז"ל, שראוי ונכון לכל קהל עם ישראל, בכל מקומות מושבונחיהם, לתקן מכוואותיהם בתקונים צוה"פ או שארי תקונים כיוצא בו, כדי שלא ישלכו רוב המון העם בהוצאה מרשות לרשות כיום ש"ק — דבר זה אינו צריך לפני ולראי' והוא מן השכל והמבואר להריא מדברי חז"ל, השכל מחייב, כאשר ידוע, ששמירת יום ש"ק מעשית כל חפץ הוא אצלנו ממצות הראשונות ומי שאינו משמר כהלכתו הרי הוא ככופר ומומר בכל התורה כלה, ואיסור הוצאה מרה"ר לדה"י או בהיפוך הוא מאותן המלאכות שהעובר עליהן הוא כמומר לכל התורה, כמבואר שם עירובין ס"ט כו', ואנו מצווין על הקטנים שלא להרגילם כחלול שבת, כמבואר בשו"ע או"ח ס' שצ"ג ג', וכן אסור להרגילם כחלול שבת ומועד אף בדבר שהוא משום שבת ומבואר שם דמיירי שלא הגיע לחינוך, שהוא בן ד' וה' שנים. וא"כ כל כן דעך ישפוט בשכלו שא"א בשום אופן לקהל ישראל לשמור אח כל ב"ב הקטנים וגם לא נשותיהם וחלושי דעת לשמרם בכל יום השבת מבלי להוציא מפתח כיתם החוצה דברים קטנים ומטפחה וקטנים ופחם בידם וכמה צער ורוחק יסבלו הגדולים הנוהרים, ובפרט בענין תפלה בניהי"כ כיום ש"ק בהבאת סידורים להחפלה מתוכם וטליחים וכדומה, עט"ז ס' שמ"ז סק"ו, אי"כ השכל משוט גזר שראוי ומחוייב לתקן החצרות והמכוואות בעירוב המתיר לטלטול כו'.

(ב) ומצינו לחז"ל ביצה ר' ט"ז סוף ע"ב מאי קלקולא ומתרג' הגמ' כיון דמקלקלי ב'י רבים היינו קלקולא ופרש"י דמקלקלי ב'י רבים ששוכחים ומטלטלים בלא עירוב כו' א"כ ק"ו השתא ומה הו"ס אינו אלא לשבת אחת ובנקל יכולים להזהר בטלטול שבת א' ומה שהמורה עשה כן משום חומרת י"ט, שלא לערב בע"ש שהוא י"ט, קרי ל' קלקולא. כש"כ שאין להתעצל מלתקן המכוואות לשמור העם מקלקול שבתות כל השנה כלה, והרב הת"ח עליו מוטל לתקן המכוואות, ובאם לאו מכשול וקולר העם תלוי בצוארו, כדאמרין עירובין ס"ח א' א"ל רבנ"ח לאב"י כו'. והוצרך אב"י להתנצל על המכשלה הזאת כו'.

מד דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

ג) ובטוש"ע מצוה לחזור אחר ע"ח ומכרך על מצות עירוב. ואין כוונת הכרכה על אשר אסר הוצאה וטלטול. דאין לברך רצונו על המניעה כו'. אלא ע"כ דהאי כרכה על מצות עירוב — על מצות התקן הגדול להשמר עי"ז מאיסור הוצאה שממש א"א להזהר ממנה כו'. ופשוט שמעלתו ישחדל בכל עזו לתקן בני קהלתו. כו'.

משה הק' סופר.

ד) הדברים הכרוכים הללו אינם צריכים ביאור. וגם מטעם זה הקילו כ"כ חכמינו בעירוב כדי להקל התקן בענין זה להציל רבים מאיסור.

דברי הדרכי משה

ה) בד"מ סי' שס"ג : שמצא מנהג מענין זה של צוה"פ שנחפלא עליו ולא ישר בעיניו אלא כדי שלא יבאו לטלטל באיסור הניח להם התקנה.

דברי הגאון משאוועל

ו) וכן כתב מענין זה זקן גאוני דורו הרכ"ו יוסף זכריה שטערין ז"ל משאוועל ז"ל :
ובכלל הענין משאלתו מאד ראוי ונחוץ להשיב בענין זה ובפרט כעירובין שכבר אמרו חז"ל עירובין פ' ע"א כל שיש לך להקל בעירובין הקל וקול"ן הלכה כדברי המיקל בעירוב. שם מ"ו א' ו"ד א' וחוס' סד"ה ואמאי. וס' ע"א רש"י סד"ה תורת מחיצה. וס"א ב' ברש"י וחוס' וס"ד א' רש"י סד"ה ה' שכורים. וס"ה ב' תור"ה איקלעו, ורש"י ר"ד ס"ו וחוס' ד"ה יפה. ובהוס' מ"ה סע"כ ונ"ט א' כו'. עכ"ל ממה שנוגע לענינו ככאן.

ענף ד

אין לחוש לחששות שלא נזכרו בתלמוד

א) אחרי כל ההוכחות הללו. שהכחנו מן התלמוד ומכל רבותינו הראשונים והאחרונים. שמימיהם אנו שותים עד כמה שהפליגו בענין זה. אין כל צורך להשיב על דברי המחוקקים שמבקשים להפוך דברי אלקים חיים ולחלוק על כל דברי רבותינו בסברות ריקות בעלמא בלי טעם וראי'.

ב) וע"ד מה שפקקו עוד שיש לחשוש כיון שאין כל העיר מעורבת. שמא יוציאו חוץ לעירוב. הנה אם נבוא לחשוש לזה א"כ אין לדבר סוף ומאין לנו לחשוש חששא שלא נזכרה בתלמוד ואדרבא הלא אמרו (עירובין נ"ט) עיר של רבים אין מערבין אח כלה אלא עושין לה שיעור. הלא לא חיישינן שמא יוציא ממקום העירוב למקום המשויר. וכן אמרו שם מ"ב ע"ב ה"י מודד וכלתה מדתו בחצי חצר אין לו אלא חצי חצר. פשיטא? מהו דתימא ליחוש דלמא אחי לטלטולי בכולה קמל"ן.

כל שיש לך להקל בעירובין הקל

א) הוכרחתי להאריך בענין זה. בשביל שנמצאו עוררין על עצם התקנה שהיא דבר שנחפשט ככל ערי ישראל ובכל מקום לא חששו לחששות כאלו. ואם כאנו לחוש אין אנו מספיקין אפילו באיסורים דאורייתא ובפרט בעירובין שהיא רבנן וכמו שאמרו. הבאתי

לעיל: כ"כ אתה מחמיר בעירובין כל שיש לך להקל בעירובין הקל. והגנו מציעים בזה את דברי גדולי הדורות ומכתבים מגדולי דורינו בענין זה וכו"ה שהורו לנו חכמים והסכימו עמנו כל הגדולים. והגני בטוח שכני עירנו היראים והחרדים האמתים יכירו את גודל הערך של התקנה הזאת ואת התועלת שחצא ממנה לחזוק הדת וזכיירו לטוב את העושים והמעשים בדבר זה. (ועיין בשאלות וחשובות בית אב תניא קונטרס כרם אב סי' א מה שהאריך בזה).

סימן ג

**דברי חכמי הסוד בגודל המצוה של תיקון עירובין
מבואר דענין עירוב הוא להמתיק הדינים, לגרש החיצונים
ולהגביר החסדים ועוד ועוד ענינים עמוק עמוק מאד מי ימצאנו.
לשון ההקדמה לספר תיקון עירובין לובלין תרנ"א**

(א) אודה ה' מאוד כפי ובחן רבים אהללנו שזכיתי להיות מחובשי ביהמ"ד ולהעלות

המעט מחידושי תורה כמאן דמסיק תעלא מבי כרבא. ואף כי מי יאמר זכיתי לכי ללמוד בתורה"ק כטהרה ובפרישות ובפרטות כטידדות פצעי הזמן ודוחק הפרנסה.

אולם עכ"ז כעוה"ר שלומדי התורה הם לבח וממש שחיים עד לעפר נחשב גם זה המעט לפניו ית"ש לרב מאוד. כמבואר בס' הקדוש ליקוטי תורה למהרח"ו זצ"ל.

וענין עירוב הוא כי הראש וסוף של תיבת עירוב הוא לרמוז על ע"כ גשרים דחסד שנמחקים על ידם הדינים הרומזים ברי"ו שבאמצע שהם גימטרי' גבורה. אריה. שרומז לחוקף הרינים. שלזה רומז הפסוק הושיעני מפי ארי'. וזה הוא מרת ת"ת דז"א שבא מכת' התרכקות והתכללות שנכללו אבא ואמא זע"ו. ומהתכללות הזה נעשה ת"ת דז"א כלול מחסד וגבורה שנמתקו זכ"ו. כמבואר ברע"מ פ' פנחס וכו' הק' עץ חיים (בשער הנ"ל פרק ג'). ולזה יעקב אבינו ע"ה שמדתו הוא מרת ת"ת שהוא עמודא דאמצעיחא. יושב אוהלים. כתיב ב' ויחן את פני העיר ודרשו חז"ל עירובין חיקן להם כי הוא שייך לשורש קדושתו. ולכוונת המתקה זו היו הלויים המנצחים כשיר על הדוכן רפ"ח. כדאי' (כדה"י א' כ"ה) כ"ד משמרות ככל משמר י"ב לויים שהם כס"ה רפ"ח. יען כי הלויים מסיטרא דגבורות שהם רי"ו כמנין גבורה. מפני שתיבת לוי עולה מילוי ע"כ דיודין. ומלו"י הוא דין שנגימטריא אלהיים כמ"ש בלק"ת פ' שופטים. וממתיקים אותם כנעימת השיר בע"ב חסדים כמו שהאריך בזה בס' הק' מגלה עמוקות פ' קרח. וזה ביון רש"י ז"ל ברוח קדשו בפ' קרח שעל הדוכן נתייחסו עד יעקב אבינו ע"ה שמדתו היה ג"כ אחוז בזה להמתיק הגבורות בחסדים. וכן הלויים היו ג"כ מספרם רפ"ח כמנין חס"ד גבורה. וכן עירוב"ב שתיקן יעקב בגימטרי' רפ"ח להמתקה הנ"ל:

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

**האריז"ל, ובעל בני יששכר, ועוד מקדושי עליון הי' מנהגם לדקדק
לישא במקום שיש עירוב לחזק אמיתיות דברי רבותינו וחז"ל
שהתקינו עירובין, דברי שער הכוונות וביאור לדבריו בספר נימוקי
אורח חיים סימן שצ"ד סעיף א' וז"ל**

(ב) כספק עירוב וכו' והוא שיהי' לו חזקת כשרות. עי' כשעה"כ ופע"ח וז"ל כשעה"כ
(ענין רחיצת פניו ידיו ורגליו כד"ה ענין העירוב) והנה ראיתי למורי ז"ל שכשחריט יום
שבת הי' מוליך עמו הטלית והחומש מכיתו לכיהכ"נ וגם הי' מוליכו לכית הטבילה
אשר מחוץ לעיר צפת ת"ו אותה הנודעת ולא הי' מקפיד וחושש לחקור בענין העירוב
שנעשה כשיתוף כל מכוונות צפת ת"ו או אשר נעשה לכית הטבילה אם היו נעשין
כהלכתן או לאו עכ"ל"ה.

ובינן דהוא ספק הוצאה ככרמלית דרכנן וגם הי' מוחזק בכשרות שיש שם צוה"פ
ע"כ סמך על זה גם כלי בדיקה וכירור ככל פעם.

וגם י"ל אולי הלך השמש (גם אז. כמו כימינו כקהלות הקודש) ככל עש"ק לבדוק
העירובין צוה"פ והי' להם חזקת כשרות מהסמוך ע"ש הקודם.

(ג) ואין לומר שמסך האריז"ל כזה על רוח קרשו (הצלול וכרור) שהי' מביט מסוף
העולם ועד סופו ומכ"ש להרגיש (כצפת ת"ו) בעירו אם הצוה"פ כהלכתו עומד עורגה.
ז"א, דעל דוה"ק אין רשאין לסמוך וכפרט להקיל ולהתיר עגונה אם אין ערים הצריכי'
עפ"י התורה. וגם אם לא הי' מותר לסמוך על החזקה רק מפני שראה כדוה"ק שהצוה"פ
כהלכתו או לא הי' האריז"ל נוהג להקל כפני אחרים הרואים שאין להם רוח"ק ויסמכו ח"ו
להקל במקום שאין רשאין. א"ו דמה"ת מותר לסמוך על החזקה כנ"ל ע"כ לא רצה
רבינו האריז"ל להחמיר.

(ד) וכמו שמקובל בידינו כשם קדוש זקיני בעל בני יששכר ז"ל (כשהי' בעירו או
במקום שהוחזקו בעירובין כטוב) ביציאתו לחוץ מכיתו כש"ק לקח לתוך כגדו
מפתח, וכיוצא כדי שישאוהו במקום העירוב ולא יהי' ככלל מי שאינו מודה בעירוב
עכ"ל"ה. (ובינן ראינן מחמירין כד' הרמב"ם [וכשו"ע סי' שס"ב סעי' י'] דצוה"פ עושין רק
במקום שעומד מרוכה על הפרוץ. והיינו ככל העיר ע"כ אין מקום להחמיר יותר כלל).
שוב ראיתי כד' זקיני בעל בני"ש הנז'. הוא עוד נפתח בגדולי הראשונים ז"ל התשכ"ץ
ומכאן בכרכי יוסף כזה שכ' בזה הלשון ומי שלבו נוקפו כזה (כתיקון עירובין)
הדיוטות גמורה הוא או מינות נזרקה בו עכ"ל"ה עיי"ש. והגם כי ראיתי כס' שערי רחמים
דני מנהגי הגר"א מוילנא ז"ל (הל' שבת אות צ"ג) כי מנהגו הי' שלא לישא כלל כשבת
אפי' במקום שיש עירוב אכן מנהגינו ומנהג אבותינו ורבותינו הקדושים זי"ע לדקדק
לישא במקום שיש עירוב וכד' רבינו האריז"ל והתשכ"ץ ז"ל כדי לחזק אמיתות דברי
אבותינו וחכז"ל שהתקינו עירובין ושלא להיות ח"ו (כחשש) בכלל מי שאינו מודה
בעירוב ויסודו משלמה המלך שאחז"ל כשעה שתיקן עירובין יצתה כת קול אם חסם
כני ישמח לבי גם אני.

חלק ב

הלכתא גבירתא, פרטי דינים

בהלכות עירובין

סימן א

ביאור דין דהיקף הבתים הוי מחיצה, ודין דמחיצת היס, דברי התיו יהושע וגדולי ירושלים בדורו, הגאון ר' חיים ברלין, החזון איש, ומהר"י שטייף בזה.

(א) כספר תיו יהושע מכואר כאריכות דהיקף הבתים והחצרות המסככין העיר הוי כהיקף חומה וכן המכואות שכערים הגדולים נקראים מכואות סתומות מג' רוחות. עיין שם בדף כ'. דף ג' עמוד כ'. דף ד'. דף ז' באות ז' שם, כעמוד כ' שם, וכדף ח'. כדי שיהי' הענין מכורר יותר מצרפים אנו בזה מפה מעיד אדעסא. בענין העידוכ בעיר הנ"ל כתב בעה"מ תיו יהושע תשובתו. והוא הדין לשאר עיירות שסדר בניי הבתים והרחובות נכנו באופן כזה, כמו שכתב שם. כדי לכרד הענין היטב יהי' לחועלת לעיין כמפה.

(ב) זה לשון הגאון בהמ"ס תיו יהושע תורת תיקון עירובין וז"ל:

הנה עיירות גדולות כגון אדעס וכיוצא בו אשר בניי המכואות של הבתים והחצרות רכות הן ונגנו כולם באופן אשר המפולשות של כל מכוי ומכוי שבתוך פנים העיר אינן מכוונים זה כנגד זה ממש אשר מכואות כאלו נקראות כלשון חז"ל מכואות עקמומות ומחמת עקמומית זו הרי שנויה בכרבי חז"ל פלוגתא בהם בין רב ושמואל אשר שמואל סוכר דעיירות של מכואות כאלו לאו ד"ה כלל וטעמו הוא כאשר כארתי לעיל כיון שהעומד שם בתוך המכוי אין הוא רואה כראשיה המפולשת את הפתוחה שבה שהיא פתוחה לר"ה שחוץ להעיר ואף שהמכואות כראשיהם פתוחים אלו לאלו אך מצד העקמומות שבהם אין אחד מהם נוטה לר"ה שבקצה העיר, אך רק יש להחמיר במכואות האחרונות הכנים בקצה העיר אשר אחריהם אין עוד דיוודין של מכואות ושם תוכל להיות אשר העומד בתוך המכוי דשם יכול לראות את ראשיה המפולשת שהיא מפולשת ופתוחה כנגדו לר"ה מול פני השדה ממש וכן תוכל להיות שם ששני ראשיה המפולשים מכוונים זה כנגד זה כפתוחה לר"ה ואז תוכל להיות נראה וניכר המפולש שבה מול פני השדה להעומד בה אבל עכ"פ אלו המכואות שבתוך העיר ער מכוי האחרונה שבקצה העיר נגד מול השדה אף שכל אלו כראשיהם פתוחים אלו לאלו עד מכוי האחרונה שבקצה העיר שהיה מפולשת ופתוחה לר"ה אבל מ"מ אין בני המכואות שבתוך העיר יכולים לראות דרך מכואותיהם את ר"ה כנ"ל כיון שאין בהם פילוש למול פני השדה שבקצה העיר כנ"ל ולכן נמצא אשר כל המכואות האלו ער מכוי האחרונה נחשבים כמכואות סתומות מג' צדדים שאין עליהם שם ד"ה אף בס"ד בוקעין בהם ואף ברחב ט"ז ואף לר"ב ורב דפליג על שמואל ואומר דמכוי עקום הרי כמפולש אזי גדולי הפוסקים מפרשים כוונתו דקאי על עקום כענין ג"ס. ע"ש טעמם ואף לאלו דס"ל דאף עקום הרי כעין דלית פליג רב ע"ש אבל כאופני בניי מכואות שבעיירות כנ"ל הרי גם רב מודה דדיים כמכואות סתומות מג' צדדים וכיון שהם נקראים מכואות סתומות כג' צדדים כבר הארכתי וכיארתי לעיל

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

בנידן העירוב שכעיר אדעס וכיוצא בה דהגנה של המחיצות שכמקום ההיקף כעירות כאלה חשבינן למחיצות כשרות באין לחוש להמחמידין שבהם כי גם הם מודים להקל בפשיטות במחיצות האלו היכא שהמבואות הם סתומות מג' צדדין אף שכראשיה אחת היא מפולשת:

נמצאת למד מכל הלין שכאדתי כחשובתי דלעיל אשר בעירות גדולות וכל שאר כיוצא בהם אשר המבואות שכרוכותיהם נכנו באופן כזה היינו שכל המבואות נכנסות אלו באלו ואלו באלו ואין בהם פילוש לד"ה שהוא פני השרה שבקצה העיר חוצה לה אך קצה מכוי האחרון שנכנה בקצה העיר היא מפולשת כדאשיה אחת מול פני השרה שחוצה לה וכן כך תחילת מכוי הראשון אבל המבואות של הדחוכות שכתוך פנים העיר אשר כל ראשי המבואות מזה לזה אינן מכוונים זה כנגד זה להיות נוכל לדאות לכני המכוי ממכוי למכוי כקו השוה את פתוח של המפולש והפרצה שכמכוי האחרונה שעומרת בקצה העיר שהיא פתוח שם ממול פני השרה שחוץ לעיר אזי לפני כך אין לחוש מלטלטל בעיר הזה בכל מבואותיה אף בס"ר בוקעין בה ורחבים ט"ו אמות אחר עשיית העירובי של שתופי המבואות והחצרות ואין האנשי המכוי יכולים לאסרו עליהם וגם אף כמכוי שבקצה העיר שהעומד בה יכול לדאות הפרצה או המפולש שבה שפתוח לד"ה הרי ג"כ מותר לטלטל בה כלא תקון לחי באי אפשר, היכא שהפרצה והמפולש לאו כנגדו והעומד מרוכב על הפרץ וכאשר באדתי לעיל.

דין דמחיצת הים

ג) זה פשוט גם לכר כירכ דחד יומא אשר רוכם ככולם העלו להלכה למעשה אשר הים חשוב כמחיצה וגם המים עצמם נחשבים למחיצה ע"ש וכאשר האריכו גדולי הרבנים כתשובותיהם הנדפסים בתקון שכת וע"ש בתקון שכת שהבאתי שם ראיות נכוחות אשר גם הרמ"א שם סוכר להלכה למעשה כרעת המחבר דהים והמים חשובים למחיצה ולא חישינן לשמא יעלה הים שרטון. עכ"ל. ועי"ש עוד מה שהאריך כזה.

הסכימו לדבריו גדולי ישראל בירושלים והגאון ר' חיים ברלין

ד) הדברים האמתים שהצעתי בקונטרס זה לפני כל קורא דכינו וכאמת וכתמים בטוח אנכי כחסד אל אשר אוהבי האמת ולומדי התורה לשמה ויושבי על מרין ככל תפוצות בית ישראל הם יכינו ויראו עם מי האמת והצדק והם ישפטו שאין כדברי הקנאים הנ"ל שום ממש ועיר אדעסא תקנו בתקון עידוב כדת וכהלכה. להוי ידוע לכל בני עמי דק"ק אדעס פן ואולי יש כירי הקנאים הנ"ל מכתבים מאיזהו רבנן שמדברים תועה על תקון העידוב דפה הרי זה מצד עלילות השקרים הנ"ל חפסו אותן כרשתם וכאשר דברתי עם יריר הגאון מהר"ח ברלין שליט"א פה ירושלים. וכן כעת היותי כירושלים והיה הקונטרס זה לפני כמה גדולי ישראל הררים שם וקלסוהו ואמר ישור חילי והקנאים הנ"ל ראויים למותחן על העמוד. עכ"ל.

החזון איש

ה) ובספר חזון איש על הלכות עירובין סימן מ"ג מבואר ג"כ סברה הנ"ל, וזה לשונו שם באות ד':

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

ויצא לנו מזה דבזה"ז כל השוקים והרחובות שכרכים היותר גדולים הן רה"י גמורה מה"ח דכלן תמצא בהן אחת מוקפת ג' מחיצות והיא רה"י וכל הרחובות הפתוחות לה רה"י והפתוחות לתוכן נעשין רה"י, וכיון שכן הן ניתרות בצו"ה, ובמ"ב סי' שמ"ה האריך שקשה להקל מחמת שאין סי' רבוא בוקעין, כל שהיא דרך לרבים לעוברים ולסוחרים ולהאמור ההיתר מחוור ומדווח לכרכים שלנו, עכ"ל.

ועיין שם מה שהאריך לבאר בזה ומה שהקשה מרברי החוסי' ב"מ דף נ"ג ע"ב ר"ה הנפול מחיצות ומה שהקשה על רברי המשכנות יעקב.

דברי מהר"י שטייף

(ו) וכן בשו"ת מהר"י שטייף סי' ס"ח כתב: "שהעיד מסוככת במחיצות של הבתים והבנינים מכל ד' רוחותיה והמחיצות נעשים ע"י בני"א ואין רבים מבטלין אותן המחיצות" עיי"ש מה שהאריך בזה וכנ"ל.

אבל כתב שם"אכתי צ"ע דהאחרונים כמרומה לא סמכו על סבדה זו" ע"כ. עיי"ש עוד מה שכתב בזה.

ולא הי' לפניו ספר תיו יהושע ששם מבואר שגדולי הדור בימיו הסכימו לזה ופשוט הוא.

סימן ב

העירוב בניו יארק בשנת תרס"ז

(א) בשנת תרס"ז חיקנו עירוב בניו יארק בהסכמת גאוני הדור, הרה"ג מברעזאן בע"מ שו"ת מהרש"מ, ועוד ספרים ירועים ומפורסמים, הרה"ג מסטאניסלאב בה"מ שו"ת הדי בשמים, הרה"ג מפרעמישלא ר' משה מייזליש, הרה"ג משה נחום ירושלימסקי מקיעלץ, וכן הרה"ג בהמ"ח סי' שו"ת חירוש ויצהר ע"ש סי' ע"ג, ועוד.

קטע מתשובת הרה"ג מברעזאן זצ"ל

(ב) כעזה"י

בדבר היחד הטלטול בעיר נוא יארק אשר מאז השבתי לשם להסכים עם ההיתרים שכתב הרב הגאון מ' יהושע סיגעל נ"י האבר"ק הנ"ל. . . וכפי שהציע הוא לפני מצב הענין כמה שנחברר לפניו, דאיתי כי ע"פ הצעת הדרכים ההיתר ברור וגם בעל נפש יוכל לסמוך על זה. — ויען כי הרב הגאון הנ"ל לא קקש מעמדי להשיב על מכתבו וכצידוף רוב הטרדות לא השבתי יותר.

ועי"ז באתי עה"ח אור ליום כ' פ' בא תרס"ז פה כרעזאן.

הק' שלו' מרדכי הכהן אבר"ק הנ"ל.

קטע מתשובת הרה"ג מסטאניסלאב זצ"ל

(ג) בעזהש"ח.

ע"ד היתר טלטול בש"ק במזרחה של עיר נויארק אשר במדינת אמעריקא, שהנהר מקיף אותה משלשה צדדים וכצד הרביעי היא סתומה ע"י מסלת הברזל הנמשכת בגובה העיר מן המים של הצד הדרומי סאט פעררי עד המים של הצד הצפוני בלי שום הפסק על פני כל העיר, ונדרשתי לחוות רעי בזה מכבוד הרב הגאון המפורסם מוהר"ד יהושע נ"י רב הכולל דרשם, אשר חשף זרוע עזו בכחא דהיתרא וחבר בזה קונטרס מיוחד. — ואענה חלקי אמרה נפשי בס"ד. עכ"ל.

ואחר שהאריך בבקיאות וחריפות עצומה עד להפליא מסיים דבריו הקדושים: סוף דבר הנני חמים רעים עם כבוד הרב הגאון מוהר"ד יהושע נ"י הנ"ל בהיתר טלטול בשבת בחלק מזרחה של עיר נויארק ככל הבחוב בקונטרסו בלי שום פקפוק.

וע"ד אמו"ץ הנני בעה"ח פה סטאניסלאב, צום העשירי שנת חרס"ו לפ"ק הק' אר"י ליבש הלוי איש הורוויץ אב"ד רפה והגליל חע"א.

קטע מתשובת הרה"ג מפרעמישלא זצ"ל

(ד) ב"ה. מוצש"ק פ' וישב חרס"ו לפ"ק פרעמישלא.

שוכ"ט לכבוד המופלגים מו"ה שמאי ג"פ ור' ליבש ג"ש נ"י. יקרת מכתבכם קבלתי, אשר בקשתם ממני שאצטרף עם החירא של הה"ג ר' יהושע סיגעל נ"י הרב הכולל דעיר נויארק למצוא דרך סלולה להחיר הטלטול עכ"פ בחלק המזרחי יען כי משלשה צדדים המים יקיפו וצד הרביעי יש צורת הפתח והיא מסלת הברזל הנמשכת בגובה העיר וראיתי כל אדני היתר הטלטול וכמעט לא הניח מקום ונהנתי כי נחית לעומקא דדינא, ע"כ הנני מסכים להלכה. עכ"ל

והאריך כנ"ל בכו"ח עד להפליא לכאר צדרי היתר על פי דת תורחינו הקדושה המאירת עיניים וכו'.

תשובת הרב הגאון מקיעלץ זצ"ל:

(ה) להרב הגאון מוהר"ד יהושע סיגעל נ"י.

ואגב לא אמנע להעיד את כ' הדר"ג שזה יותר משנה שהשנתי קונטרס א' מכת"ר בענין חיקון עידובין והוטב מאר דברי כת"ד בעיני.

הק' משה נחום ירושלימסקי.
האבר"ק קיעלץ והגליל.

קטע מלשון שו"ת תירוש ויצהר בחלק מתשובתו שהשיב לעיר ניו יארק

(ו) בדבר לצד"ף עמודי גשר שעלי' הולכת המסה"ב ועמודי הטעלעגראף במקום צוה"פ אחרי שנעשו לכוונה אחרת. הנה באו"ח (סי' תר"ל ס"ב) בהג"ה מכשיר בצוה"פ אף שלא נעשה במכוון לכך. אך המג"א שם הק' מהירושלמי עידובין דכ' שלא נעשיח לכך

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

ל"ה צוה"פ. וסיים להחמיר ע"ש. וכבר השיג עליו כשיורי קרבן דרוקא לכל המחיצות בע"י שיעשה לכך כמכוון אבל אם במקום אחר עבד מועיל צוה"פ אפילו בלא כוונה.

וכ"כ בשו"ת שבוי"י להחמיר צוה"פ שנעשה מאליו וכך נראה מש"ס עירובין (ד"ב): דיתר מעשרה לא תיהי לי צוה"פ. והרי התוס' שם כתבו ב"ה אלא מעתה כו' דצוה"פ לא הוי אלא משום נוי בעלמא. א"כ י"ל דאילו הוי לשם צוה"פ הוי מהני אפי' ברוחב עשרה. וע"כ דאין חולקין וכ"כ המקור"ת בתיקון עירובין דאפי' אין לו צורות מוזוות מועיל לצוה"פ.

וכן נראה מדברי התוס' שם (ד"ו) ד"ה דפיתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי דאם עשו"י כמזוזה ומשקוף הוי שפיר פתח והיינו משום דהוי כמחיצה גמורה רמהני שם אפילו ביותר מעשר ופרוץ מרובה כו' והקנה שע"ג אינו נוגע בעמודים שלמעלה יש להכשיר במקום הרחק גם כמה שמעשיהם וצורתן מוכיח שלא נעשו לשם פתח לכ"ע לא מהני ע"ש:

אך לענ"ד נראה להוכיח דמהני מעירובין (ד"א) דאם יש כרגלי עשרה חייבת כמזוזה אף דבעיגול מפסיק בין חקרת הבית למזוזה חשיב התקרה להקרה שע"ג. או באילו העיגול סתומה. והוי שיעור פתח ע"ש. אך שלפי מעשי' וצורתה העיגול עצמו הוי הפתח וכפרט לפ"מ דא"י שם דאפי' אין כרגלי עשרה חוקקין להשלים הא זה הוי כאילו ב' צורות הפתח כרינו נעשה מאל"י כיון דצורתה מוכחת אל"י אפי"ה כשר ומועיל: עכ"ל.

דברי הגאון מהרש"ק מבראד זצ"ל

ז) ומבואר בשו"ת בנין עולם ס' ט"ו כשם מהרש"ק מבראד שכל שהוא דרך בנין אף כרחב מעשר הוי בנין ולא פירצה, עיין שם. ולכן גשר כיון שהוא דרך בנין, אף כרחב מעשר הוה בנין ולא פירצה.

וכן נלע"ד שכל בנין בתוך העיר נעשה לשם פתח שהרי נבנה באופן זה כדי שיוכלו האנשים לעבור מצד אחד לצד השני. וזה הוי לשם פתח ממש.

עוד גאונים מפורסמים המובאים בשו"ת תירוש ויצהר הסכימו לכל צודי היתר

ח) ושם בשו"ת תירוש ויצהר האריך בצדדי היתר והסכים להחמיר הטלטול בעיר נוי יארק. ככל הכתוב שם עיין שם כל דבריו הקדושים והמאירים והסכים לזה מחותנו הגה"צ ר' יוסף לעוונישטיין אבד"ק סעראצק. ושום הביא מעשה דכמחתנו הגאון המפורסם ר' שמואל אביגדור הלוי זצ"ל שהחמיר לערב במקום שיהי' שם כמה מליאנים בני אדם.

לשון הגאון ר' יהושע סיגעל זצ"ל בסוף תשובתו והסכימו לדבריו גאונים מפורסמים הנ"ל ועוד ועוד גאונים מפורסמים שדרכיהם אינם מובאים לעיל, — ההיתר פשוט ואין להאריך בדברים של מה בכך.

ט) ואחרי כל זאת בהא נחתינן ובא סלקינן דפה עידינו היתר מבואר ומבורר מכל צד דלא מבעי' לפי מה שאמרו לי אנשים נאמנים שאין כאן שום מקום אצל המים שלא יהי' גרודים גבוהים עשרה מן המים עד הרחוב כוודאי אין כאן שום אדרכת דברים כזה דהא הוי מחיצה גמורה וכמו שמסיק גם הט"ז בס' ש"ג הנ"ל

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

אלא אפילו לפי מה שחששתי בדעתי שיאמרו בדרמי, והיא כמעט דבר שאי אפשר לכדר בכל המשך של הנהר שע"כ הרבתי דברי אלה והארכתי מאד רק על ספק זה דאולי אין באן גדודים גבוהים י' מן המים להרחוב דמ"מ ההיחר מכורר מכל צד דעכ"פ מן הנהר המזרחי עד ההאך באהן של אווענע השלישית כרוחב וכן כאורך מן הסאט פעררי עד נהר הצפוני הארלעם ריווער רבכל היקף זה הוי דה"י גמור אף לענין טילטול שוב אחרי כתבי כל זאת ראיתי בספר חינוך בית יהודא שאלה י' מה שהתיר הוא ז"ל גם כן לפני שתי מאות שנה. ועשה כן להלכה למעשה בק"ק פלאצק בפוילען המדינה שהורה לחשוב נהר ווייכסעל למחיצה וכתב שבעת הדחק כדאי לסמוך על הפוסקים שחשבו ים למחיצה. והא דמצריך שעת הדחק מפני שנהר ווייכסעל שייך שני החששות של הט"ו שמעלה שירטון כימי הקיץ כשיש חסרון גשמים. והוא נקרא ככל ימי החורף שע"כ כתב דכדאי לסמוך על הפוסקים שחשבו ים למחיצה וכוונתו על הרי"ף והרמב"ם והמחבר ס' שס"ג דפסקו שאין חוששין לשמא יעלה הים שירטון וסמך עצמו עליהם בשעת הדחק וכנהר עירינו מלבד רלא שייך שני החששות הנ"ל כמ"ש גם מלבד זה אפילו ה"י כנהר ווייכסעל כפלאצק מ"מ אין לך שעת הדחק יותר מזה מה שאי אפשר לעשות היתר טילטול באופן אחר והוא מן הנמנע ולדעת החינוך כ"י הא מכשיר בשעת הדחק לסמוך עצמינו על דעת הרמב"ם והמחבר דבכל ים נחשב למחיצה. וגם עור ככמה פרטים עדיף לענין זה הנהר דעירינו מהנהר ווייכסעל כפלאצק. מכת הנמלים והגדודים ובמקום שאין גדודים ונמלים אין שם מעבר לספינות כלל ואין כאן רבים שיבטלו. משא"כ שם כנהר ווייכסעל ראפילו במקום שיבאו הספינות שם שהם קטנות אין שם גדורים ונמלים של י' ומ"מ מכשיר. ואין להאריך עוד בדברים של מה בכך.

אכן כלאו כ"ז הא מכואר בתשובת חינוך כ"י שהבאתי לעיל רבעת הצורך ה"י סומך עצמו על שיטת הר"ח והרמב"ם והב"י דגרסי דלא חיישינן לשמא יעלה הים שירטון. א"כ אף חז"ל לא חשו לשום חשש, וכן הוא מפורש להלכה למעשה ג"כ בתשובת הגאון מאור הגולה והיא חשבות הרי"ח חלק אר"ח סי' ד' לענין נהר ווייכסל כווארשא שכתב מפורש שבמקום שאין לתקן באופן אחר נסמוך עצמנו על גריסת הר"ח והרמב"ם דלא חיישינן לשמא יעלה הים שירטון. מה שגם הב"י פסק כותיהו. וא"כ הא נאמר בפירושו דלא נחוש לחששות בענין ספיקות ושמא כמה שנוגע בענין חיקון העירוב. ואין לנו אלא כמו שהיא עתה לפנינו כיון שהוי מירי דרבנן ודברי הגאונים הנ"ל מובנים כפשיטות דהא ידוע דבכל מירי דרבנן סמכינן אפילו על דעת יחיד נגד רבים להקל כמבואר בש"ס בכמה מקומות ברכות. נדה. גיטין דכדאי הוא מ"ד פלוני לסמוך עלי' בשעת הדחק. ועי' בחז"מ סי' כ"ה. ואין עוד בעירובין דאמרינן לעולם הלכה כדברי המיקל בעירובין אפילו ביחיד נגד רבים ואפילו שלא בשעת הדחק. א"כ כודאי צדקו דבריהם כחשבותיהם הנ"ל לסמוך בנדרן זה על הר"ח והרמב"ם. עי' עירובין מ"ו וע"ש ד"פ. ככלאי כל כך אתה מחמיר בעירובין. וע"ש ס"ח תרי גברא דברכי כרכנן וכו' וע"ש כ"ו. דקרי להו ריש גלותא חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו עי"ש היטב כרש"י ובחוס' וע"ש ד' ס"א: בעירובין לית דחש וכו' ובפרש"י שם. וע"ש ב"י ס' ברש"י ד"ה הורה מחיצה. וע"ש מ"ח. ועי' ברך ל"ח. במשנה ובחוס' רעק"א על המשנה פרק ג' מ"ד אות ל"א ל"ב וצ"ע. ועי' כר"ש עירובין פ"ב סי' ד' ובמהד"ט סי' צ"ד בסוף החשובה. ועי' בק"ע על הידושלמי עירובין פ"א ה"י ב"ה קטן מהו שישלים. ועי' עי"ו ר' ובחוס' שם ד"ה בשל חורה. ועי' עירובין ס"ו. ברש"י שם כרש"י העמוד. ועי' כיצה ט"ז: כיון דמקלקלי בה רבים וכו' ובפרש"י שם ועיין בדרוש וחיודש לרעק"א מסכת עירובין ד' ל"ה מערכה ד'.

עכ"ל. (מס' עירוב והוצאה נדפס בשנת תרס"ז וכעת יצא לאור מחדש)

בדין מחיצת הים

**בס' דעת תורה להגאון ה"ק המפורסם מוה' שלום מרדכי הכהן
אבד"ק ברעזאן, זצ"ל.**

(י) ע"ד הים. ס"י שס"ג סעי' כ"ט שם בהג"ה רחישנין שמא יעלה הים שרטון וכו'. ע"י ריטב"א ערובין כ"ד כ' שכתב. רבנהר קצר אין לחוש, וככ"י וט"ד ס"י שני"ז סק"ה הכיאו בשם ריטב"א גופא, וגם בעוקא חיישינן שמא יעלה רפש וטיט. וע"י חוס' ערובין י"ב ע"ב ד"ה הכא וכו' רבנירודי גבוהים ביותר אין לחוש שמא יעלה הים שרטון, וע"ע רף פז ע"ב סוד"ה א"כ עשו מחיצה וכו', וע"י חוס' ע"ז מ"ג ע"ב סוד"ה א"ל ר' יוסי וכו' שכן דרך נהרות שמגדשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם וכו', וע"ע ברניס אלו כתשו רעק"א מהר"ת ס"י ב' ותשובת הרי"מ חאר"ח ס"י ד' ותשו' נודע כשערים מהר"ת ס"י ה' להקל בנהר קדוש וע"ג הגשר יעשו צה"פ, וע"ע בנח"א שבאשכול הלי' ערובין רס"י ס"ה ובכ"מ כאן מ"ש בזה, וע"י כ"א ס"י כ"ז בשם ריטב"א בשם דמב"ן רמחיצה ביר"ש בעינן שרואה א"ע חוץ המחיצה, והעלה, רלפ"ז אם העיר גדולה מאד, אין לסמוך על המים, וע"ש סוס"י כ"ז, וע"י באשכול ס"י ס"ה היטב בזה, ולענ"ד כיון רלהעומד בחוץ העיר לא ניכר הפרצה, שהרי הכתים סותמים מסביב, וחוץ לעיר הרי רואה את הים, לכן אין להחמיר, וע"י בכורות נ"ד ער ט"ז מיל שלטא עינא.

סימן ג

ביאור בדין ס' ריבוא

(א) בשאלות ותשובות בית אב תנינא קונטרס כרם אב ס"י היענף ב' וז"ל:

ומעתה בגוף הרברים לרינא קאמינא דלדעתי קא חוינא דהסומך על שיטת רש"י וסייעתו רמתנאי רשות הרבים שיהיו ס' רבוא בוקעים בו לא מישחביש ובספר משנה ברורה החמיר ואין משנתו ברורה בזה, רבנראה רדאה מש"כ ספר משכנות יעקב ולא ראה התשובות שהשיב לו הגאון בית אפרים ז"ל ודין גרמא ליה כי חשב שנים עשר פוסקים מקילים הלא הם בה"ג ורש"י וסמ"ג וסמ"ק וסה"ת ומהר"ם מרוטנבורק ורוקח ותוספות פרק כמה אשה והרא"ש פרק א' דעירובין והאו"ז והטור ורבינו ירוחם, והמחמירים לעומתם י"ב המה, הרמב"ם והר"ת והרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן פרק כמה אשה והגמ"ד במסכת שבת והרשב"ם והרא"א ממיץ בספר יריאים והה"מ והריב"ש והמאירי.

והנה כמדומני אלו היה רואה רב"ר הבית אפרים הרי היה עוד מונה הרכה פוסקים העומרים לימינו רש"י והם הראב"ן והרשב"א מבעלי התוספות כפי מה ששמע מדבריו בהגמ"י ובהג"א (וכבר כתבתי רבוה יש לרזן) ושכלי הלקט וריקאנטי סימן צ"א והאגודה ואר"ה וכתב שכן רעת ה"ד אלעזר (אולי הוא הראב"ן) והגהת או"ה ומר"י ווייל ותה"ד וכתב שכן המנהג פשוט, וכ"כ בצירה לדרך לחלמיר ר"י בן הרא"ש, הרי עוד י"א פוסקים רס"ל להקל וגם מאי רחשב המ"ב את רבינו תם בין הפוסקים דלא כרש"י נמשך בזה אחרי רב"ר הריטב"א שכתב בפשיטות דרבינו תם חולק על רש"י.

ואמנם הלא החוספות שם בשבת נראה רס"ל דרבינו תם סובר כרש"י, וכן כסה"ת סימן

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

רל"ט ושכלי הלקט סימן כ"ו ובאגודה פרק כמה אשה ובסמ"ג הלכות שבת כולם כתבו בשם רבינו תם להלכה כר' ענני כר' ששון דבשל סופדים הלך אחרי המיקל. וא"כ לדין דלית לן רשות הרבים גמורה מותר עכ"ל. הרי דהם ס"ל דרבינו תם סוכר כזה כרש"י.

ובספר חק"ז הוסיף עוד דהאשכול בעירובין כתב בשם הגאון דבעי ס' רבוא (כנ"ל) וכן דעת התוספות דיי"ד לעירובין והאגודה. הרי עוד ג' פוסקים דס"ל להקל. ואני מוסיף על הראשונים דבארחות חיים לר' אהרן הכהן מלוניל כה' שכתב סימן רפ"ד הביא בשם חשובת הגאונים דרשות הרבים גמורה הוא מקום שיש שם ס' רבוא.

ועיין חשובת מהר"י ורייל בליקוטים סימן ח"י כהאי לישנא ממש, ובחשובת משאח בנימין סימן צ"ב ביאר דעתו דזהו משום דס' רבו לא שכיחא. ואם כן הכי נמי יתפרש דברי מהר"ל ומהר"ש הנ"ל. ועוד דאי כוונת מהר"ש ומהר"ל הוא מטעמא דאין רחב ט"ז אמה קשה הלא להתוספות והרא"ש והרשב"א בשם ר"י אם ארכן לאורך רשות הרבים סגי בפחות. וקשה סתימת הרברים. ולזאת נראה יותר דס"ל כרש"י דבעי ס' רבוא ואינו מצוי דבר זה. והרי עוד שלשה פוסקים דס"ל להקל כרש"י.

וסך הכל הוספנו שבעה עשר פוסקים כמנין טו"ב דס"ל כרש"י וכדאי לסמוך על הפוסקים הללו אפילו שלא בשעת הרחק ובאמת הדבה מהאחרונים כתבו כן לסמוך על פוסקא דנא.

(ב) מתנאי רה"ר שצריך ס"ר ועל זה נאמר אל תסג גבול עולם.

ועיין חשובת מהר"ט צאהלון סימן דנ"א שכתב דהפוסקים נהגו לפסוק כהר"ף ז"ל כשאין התוספות חולקים עליו אבל אם התוספות חולקים עליו משמע דפוסקים כתוספות והרי התוספות ורש"י והרא"ש והטור כולם סוכרים דבענין ס' רבוא וכמה גדולים גאוני עולם נוחי נפש אשר היו בארצנו ולא פקפק שום אדם בעולם ועי"ז נאמר אל תסג גבול עולם עכ"ל. הובא בחשובת מים דכים ובשע"ת סימן שמ"ה.

ונהג גוף חשובת מהר"ט צהלון אינו כעת לפני. ומשי"כ דהפוסקים נהגו לפסוק כהר"ף ז"ל כשאין התוספות חולקים עליו.

נהג זהו דברי המדרכי בפרק נערה שהובא בסמ"ע בחו"מ סימן כ"ה סעיף קטן י"ט ובמגן אברהם סימן תמ"ז סעיף קטן ד' ומש"כ מהר"ט צאהלון דאם התוספות חולקין על הר"ף משמע דפוסקים כתוספות. הנה האי משמעותא דחה ככד המהר"ק כשורש ג"כ ובחשובת אבי זקני מהר"ם פאדוה ז"ל סימן כ"ה ורמזה המגן אברהם כסימן קע"ד סעיף קטן י"א דהיינו דנוהגים לפסוק כהר"ף כשאין התוספות חולקים והיכא דהתוספות חולקים עושים מהם חששא לחומרא וליכא כללא ומנהג לפסוק כהר"ף. ועיין חשובת ח"ס ח"ו סימן ל"ח.

ואמנם כנידון דין רבכו הפוסקים העומדים לימין רש"י ותוספות בזה וככר נהוג עלמא כן כמ"ש התה"ד אם כן אם ירא שמים יחוש לעצמו להחמיר מי ימחה כידיה אבל הס מלהזכיר להוציא דבר נגד המקילים ויפה אמר מהר"ט ז"ל דעל זה נאמר אל תסג גבול עולם.

(ג) בענין שיתאספו הס' ויבוא אל מקום אחד

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

ולשיטה זו הרי בענין שיתאספו כל הסי' רבוא אל מקום אחד בשוק או כרחוב אבל הא דדריים כעיר זו סי' רבוא ואין מתקצבין לעולם במקום אחד אלא כל אחד דר בכיתו הא לא מהני לעשות העיר רשות הרבים וכדמוכח מהא דקאמר הגמרא בשבת (צ"ו:): משה היכן הוא יתיב במחנה לוויה ומחנה לוויה רשות הרבים הוא וקאמר להו לישאל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד דיידכו לרשות הרבים ופירש"י דמחנה לוויה רשות הרבים היא שהרי הכל מצויין אצל משה רבינו כו'. הרי דבעינן שיהיה מקום כמו מחנה לוויה דיהיו שם הכל כאחד מצויין ולולי זאת מחנה ישראל בכללה לא הוה לה דין רשות הרבים ואף על גב דאיכא בהם סי' רבוא משום דבעינן שיתאספו כאחד ולא מהני מאי דכל אחד יושב באהלו ואם כן גם כעיר גדולה שיש בה דיוורין כפלים כיוצאי מצרים יתכן שלא יהיה לה דין רשות הרבים מן התורה אם אין בה מקומות כמו שווקים ורחובות שיעברו שם סי' רבוא כאחד.

ועיין ריטב"א במתניחין דעיר של יחיד (עירובין נ"ט). שכתב דרש"י ז"ל אינו מצריך שיתיישבו כעיר סי' רבוא אלא שיכנסו בה סי' רבוא כאלו הכרכים והעיריות שהם פתוחים למקומות הרבה ורגילין בה סוחרים וכיוצא בהם וחדע שאף ירושלים לא היו בה סי' רבוא חדיר ואף על פי כן יש בה משום רשות הרבים אלמלא דלחוחיה ננעלות כלילה. ומעתה כל שכתחילה נתיישבה בכרכים ושווקים גדולים להיות רוכלת העמים זו היא של רבים עכ"ל. ולפי"ז הרי לא קפדינן כלל על הדיוורין. עכ"ל. ועיין שם מה שהאריך בזה.

(ד) וזה לשונו בסוף סימן ה'

ומסקנת הרבנים פרי הכרם אשר אנחנו כוצרים בזה לדינא בקצרה כס"ד

(א) דמאן דסומך על שיטת רש"י שמתנאי רשות הרבים הוא שיהיה שם סי' רבוא כוקעים לא מישחביש דרכו ורבו הפוסקים העומדים לימינו וכן פסקו כל גדולי האחרונים, ובספר משנה ברורה אין משנתו ברורה בזה.

(ב) לשיטת רש"י וסייעתו יתכן גם כעיר גדולה שיש בה כפלים כיוצאי מצרים ויותר מכל מקום אין לה דין רשות הרבים דלא מהני מאי דכל אחד יושב בכיתו באהלו אלא דבעינן שיתאספו במקום אחד ואם אין להעיר מקומות כמו שווקים ורחובות שיעברו שם הסי' רבוא כאחד אינו דשות הרבים עכ"ל.

צריך להיות סי' רבוא במקום אחד בכל יום

(ה) מבואר בכרירות ולשיטה זו דמתנאי רשות הרבים שיהיו סי' כוקעים בו בעינן שיתאספו כל הסי' אל מקום אחד בשוק או כרחוב וכפשטות לשון הש"ע א"ח סי' שמ"ה סע' ז': "ששים רבוא עוברים בו בכל יום".

עיי' בלבוש מרדכי על מס' שבת סימן ד' מה שהאריך לכאר בענין זה. שמבואר שם באריכות דלשיטת הסוברים דצריך ס"ד, הסי' צריך להיות דוקא במקום אחד. וזה לשון העיטור הלכות ציצית שער ג': "מקום שיש בו סי' רבוא". וכר"ן פרק כמה אשה: "ושיהו ששים רבוא עוברים שם בכל יום". וזה לשון הלבוש סי' שמ"ה סע' ז': "שאנה רשות הרבים א"כ היא ממש כהר"ר דרגלי מדבר גם במספר סי' רבוא דהיינו שהיו עוברים בהן

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

בכל יום ששים רבוא שכן היחה מחנה של ישראל לפיכך גם עכשיו אם אין ס' רבוא עוברין בו בכל יום אע"פ שיש בה רוחב השיעור הנזכר אין רה"ר". וזה פשוט לשון הש"ע א"ח ס' שמ"ה סע' ז', לשיטת הי"א צריך שיהי' "ששים רבוא עוברים בו בכל יום". ובשו"ת מהרש"ם ס' קפ"ח מבואר בפשוט דמדברי הפוסקים נראה דצריך שיעברו ס"ד ביום אחד ואם אין מצוי שיעברו ס"ד ביחד ביום אחד אף דכמשך ימים רבים יעברו ס"ד אינו רה"ר. דמה השיעור כזה? ומה הנפקא מנה בין ימים רבים לחודש או שנה? אלא בפשוט צריכים לומר דלשיטת שצריך ס"ד כרי שיהי' על המקום חלות דין רה"ר. צריך שיהי' הס"ד ביחד ביום אחד במקום הנ"ל. ועיין במשכנות יעקב שהאריך בזה.

דברי הגה"ק בעל דברי מלכיאל זצ"ל שנהגו לערוב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם ס' ריבוא.

(ו) ע"ד מ"ש בחיבורי ח"ג בהשמטה לסי' י"ח שאם יש מכר מפולש רחב ט"ז אמה.

היינו שיהא המכר מפולש מקצה לקצה. אשר באמת אינו מצוי כלל בעיירות גדולות. ולזה נהגו לערב בכרכים גדולים מאוד ולא חששו למה שיש שם ס' ריבוא. כיון שאין שם ר"ה מפולש כנ"ל. וגם כי הס"ר מפוזרים בכל הרחובות. ולא יודמן כלל שילכו כולם בד"ה אחד וכמש"ש (עכ"ל שו"ת דברי מלכיאל חלק ד' סימן ג').

סימן ד

ביאור בדין דמפולש

(א) זה לשון הגאון מו"ר ר' שלמה דוד כהנא מווארשא במכתב: וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל. ולא ראינו מי שחולק על זה. ועיין בבי"י סימן שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו דמפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכסף משנה הל' שכת פ"ד ה"א. ובעיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל. . . ע"כ. ועיין לקמן כל לשונו ועיין לעיל בדברי מלכיאל.

ביאור בדין מפולש

דברי חז"ל, הש"ע, הכ"מ, והמ"א

(כ) הנה בכרייתא דד' רשויות קתני איזו רשות הרכים סרטיא ופלטאי גדולה ומבואות המפולשין זו היא רשות הרבים גמורה ומדקתני תנאי דהמפולשין אצל מובאות היה מקום לומר דרוקא במבואות דמיוחדים הם לבני המבוי ואינם מקום הפקר השייך לכל בני האדם דהא שייך הוא לבני החצירות לחוד. לכן כזה התנו התנאי שיהיו מפולשין אכל כסרטיא ופלטאי דהם כאמת שייכים לכל אין צריך כלל שיהיו מפולשין.

(ג) ואולם הסבמח כל הפוסקים אינו בן אלא דגם סרטיא ופלטאי גדולה היכא דאית להו מחיצות בעיני שיהיו השערים מכוונים זה כנגד זה ואם לא אינו רשות הרבים כלל מן התורה והא דנקט תנאי דהמפולשין אצל מובאות רוקא נראה דזהו משום דסרטיא ופלטאי

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

מסתמא לית להו מחיצות כלל דהכי אורחיהו אם כן הרי הם מפולשין לגמרי דהא הם פתוחים מכל צד אבל כמכאורת דאית להו על פי הרוכ שחי מחיצות לעולם מכותלי החצירות הפתוחין למכור ואם כן איצטריך למיתני גבייהו המפולשין שיהיו דוקא השערים מכוונים זה כנגד זה דאם הוא מכור עקום אף על גב דרב אמר תורתו כמפולש והכי קיימא לן מכל מקום והו מדרבנן בעלמא ולא מן התורה.

ד) ולשון השר"ע כסימן שמ"ה סעיף ז' איזו רשות הרכים רחוקות ושווקים הרחכים ט"ז אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם הם מפולשים משער לשער כו'. ועיין בפירוש רש"י פרק קמא דעירובין (ו'). וז"ל רשות הרכים משמע רוחב י"ז אמה ועיר שמצויין בה ששים רבוא ואין בה חומה (או) ושיהיה רשות הרכים שלה מכוון משער לשער שיהא מפולש דומה לדגלי. מדבר עכ"ד.

ה) והמג"א כסימן שמ"ה סעיף כח מבפולשים משער לשער פירש שהשערים מכוונים זה כנגד זה ויש לאותו דרך המכוון לשער לשער כל דין רשות הרכים. עכ"ל. והנה דאשית דברי המג"א הם דברי הכ"מ כפי"ד משכת עיין שם.

ועיין בשאלות ותשובות בית אב תנינא קונטרס כרם אב סי' ט שהאריך בזה.

סימן ה היתר העירוב בעיר פריז

דעת הגאון ר"ח עוזר החזון איש וגדולי הרבנים דווילנא

וכבר יצא הדבר להתיר בעיר הגדולה פריז מגאוני הדור מדור הקודם

וזה לשון הגאון הגדול רשכבה"ג ר' חיים עוזר גראדזענסקי זצ"ל מווילנא כתשובה:

א) כ"ה יום ו' עש"ק ער"ח אלול תרח"ץ. הוד כבוד הרה"ג ירא וחרד לדבר ד' כש"ח מוה"ר אלי' מונק שליט"א, ישא ברכה מאת ד'.

אחד"ש. כחתי כתשלומין על מכתבו בנוגע להשאלה אודות תיקן עירובין כפריז. מתחלה לא רציתי להזדקק לזה כגלל חולשת כריאותי, אך אחרי אשר הפציר כי דומעכ"ח כאחי ברכים בענין זה עם אחד הרבנים הגדולים בעירנו משגיח על העירובין פה ועם הרב הגאון מוה"ר אברהם ישעי' קרליץ שליט"א בכניכר, כעמח"ס "חזון איש", ואח אשר החלטנו אודיע למעכ"ח.

והנה כודאי נראה שפריז היא רה"ר גמורה מה"ח שיש בה ששים רבוא כוקעים, אע"פ שאין בה בכל רחוב ס' רבוא, מכ"מ מקרי רה"ר דגם כירושלים ומחוזא לא היו ס' רבוא בכל רחוב. ולסמוך ע"ד האו"ז, הובא בהגהות אשרי פ"ב דעירובין, דאפילו ס' רבוא כוקעין ניחר כב' מחיצות, הוא דעת יחיד שלא הובא בשו"ע ופוסקים, ובאמת אינו מוכן דהא קיי"ל כרבנן דאין מערכין כרה"ד ככך משום דסכירא להו דבב' מחיצות אתו רביס ומבטלי מחיצתא. שוב ראיתי כשו"ח בית אפרים חלק אור"ח סי' כו שחמה ע"ז ושם חשיב

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

ליה פריז רשות הרבים מן התורה.

אולם מעכ"ת כתב רכפרזי ישנן ג' מחיצות מה"ת ככל ג' רוחות וגם ברוח הרביעית יש מחיצה כערך שלישי, א"כ לפ"ז אין להעיר פריז רין רה"ר מן התורה לכו"ע והגם שיש שם הרבה פרוצות ע"י הגשרים העוברים את הנהר, מכ"מ אין הן אוסרות מן התורה. כיון שהעומר מרובה על הפרוץ ורק מדרבנן אוסרת כל פרצה ביותר מעשר אמות וא"כ כודאי שיכולים לתקן כל פרוצות אלו ע"י צוה"פ.

אלא שיש לעיין דהרי מחיצות הנהר עשויות כידי שמים ור' התוס' בעירובין דף כב כד"ה אילימא, רמחיצות שאינה עשו' כירי אדם לאו מחיצה היא ואפילו אם נימא דאין זה אלא מדרבנן, מ"מ אינם יכולים לסמוך על מחיצות הנהר מדרבנן וצריכים לתקן את כל הרחובות ע"י צוה"פ. ומש"כ שתחת מחיצות הנהר יש מחיצה אחרת נמוכה מהן ההולכת וסובבת את כל מחיצות הנהר, אין זה מספיק, רמחיצות הנהר מתירות ראמרי' גוד אסיק מחיצתה ולא אמרין גוד אסיק אלא היכי רמינכרא מחיצתא, אבל היכי ולא מינכרא לא אמרין גוד אסיק, כמבואר בשו"ע או"ח סי' שמ"ה סעי' טז וסוף סי' שע"ד, כמש"כ מעכ"ת בעצמו, ומחיצות הניכרות תחת הגשר לא מהני, רהוי כמחילות תחת הארמה כד"ר ולא כלום הוא ואין נפקותא בהכרתן תוך המחילות, אולם יש לסמוך ע"ד הרמב"ן והריטב"א, רכל שטח שדרך בני אדם להקיפו מיקרי שניכר שנמצא תוך מחיצות, אפילו עשוים כירי שמים, ועיין בס' "חזון איש" הל' עירובין סי' מג ס"ק א, רכיון שהי' לפנים חומה נראין הרברים ששטח זה עדיין ניכר שנמצאו בו מחיצות ולא נחבטל.

גם יש לצודר, כיון שרגילים בעיירות הגדולות להגביה הרבה את סביבות הנהר, ששופכים עפר הרבה על שפת הנהר כדי שלא יעבור לפרקים על גדותיו ובפרט כפריז אשר הנהר עשוי שם לחוף אניות וספינות ולזה צריכים הרבה לחפור כדי שיהי' ראוי ומתוקן לכך, ובאופן זה וראי נחבטלו המחיצות הקורמות שנעשו כירי שמים ונשארו המחיצות שנעשו כירי אדם, רק שיש לכרר, אם זה נעשה ככל היקף הנהר סביבות העיר.

והעצה היעוצה למעשה לתקן את הגשרים ע"י צורת הפתח ויכול לסמוך על צוה"פ של חוטי הטלגרף שעשויים כהלכה ואינם מן הצד כמש"כ רומעכ"ת, וכודאי יתישכ כתי"ד עם הרכנים הג' בעירו, והננו מסכימים אתם להלכה.

ואו"ש וברכה לרומעכ"ת. יתכרך בכרחה מרובה וכוח"ט לחיים טובים ארוכים ומתוקנים. כנפשו הטהורה ונפש מוקירו ומככ' הרו"ש.

חיים עוזר גרארזענסקי

(נועם ח"א שנת תשכ"ב) (ונרפס מחדש בס' תורת תיקוני עירובין בזמן הזה)

(ב) היוצא מהנ"ל דלכל השיטות מהני תיקון עירוב.

(א) לדעת התוס' מהני צוה"פ.

(ב) ולדעת הרשב"א מהני מחיצת הים בלא צוה"פ.

ג) וכפרט שאולי יש מחיצות בידי אדם גם כן אין צריך שום תיקון לכל השיטות רק על הגשרים.

והסכים עמו החזון איש והרה"ג משגיה על תיקון העירוב בעיר ווילנא.

דברי הגאון ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל

ג) וזה לשון של אחר מגדולי התורה בעלי הנראה המפורסמים בעולם מראשי ועד הרבנים בעיר ווארשא הרב ר' שלמה דוד כהנא זצ"ל, בו מבאר יסוד ההיתר של תיקון עירובין בעיר ווארשא ומסכים לתיקון עירובין כפריו על סמך של צורת הפתח.

כ"ה יום ג' ערב חנוכה תרצ"ד ווארשא.

הור כבוד הרב הג' מהור"ר שוחטמאן הי"ד.

מכתבו מכ"ז חשרי וט"ז כסלו קבלתי כמוערס, מחמת שהענינים שכתב במכתבו הראשון לא נגמרו אז עדיין, לזה נתאחרתי תשובתי.

ע"ד שאלתו אם בעיירות הגדולות צריכין לחוש לר"ה דאורייתא, שלא יהי' היתר לתקן הטלטול רק בדלתות, לדעתי בעיירות קטנות שדרך המלך עוברת בה ומפולש מעבר אל עבר יש יותר חשש מעיירות גדולות, כי ההיתר של ששים רבוא אינו ברוד, והמשכנות יעקב בתשובה ארוכה להגאון ראז"מ קרא תגר על ההיתר הזה ומחמיר להצריך דלתות וההיתר של אינו מפולש מוסכם ונתקבל, ולא ראינו מי שחולק ע"ז, ועי' בב"י סי' שמ"ה ומ"א ס"ק ה' שפירשו דמפולשים היינו שהשערים מכוונים זה כנגד זה ובכסף משנה הל' שכת פי"ד ה"א. ובעיירות גדולות לא נמצא מפולש כלל, וכן בעירנו נוהגין מן דודות שלפנינו בתיקון עירובין וכל לחוש לר"ה דאורייתא להצריך דלתות, וגם גוף הדין של הש"ע דר"ה בעי דלתות אינו מוסכם מכל הפוסקים, כי דעת האו"ז דאפילו ר"ה גמור ניתרת בצוה"פ ולא קי"ל כר"י, ועי' בספר מנחת פחים שהאריך בזה. ובזה הנני יודו המכבדו כערכו ומצפה לשמוע ממנו אך טוב סלה.

שלמה דוד כהנא

ד) הרי כולם ז"ל הסכימו שרוב פשוט הוא יש לתקן עירובין בעיירות גדולות כלי שום פקפוק כלל וכלל לכל הדעות, וכנ"ל ומבורר שאין כאן שום דבר העומד מנגד היתר עירובין וזו ואין כאן עוד שום שטן ופגע לכל מה שכתבתי וההיתר ברור לפי המבואר לעיל.

לכן הנני אומר שכל יעלה שום בית מיחוש לשום בר ישראל בדבר תיקון העירובין. ולאחר התיקון כרת ע"י רבנים מומחים יהי' מותר לכל בר ישראל פה לאפוקי ולעייל ולטלטולי ביום השבת וכיום הכפורים מבית לכית ומחצר לחצר ומכית לחצר ומחצר לכית וממכרי לחצר ומחצר למכרי ומרשות היחיד לרשות הרבים ומרשות הרבים לרשות היחיד בלא שום פקפוק.

סימן ו

תורת תקוני עירובין להלכה למעשה בקצרה.

א) דעת גדולי האחרונים אליכא דהלכתא רהים נירון כמחיצה וכן המים נחשבים כמחיצה ואין לחוש לשמא יעלה הים שרטון כלל בכל גוונא וכפרט אצלנו עכשיו חופסין כל עיקר שאין ד"ה מה"ח וכפרט היכא שהעיר מוקף בג' מחיצות מלכר הים וכאשר האריכו בכל זה דבני קדמאי וכתדאי ורוכן ככולם קבעו כך להלכה דנחשבים למחיצה כאין לחוש לדעת המחמירין.

ב) תל גבוה המתלקט עשרה מתוך ארבע שיש לפני הים הרי דעת האחרונים רזה נחשב למחיצה לכ"ע כמבואר בט"ז כסוף תשובתו והרי זה מפורשת בפרק הוורק מכוי ששנה לחיכו ונעשה מדרון לר"ה אותו מכוי א"צ לא לחי ולא קורה ופירש רש"י דאוחו גובה הוי ליה מחיצה והחשש שמא יעלה הים שרטון אינו אלא בים דרדכו ככך כדפירש רש"י כפ"ק דעירובין שם כי כן דרכו אבל כחל שאינו סמוך ממש לים לא חיישינן לזה כלל ע"ש ורעת איהו מהאחרונים ולא כענין דוקא שמתלקט עשרה מתוך ד' במדרון אלא אף ששפת הים גבוה מאמצעו עשרה ואף שאינו מתלקט הוי מחיצה ועיין בשו"ת ח"צ ובשערי תשובה שמקילין אף כלא מדרון המתלקט ע"ש:

ג) גשרים לצרף למחיצה אף כדאחי רבים עליו וכו' וכן אף כדאחי רבים וכו' וקעין תחתיו הרי העלו הפוסקים כזה ולא אמרינן דאחי רבים ומכטלי ליה וטעמם ונימוקם עמם וכפרט היכא שהגשר הוא רק צירוף מחיצה לשאר שלש מחיצות ע"ש ולדירון כזמן הזה דלית לן ר"ה מה"ח פשיטא ראינן לחוש כאן לומר דאחי רבים ומכטלי ליה:

ד) תל המתלקט בידי אדם פשיטא הוא ולא אמדינן דאחי רבים ומכטלי ליה כאמור לעיל אלא אף כחל המתלקט בידי שמים העלו איהו מגדולי הפוסקים ולא אמרינן דאחי רבים ומכטלי ליה וטעמם ונימוקם הבאחי לעיל:

ה) חוטי הטליגראף נחשב כצורת הפתח אף שהחוטין שכהקנים נמשכין בצרן ולא על גביהן ואף שההפסק שבין הקנה להקנה שהחוט הולך בהם מזה לזה הרי הוא רחב יותר מעשר אמות מ"מ אין ההפסק זה מקלקל לצורת הפתח כלל וכן מה שעמודים מפסיקים כאמצע הרחב של צורת הפתח אין לחוש. והראיה דלא חיישינן לזה כנ"ל הביאו גדולי האחרונים מרבירי הירושלמי כעירובין ומסוכה פ"א רמקשה שם על המשנה של מקיפין שלשה חכלין ותסגי כחכל העליון לכר משום צורת הפתח וכו' ע"ש, ועוד כתבו שם דאם אפשר אוי יעמידו שני לחיים גבוהים עשר טפחים מכוונים תחת החוט בשני קרנות העיר כד"מ בקרן מערבית דרומית מצד מזרחית וקרן צפונית מזרחית ונוכל לחשוב עפ"ז כל החוט של הטליגראף הנמשך כמזרח העיר כצורת הפתח אחר. אבל אין זה לעיכובא.

ו) גינות וקרפיות כורעים שהם כחוף העיר מוקפת עירוב עירוב לחוש לזרעים שבהם לכיטול מחיצות העירוב העלו הפוסקים דאין לחוש ולא אמרינן זרעים מכטלין מחיצה. וגם מצטרפין אף המחיצות של הגינות לטלטל בעיר ויש מן הפוסקים דמקילין אף כגינה עצמה לטלטל כאמור לקמן כפרטיות. ובעירובין שומעין להקל:

ז) הנה הב"ח כתשובתו העלה להלכה סברא חדשה להקל כרין חקוני העירובין ואומר

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

דאנן חושבין היקף הבתים והתצרות המסכבין העיר כהיקף חומה, הגם דלענין ערכין כמשנה ערכין פ"ט משנה ו' לא חשיב היקף בתים כהיקף חומה מ"מ לענין עירובין שאני ריש לחלק ולומר דלענין ערכין בעינן ערי מבצר ורקא משא"כ בעירובין דלא בעינן רק היקף חומה כעלמא לסתום סביב העיר ולהכרילה מר"ה וא"כ נראה דהיקף בתים סוגר יותר הרבה מהיקף חומה דהוי כהיקף דירה ממש משא"כ חומה סתמא אינו עשוי להיקף דירה כמבואר בשו"ת ח"ס ועכ"פ הרי לענין עירובין הרי סברת הב"ח סברא דתשבינן היקף הבתים והתצרות המסכבין העיר בקצה שלה כהיקף חומה ע"ש. ולכן לדין בזמן הזה דלית לן ר"ה העלו האחרונים להקל כדעת הב"ח והיכא דאי אפשר לחקן בנקל הפרצות דשם אף ע"י לחי אזי יש לנו לסמוך על הב"ח הנ"ל להקל ולסמוך על היקף הבתים והגינות אשר סביב העיר ולחשכם כהיקף חומה ממש סביב לה ולהקל ככל הפרצות והדרכים בתוך ההיקף גם בלא לחי כלל ואף שהפרצות הם יותר מעשר אך באופן שהפרצות אינן זו כנגד זו ממש והעומר במבואות הבתים שבתוך העיר אין נראה וניכר לו הפרצות והדרכים שהולכים מתוך ההיקף שסביב העיר תוצה לה מול פני השדה וגם מונחים כריחוק מפנים העיר ואז אף שהפרוץ מרוכה על העומר מותר, אך גמקום חוץ ההיקף שסביב לה אזי שם כנגד הפרוץ ממש אסור לו מלטלטל שם אף בעומר מרוכה על הפרוץ. אבל שלא כנגד מקום הפרוץ מותר לטלטל שם היכא שעומר מרוכה על הפרוץ אף שהפרוץ יותר מעשר.

(ח) הנה לחלק פרצת הדרך הרחב עשרים אמה לשנים כנעיצת קנה כאמ"ע בכרי שמצד זה של הקנה יהיה פחות מעשר אמות וכן מצד השני יהיה פחות מעשר אמות אי מועיל אזי יש מן הפוסקים דמקילין ואומרים דנעיצת קנה כל שהיא באמצע הפרצה הרחב עשרים אמה מועיל ומיקרי פרצה פחות מעשר אך יש מתמירין ואומרים דבעינן שהקנה יהיה פס של אמה הרחב בו ואז כשהוא נעוץ באמצע הפרצה הנ"ל אזי יש להקל ולא אמרינן כהאי אופן דאחי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה להקנה לגמרי ע"ש:

(ט) הנה עיירות גדולות אשר בניני המבואות של הבתים והתצרות רכות הן ונכחו כולם באופן אשר המפולשות של כל מבוי ומבוי שבתוך פנים העיר אינן מכוונים זה כנגד זה ממש אשר מבואות כאלו נקראות כלשון חז"ל מבואות עקמומות ומתמת עקמומות זו הרי שנויה כדברי חז"ל פלוגתא בהם בין רכ ושמואל אשר שמואל סוכר דעיירות של מבואות כאלו לאו ר"ה כלל וטעמו הוא כאשר בארתי לעיל כיון שהעומר שם בתוך המבוי אין הוא רואה כראשיה המפולשת את הפתוחה שבה שהיא פתוחה לר"ה שחוף להעיר ואף שהמבואות כראשיהם פתוחים אלו לאלו אך מצד העקמומות שבהם אין אחד מהם נוטה לר"ה שבקצה העיר, אך רק יש להתמיר במבואות האחרונות הכונים בקצה העיר אשר אחריהם אין עוד ידורין של מבואות ושם חוכל להיות אשר העומד בתוך המבוי דשם יוכל לראות את ראשיה המפולשת שהיא מפולשת ופתוחה כנגדו לר"ה מול פני השדה ממש וכן חוכל להיות שם ששני ראשיה המפולשים מכוונים זה כנגד זה בפתוחה לר"ה ואז חוכל להיות נראה וניכר המפולש שבה מול פני השדה להעומר כה אכל עכ"פ אלו המבואות שבתוך העיר עד מבוי האחרונה שבקצה העיר נגד מול השדה אף שכל אלו כראשיהם פתוחים אלו לאלו עד מבוי האחרונה שבקצה העיר שהיא מפולשת ופתוחה לר"ה אבל מ"מ אין בני המבואות שבתוך העיר יכולים לראות דרך מבואותיהם את ר"ה כנ"ל כיון שאין בהם פילוש למול פני השדה שבקצה העיר כנ"ל ולכן נמצא אשר כל המבואות האלו עד מבוי האחרונה נחשכים כמבואות סתומות מג' צדדים שאין עליהם שם ר"ה אף כס"ר כוקעין בהם ואף כרחב ט"ז ואף לר"כ ורכ דפליג על שמואל ואומר דמבוי עקום הרי כמפולש אזי גדולי הפוסקים מפרשים כוונתו רקאי על עקום כענין ג"ס, ע"ש טעמם ואף לאלו דס"ל דאף עקום הרי כעין דלית פליג רכ ע"ש אבל באופני בניני מבואות שבעיירות כנ"ל הרי גם רכ מודה דרינם כמבואות סתומות מג' צדדים וכיון שהם נקראים

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

מכואות סתומות מג' צרדים והגנה של המחיצות שכמקום ההיקף בעיירות כאלה חשבינן למחיצות כשרות כאין לחוש להמחמידין שבהם כי גם הם מודים להקל בפשיטות כמחיצות האלו היכא שהמכואות הם סתומות מג' צרדין אף שכראשיה אחת היא מפולשת:

(י) נמצאת למד מכל הלין אשר בעירות גדולות אשר המכואות שכרחוכיהם נכנו כאופן כזה היינו שכל המכואות נכנסות אלו באלו ואלו באלו ואין בהם פילוש לר"ה שהוא פני השרה שבקצה העיר חוצה לה אך קצה מכוי האחרון שנכנה בקצה העיר היא מפולשת כראשיה אחת מול פני השרה שחוצה לה וכן כך תחילת מכוי הראשון אבל המכואות של הרחוקות שכחוך פנים העיר אשר כל ראשי המכואות מזה לזה אינן מכוונות זה כנגד זה להיות נוכל לראות לכני המכוי ממכוי למכוי כקו השווה את פתוח של המפולש והפרצה שבמכוי האחרונה שעומדת בקצה העיר שהיא פתוח שם מול פני השרה שתוך לעיר אוי לפי כך אין לחוש מלטלטל בעיר הזה בכל מבואותיה אף בס"ד כוקעין בה ורחבים ט"ז אמות אחר עשיית העירוכי של שחופי המכואות והחצרות ואין האנשי המכוי יכולים לאסרו עליהם וגם אף במכוי שבקצה העיר שהעומד בה יכול לראות הפרצה או המפולש שבה שפתוח לר"ה הדי ג"כ מותר לטלטל בה בלא תקון לחי באי אפשר. היכא שהפרצה והמפולש לאו כנגדו והעומד מרובה על הפרוך וכאשר נאדתי לעיל.

(יא) הנה בדבר מחיצה של צורת הפתח להחיר אם קני של חוטי צורת הפתח רחוקים ג' טפחים מהכוחל אזי זה שנויה כמחלוקת בין הפוסקים האחרונים ורובם מהם העלו להלכה דבצורת הפתח ליכא למימד ראתי אוירא דהאי גיסא והיא גיסא ומכטלי ליה ע"ש ולכן אף כרחוקים הרבה יותר מג' טפחים מותר אך יראה שלא יהא רחוק הרבה כ"כ מהכוחל שלא ימצא שהפרוך של מדרות הרחוק תהא מרובה מהעומד דהיינו כי צורת הפתח של הקנים הדי כל המשך זה חשבינן המקום זה כעומד מחיצה תהיה המקום המשך זה מרובה על המדרות שבין הכוחל להם וכהאי אופן חשבינן כהרי כולו עומד וכאשר ביאדתי אודות זה כתשובתי גם דעת גדולי הפוסקים דצורת הפתח מהני אפילו צד אחד עורך של צד חכרו ד' אמות ויותר הוא כמו מחיצה גמורה. גם העלו האחרונים אשר בקנים של צורת הפתח לא בעינן עוכי אצבע ועוד העלו האחרונים אם קנה אחד גבוה וקנה אחד נמוך נמי מהני בצורת הפתח. וה"ה אחד עב ואחד רק מהני. כמבואר כספד חוספות שבת סי' שכ"ב ס"ק כ"ו גם אם צורת הפתח אין כחוכו עשרה טפחים יש להסתפק אם מצטרף עוכי הקנה שעל גבם ואם כצדדים יש עשרה טפחים רק כאמצע יורד הקנה לחוך עשרה מהני לכ"ע כמבואר כשו"ת נפש חיה ע"ש:

(יב) עיירות אשר נהר עובר באמצע העיר וחולק העיר לשתיים ואי אפשר לתקן מכואות העיר בצורת הפתח כל חלק לברו הארכי כזה הגאון כח"ס ובשו"ת אמרי אש וכתבו דיש

לעשות העירוכ של צורת הפתח כאופן זה היינו שיעבור הקנה שעל גבי הלחיים מעבר הנהר לצד השני של הנהר ומותר לעשות צורת הפתח ע"ג מים וע"ש עוד שהארכי בדבר הנהרות שכחוך העיר אם יש לחוש לומר שהנהר יכול לאסור כטלטול כחוך העיר והעלו שאין יכול לאסור על העיר ומותר לשאוב ממנו המים ע"ש:

(יג) הנה רוכן ככולם מגדולי הפוסקים שכדוד האחרון העלו להלכה כדעת הבה"ג ורש"י בעירובין דף נ"ט וסמ"ג סמ"ק וספר התרומה ורכינו מאיר ורוקח וחוספות פ. כמה. והרא"ש פ"ק דעירובין וא"ז והטור ורכינו ירוחם אשר אלה כולם כאחד ענו ואמרו כל שאין ששים רבוא עוכרים בו ככל יום כדגלי מרכר אינו ר"ה אלא כדמלית ומלשונם מוכח

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין

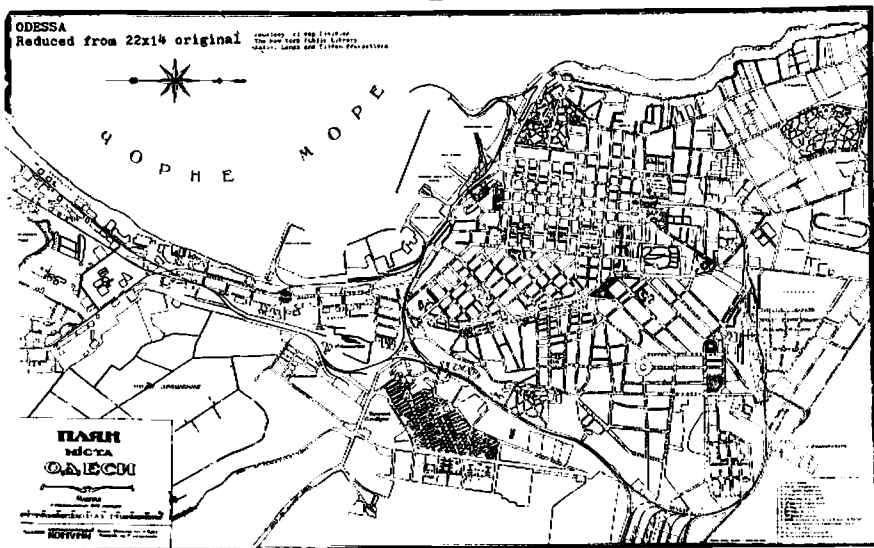
דבעינן אשר ששים רבוא יעברון ככל יום דרך המכר המפולש ולא סגי אם לפרקים ימצא שבוקעים ס"ר ומלשון רש"י בעירובין דף נ"ט כמעט מפורש כך להדיא וז"ל עיר של יחיד שלא היה נכנסין בה חמיר ס"ר של כ"א וכו' וכן מוכח להדיא בש"ע שכתב שם וז"ל שכל שאין ששים רבוא עוברים בו ככל יום ודייק ככל יום וכוונתו כנ"ל:

יד) גשר שהולך על הנהר כחך העיר אשר עיר זה מתוקן כעירוב כנהוג אזי האריכו האחרונים כזה והעלו דחתת הגשר פשיטא דמותר לטלטל דהוי שם רשות יחיד גמור מטעם כיון שעשיית הגשרים ע"פ רובא נעשים כאופן כזה היינו שהקורות שהגשר מונח עליהם הם מונחים על עמודים גבוהים יותר מעשר טפחים והקורות שמונחים על גביהם הרי צודות הפתח והוי כסתום מארבע הצדדים ולפי זה הטעם דהוי דחתת רשות היחיד גמור אזי יש לומר דמותר לטלטל ע"ג הגשר נמי דאורי רשות היחיד עולה עד לרקיע כמבואר בש"ע סי' שמ"ה סעיף ט"ז גבי נג הכולט על מחיצות בית וכו' ע"ש וא"כ הכא נמי מחיצות התחתונות שחתת הגשר אין ניכרות לעומד על הגשר והוי ע"ג הגשר כרמליית ועוד לפעמים כעת הגידול הנהר אסור לטלטל גם חתת הגשר כמבואר כס"י שנו' דכהאי אופן חולקת רשות לעצמו וצריך מחיצה תלויה ככניסה ויציאה ומה נעשה אז, אמנם נראה דמטעם אחר מותר לטלטל על הגשר משום דהוי כחורי רשות היחיד כמבואר בש"ע סי' שנו"ג גבי יזו הכולט מן הכותל דאם היה חלון פתוח לו דמותר לטלטל עליו דהוי כחורי רשות היחיד ואם היה דבר רחב מותר להשתמש עליו ככל דבר וא"כ ה"ה הכא, ועוד העלו שם דלענין אי מועיל לערב יחד עירובי חצרות שני חלקי העיר שכשני צדדי הגשר דאינו מועיל אלא כאופן שיהיה הגשר רוחב ד"ט כמבואר כס"י שע"ב סעיף י"ז ע"ש היטב:

ט"ו) הנה אדמו"ר בש"ע סי' שצ"ב סעיף א' העלה להלכה וכתב וז"ל ולדברי האומרים שכל רשות הרבים שאין ס' רבוא בוקעים בה ככל יום אינה רשות הרבים גמורה שכפחות מס"ר אינה נקראת בקיעת רבים אזי א"צ לעשות שיעור העיר של רבים אלא אם כן ששים רבוא בוקעין בה ככל יום ועל זה סומכין עכשיו שאין נוהגין לעשות שיעור לשום עיר:

(נלקט מספר תיו יהושע)

מפה מעיר אדעסא

פתחי דעת

מפתח לספר דעת תורה חלק ב'

מתיחה..... 1

מורעה ובקשה..... 2

במקום הקדמה..... 3

משל מספר אור החיים..... 4

כל מי שיש כירו למחות..... 5

דברי הגאון ר' הלל קלאמיא..... 6

כל הקורא כלא נעימה..... 7

מנהג שהוא לכל ישראל חמור כמותרם מכ"ד הנדול..... 8

לשמוח את דרך עץ החיים..... 9

עובדה, עם מרן הגאון דבריסק זצ"ל..... 10

בענין הורעה מלאכותית..... 11

מחאה נגד היחוד ההורעה מלאכותית כורז איש אחד..... 12

נדולי הרוד הקדום הריעיש נגד התועבה, הטרואה של ההורעה המשוקצת..... 13

קטעים מרובי הנה"ק מהר"י ט"ב זצ"ל..... 14

נדולי הרוד כולם מה א' אמרו שח"ו להחיד תועבה זו בישראל..... 15

אסור לפרסם היחורים בענין נטי הורה החמורים ביותר הגאון ר' חיים עוזר מודלנא..... 16

צדק להכירו חרם על כל אשה שהחשש לקבל הורעה מלאכותית ועל כל ולד העול מהרודעה זו..... 17

מי שמיקל על פי סברה יחידאה נגד כל המוסקים יש לנדונו ולהחרימו..... 18

דברי הכ"י והגאון טור, וקציעה..... 19

דברי מרן החב"י, מרן התי"א, מרן החב"י וחדשי חמד..... 20

יחיד שדעתו להחיד נגד סכנה הרבים שאסור יש להחיות לאחרים כסכנה הרבים..... 21

אפילו גדולי הרוד שמוסק נגד הרבים חייב נדוי..... 22

היוצא מכל הנ"ל..... 23

אין לנרוע ולהחרימם כסמן הזה..... 24

צריכים למחות ככל חוקף..... 25

כל מי שכירו למחות..... 26

חומר איסור חמטבטל מנהג..... 27

אין כח כירי רב אפילו נדול הרוד לכטל המנהג..... 28

אין לכטל שום מנהג..... 29

זאת תורה האדם השלם לאחז כמעשה האכזה ואם לאו תהיה תורה חרשה ככל דוד רח"ל..... 30

כל המסקמק על מנהגי ישראל צריך בדיקה אחריו..... 31

אפילו אם יבא אליהו אין שומעים לו לכטל מנהג..... 32

אין מורים כן לפי שנהגו בו איסור..... 33

איסור שנתקבל ותחשש אינו חודו לעולם להחיד..... 34

הנה קול היה רק למסות את החכמים..... 35

המשא והמחן בין החכמים להסכים לדבר הלכה..... 36

בענין שינוי מנהגי בהבניס מכ"ד דעה"ק ירושלים ומרא אדרכתא ישראל..... 37

טעות כדור ומחלט..... 38

(1) ככוחה נרסם "עבודה" בטעות וצ"ל כניל..... 39

(2) ככוחה נרסם "חוכמה" בטעות וצ"ל כניל..... 40

(3) ככוחה נרסם "מאור" בטעות וצ"ל כניל..... 41

4אחת הכוחות הנ"ל כשורה ד"ה הר דאע"ג, במקום שאכ"ס, צ"ל שאכל..... 42

פתחי דעת

מפתח לספר דעת תורה חלק ג'

דברי מתיחה..... 1

אקדמות מילין..... 2

דברי חיזוק..... 3

כל שאינו מביא ראיה המקובלת להכניס הדור טועה הוא בדבר משנה..... 4

דברי נדולי המוסקים הקדמונים..... 5

עוד בענין הורעה המלאכותית, שו"ת מ"..... 6

באיסור ההורעה המלאכותית, רוב חיים צימצמאן..... 7

עוד בדבר הורעה מלאכותית, החירה הזו המימה ואין רשות גם לנדול שכנוולים לשנות בה קצו פי י"ד..... 8

התאחרות הרבנים החליטה לצאת ככרזו איסור, דעת נדולי המוסקים..... 9

מכתב מראש ישיבה הורעה כעלום שמו..... 10

עוד בענין חורעה מלאכותית..... 11

הקדמה קצרה לדברי מרן הנה"ק זצוק"ל..... 12

חשוכה בענין דרכי הלימוד ההוראה מנהג"ק מהר"י ט"ב סטאטמאר זצוק"ל..... 13

בענין דיין שטעת ודרכי תהוואה..... 14

דברי צימ"ע הגאון האמיתי החכם השלם ובר מרן החב"י..... 15

חייב מטיל עלינו ללכה בדרך שכששוה המוסקים וממרשים אחרונים..... 16

כללי המוסקים..... 17

מספר כל החיים..... 18

הלכה רווחת בישראל דאין לומר ק"ל נגד המנהג..... 19

כל שהנהג למוסק כן ג' ורודת הר"ל מנהג ואין לומר ק"ל נגד המנהג..... 20

אין לומר ק"ל נגד הש"ע שרות הקודש נוסדה בקרבם..... 21

נדול כת המנהג..... 22

כאור בענין מנהג..... 23

אחרי רבים להטות..... 24

כיאר דאין לומר ק"ל כמילחא ראיסורא..... 25

כללי המוסקים מספר כל החיים..... 26

בענין אחרי רבים להטות..... 27

נדול כת הקבלה..... 28

היוצא מכל הנ"ל..... 29

(1) כף השער נרסם "המוסקים" בטעות וצ"ל כניל..... 30

מפתח
ספר דעת תורה חלק ד'

נ	דברי מתיחה.....
	אגודת ישראל אגודת הרבנים והישיבות
	ע"ר פסקי של הרב נרוך בענין ממזרים
ו	הרב יעקב ישראל קניבסקי.....
ח	הנדר מרן הגר"א שך.....
י	הנר"א שך.....
יא	הנדר ניסם קרליץ.....
יא	אגודת ישראל הרבנים והישיבות.....
יא	מפני שבך נזרה הפולטיקה!.....
יד	מסירה נמשם של אגודת הרבנים.....
יד	למה מסרו נפשם.....
טו	עבדה נזררת עבירה.....
טו	הפתל יוצא.....
יז	בויון ספרי קודש-ובויון קדושים ז"ע.....
יז	אזהרה חמורה.....
יח	מרכזי העקדה פ' וירא.....
יח	מכתב להנר"ש זצ"ל ר"מ רשיבת לייקוור.....
יט	מכתב להמשגח רוחני שם.....
יט	והחי יתן אל לבו.....
יט	בענין חיוב חובתה ומתאת, הגר"י קניבסקי.....
כ	דברי יונתן בן עוזיאל.....
	פרק ב'
כא	ביאור בענין השופט אשר יהי' בימים ההם
	פרק ג'
	מכתב נלוי
כב	הקדמה קצרה.....
כב	מי שלומד בגמרא שלא על פי קבלת חכמי הדורות הוא אפיקורוס.....
כב	מכתב גלוי לכהנים אגודת משה.....
כג	צדיקים להחזיק טובה לכל מי שמבדר האמת ולשמע בקולו אפילו מקטן שבחלמידים.....
ל	יהי' מוחה צר מקום שירי מנגנת.....
ל	פרק ד'
	נילוח בחוה"מ, שידוכין, חלב עכו"ם
לא	יהר' שלא להיות מקיל באיסורין.....
לב	דעת חזרה.....
לב	מחאה.....
לו	בענין חלב עכו"ם.....
לו	מודעה רבה לאורייתא
לב	הערה בענין הערה מלאנוחח.....

דעת תורה חלק ד' — בענין ערובין לט
דברים אחדים

הדברים בקונטרס זה מליקוטים מהרבה ספרי קודש ומספרי תורת תיקוני עירובין ג"ח שכבר יצאו לאור על ידי בחסדי ה'. והוא בקיצור מהנדפס שם עם הוספות דברים והערות נכונות. וכשם שעזרני הי"ת לחבר ולהוציא לאור קונטרס זה כן יעזרני להוסיף אומץ ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולזכות את הרבים.

ויראו מתי מספר, בקום ישני עפר, וכחקוע שופר וכנשווא נס הרים:
ומראש הומויות, תרננה פיות, וממעונות אריות, ומהררי נמרים:
ועל הר הגליל, נהלך בחליל, ואו תחפוץ כליל, ואו יעלו פרים:
מכתוב או תחפוץ זבחי צדק עולה וכליל או יעלו על מזבחת פרים:

(אזהרת לר"ש אב"ג)

ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום

והוא יסלח אשמה. והוא ירבה עצמה. והוא יתן חכמה להבין נמהרים:
אספר תושיות. מתוקות לפיות. ואציב תלפיות. לישד העוברים:

יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו ישמח ישראל בעושיו בני ציון יגילו במלכם
אמן אמן אמן.
שמחו בה' וגילו צדיקים והרנינו כל ישרי לב

